

CL. GALENI
PERGAMENTI LIBELLVS
DE THERIACA
AD PISONEM.

*Interprete & Commentatore, Ioanne
Iuene, Medico.*

Eiusdem de Antidotislib. II, ab Andrea
Lacuna in Epitomen redacti.

*Accessit Epistola complectens Medicamenta Bezo-
ardica, quorum vsus à Peste præsernat, au-
ctore IOANNE IUVENE, Medico.*

ANTVERPIÆ,
Apud Ioannem Bellerum, ad in-
signe Aquilæ aureæ. 1575.

AD LECTOREM,

QVOD EMENDA SIT THERIACA, non ab Agyrta & circumforaneo, sed à probo & fido Pharmacopœo.

TOXICA qui contrà, contra Perseidas herbas
Pestiferamque luem quaris alexicacon,
Atque venenatis contrà grassantia morsu
Andromachi nunquam sis sine Theriaca.
At fugias illam quam vendit Agyrta nefandum,
Omnia qui rava compita voce replet.
Non hæc Theriacam sapiunt medicamina, Cince,
Sed sapiunt succos sine Medea tuos.
Non nisi Theriacam prudens mercabere ab illis,
Quos artem docuit flauus Apollo suam.
Talis teporerit Stygia subducere Lintri,
Cor si quando tuum dira venena premunt.
Illa, sed indoluit quâ prostrati sumpta, rapacis
Cocytus farnos coget adire lacum.

Perseus
occisa
Medusa
venenū
In mun-
dū spar-
sit, vnde
Perseides
herbæ
sunt ve-
nenatæ
herbæ.

CLARISSIMO,
eruditissimoque Viro, ac
Domino, D. Ioanni à Lich-
tervelde, Toparche de Beauruart,
de Croyx &c. vrbis Hyprensis
Aduocato vigilantissimo, ac vni-
uerso Ordini Senatorio amplissi-
mo, prudentissimoque, Ioannes
Iuuenis Medicus. S. D. P.

Ratio quæ me impulerit, vt libel-
lum Galeni de Theriaca ad Pi-
sonem, de Græco sermone La-
tinè conuerterem, fuit, quod ex tabifico
siderum errätium aspectu presagierim
pestem aliquot ciuitates inuasuram,
cuius furori atque contagio magni ad
communem vtilitatem interesse puta-
ui, si salutare aliquod remedium oppo-
neretur. Cum itaque contra pestilentia-

AD SENAT. HYPREN.

virus non extet Alexipharmacum Theriaca prestantius, quam Andromachus Neronis primarius Medicus composuit, conatus sum eam Latinis literis mandare, etsi non ignorarem, fore ut hic noster qualiscumque labor, in nonnullorum reprehensiones incurreret, qui obtreptione alienae scientiae famam sibi aucupantur, respectu tamen publici commodi propositum nostrum exsecuti sumus. Nascimur enim, ut ad Architam scripsit Plato, non nobis tantum, sed etiam patriae & communium hominum societati. Huic, si externa bona spectemus, nihil magis prodest quam bene valere, & muneribus fungi corporis, cum praesertim nisi carenti doloribus, vita ipsa poena fiat. Quapropter pro re nata semper parata

EPIST. DEDICAT.

rata habeatur Pæonia aliqua medicina,
 qua corpus curetur & defendatur, ne
 languoribus & ægrotationibus con-
 quassetur. Idcirco Theriacam Andromæ-
 chi, longè latèque inuulgare studui, quæ
 ad valetudinem conseruandam nullo
 pharmaco inferior est, & contra Epi-
 demiam in pestifero æris statu exi-
 miâ dote pollet, quam me consultore
 omnes studiosè sibi comparabunt, ut a
 pestis periculo vacui sint. Hanc Aure-
 lius Antoninus Imperator singulis die-
 bus aduersus δηλητήρια capiebat.
 at impræsentiarum non opus est plu-
 ribus immorari, cum præfætantiam
 eius & vsum præsens Libellus abun-
 dè doceat, quem Latinè redditum
 vestro Nomini, Viri Amplissimi, atq;

EPIST. DEDICAT.

*Honoratissimi inscripsi, precorque ut
boni consulatis quod tam exiguo Libel-
lo, vestro tam splendido Ordini obrep-
serim, quem si gratum esse intellexero,
præfatio & enitar, ut maioris operis
Lucubrationes, à nobis quan-
doque vestrae Amplitu-
dini offerantur.
Valete.*

CL. GALENI PER-
GAMENI, DE THERIACA
AD PISONEM, IOANNE IV-
uene Medico, Interprete &
Commentatore.

*Libri dedicatio, Andromachi commen-
datio, & quid Galenum impulerit
ad hoc opus scribendum.*

CAP. I.

TIAM hunc Libellum
de Theriaca singula di-
ligentius rimatus cha-
rissime Piso tibi con-
scripsi, quod viderem te impotenti
desiderio eius cognoscendę tactum.
Nam ingressus quandoque pro con-
suetudine mea domum tuam, repe-
ri complures alios Libros familia-

res tibi adiacētes. Cum enim à Rei public. munere requiescis, veterum Philosophorum Libros perlibenter voluis, oblatumq; quendam de hac materia libellum summa cum voluptate, me præsente percurristi, & cum tibi astarem, alacriter me intuebaris, comiterque conueniebas. Non ita multo post Librum relegisti me auditore. Nam erat is accuratè conscriptus à quodam Andromacho, qui artem apprimè callebat, neque solis nitebatur experimentis, sed illis stabiles, firmasque rationes copulabat. Huic propter artis excellentiam, illius ætatis Reges primas deferrebāt. Fortassis patria meo Iudicio plurimum conferebat ad artis consummationem; natione enim Cretensis erat. Quare cum Creta plurimas herbas humano generi salutares indulserit, consentaneum erat

erat eam hunc virū hominibus non inuidere præclari pharmaci inuentorem. Cum eius scripta legeres, summopere gauisus sum, quod ita singulis animum attentum teneres. Et reuera supra modū miratus sum, nostræque fortunæ plurimum gratulabar, quod te tanta cura, & studio ad artis cognitionem rapi conspicerem, cum plerique quoties de Medicina verba fiunt, tantummodo aurium suarum delitias captent, tu ea quæ dicuntur non solum libenter audis, verum etiam plurima quæ supprimuntur, ingeniose cōsequeris. Non pauca sic exactè tenes, & perspicis, vt nos ipsi, qui multum laboris his studijs impendimus. quod ego sanè in te animaduerti, & in summam admirationem actus sum, quando filius tuus charissimus ex quadam equitandi necessitate ob-

leſa membrana, quæ Peritonæos di-
 citur, laborabat, cùm publicis ſacris
 præſideret, propter Ceremonias, quæ
 in gratiam diuorum Romanorum
 tunc neceſſariò fiebant, quo tempo-
 re oportebat pueros honeſto loco
 natos in gyrum equitando, & veluti
 choræas equis ſuis ducendo quædã
 ſacrificia celebrare. Tunc filij tui, qui
 adhuc tener erat, locus circa abdo-
 men violenta contuſione abruptus
 eſt, & congeſto pure ſectionem ef-
 flagitabat. Filius tuus in his angu-
 ſtijs virili animo præditus, fortiter
 omnia ſuſtinuit, & dextro AEscula-
 pio ſanatus eſt. Ipſe enim tanquam
 rationibus Philoſophicis institu-
 tus, infracto, & virili animo, con-
 tra præſentia mala obduruit, & tu
 ipſe curam capeſſens, ſedulò proui-
 debas, & obſeruabas, quæ à nobis
 fiebant, omniq̃ue ratione conten-
 diſti

disti, ne quid remissè aut supinè à nobis ageretur, & nos admonebas, ne quid iuxta Hippocratis sententiã temerè inconsulteque aggredieremur. Ego verò studiosus spectator, diligenter notabam, quodcumque agebas, si quod medicamentum Medici negligentia extra locum suum iacebat, illud proprijs digitis transponebas, & vulneri ritè accommodabas, ut miraculo fuerit, amore filij tui, & naturali dexteritate, te adeo repente manibus tuis, præclarum artis specimen edidisse. Et hoc in te erat videre, quod sapientissimus Platon, qui Physicas rationes perspexerat, & in rerum naturalium veritate acquiescebat, scriptis suis prodidit, disciplinas esse recordationes, animumque omnium rerum notionibus informatum. Illucescere verò cum usus efflagitat, quod ex admirabili

rabili tua in arte experientia, sollicitudine filij tui suscepta planum fuit, quod minus mirandū est, quoniam habes acre ingenium, & ad intelligendum aptum, neque vulgari studio Theriacam prosequeris, eiusq; vires, temperamentum, quo tempore debeat propinari, & quanta mensura, studiosè soles acquirere.

COMMENTARIUS IO- annis Iuuenis in Cap. I.

Dedicat librum suum Pisoni, viro Patritio, non indiferto, & cum omnium studiorum liberalium tum Medicina Antistiti, qui Theriacam plurimū faciebat, quam Andromachus senior Nervus Archiater versibus ediderat, vir non solum usu & experimentis, sed arte rationali insignis. Trunca enim est, & debilis Medicina, quam non gubernat ratio. Hanc à Patria commendat, oriundus enim erat ex famosissima, & centum quondam urbibus habitata Creta, quam Hercules propter Iouis natales, à feris, & immanibus beluis ita expurgavit, ut nullum noxium animal

animal in ea deinceps, neque ursus, neque lupus, neque serpens, neque aliud quid simile sit repertum. Ibi propter Cæli temperiem herbe, & stirpes, quarum in Medicina usus est, arboreisq; fractis abundantissimè proueniunt, ceterisq; infinitis partibus præstant. Propterea in Creta herbarum cultores à Casare alebantur, qui non Casari solum, sed toti quoque Romanorum urbi vascula medicamentorum plena trans mittebant [quæ *πλινκας* dicebantur] quod viminibus intexta erant. In huius tantum insule parte repullulant cæsa Cupressi, & Alimos gignitur. Extollit deinde Galenus officium ceteraq; studia Pisonis erga filium suum, quæ illi præstitit offenso Peritoneo laboranti. pueris, enim & imbecillis, quibus hæc membrana tenella est, Peritoneos à Græcis dicta, quod quæcumque venter inferior continet coercet, facillimè rumpitur, quod Pisonis filio contigit, cum in Ludis Circensibus, ex more Troiam luderet, cui ex pueris præficiebatur, qui gradu nobilitatis superior erat. Galeno quidem patris in filio suo sanando, sedulitas non solum iucunda fuit, sed etiam ingenium eius illi admirabile visum est, quod suis virtutibus ita eluxit, ut Platoni consentiret scribenti disciplinas esse recordationes. Apud hunc enim in libro qui inscribitur Meno, Pusionem quendam Socrates interrogat quæ iam de Geometria, de dimensione quadrati, ad ea sic ille

sic ille respondet, ut puer, & tamen ita faciles interrogationes sunt, ut gradatim respondens eodem perveniat, quò si Geometrica didicisset, ex quo efficitur vult Socrates, ut disciplina nihil aliud sint quàm recordationes.

*Theriaca commendatio, & dignatio,
Principumque Romanorum hac in re
studium.*

CAP. II.

E St enim apud omnes decantatissima, quod neminem evanido effectu frustretur, sed vires validissimas exerat. Nullus enim morsus à venenatis animalibus, statim hoc superhausto Antidoto diem suum obijisse fertur, nec quisquam Theriacam præsumpsit, quin ea virus venenatorum animalium edomuerit, posteaquàm fuerit lætali-ter ictus. Quod sæpe Magistratus, penes quæ est vitæ, & necis arbitrium, expertus est, qui quoties cupit scire, an pos-

an polleat viribus ijsdem, quæ illi ascribuntur, explorat in ijs, qui propter nefaria & flagitiosa scelera capitis rei peraguntur. Nos verò qui huiusmodi periculum in hominibus non possumus facere, in cæteris animalibus eius experimentum capimus, & certa periclitatione quid facere possit percipimus, non in hortatilibus, nobisq; domesticis Gallis gallinaceis, sed in siluestribus qui temperamento sunt sicciore, his obijcimus venena, & puncto temporis moriuntur, quotquot Theriacam non biberint. Qui verò eam biberint, superuiuant. Interdum verò oportet probare nū sit aliquo fūco interpolata, hoc modo cum alium citare volumus, offerimus prius Theriacam, & si non euacuetur, qui purgans medicamentum sumpserit, pronunciamus Antidotum

tum genuinam esse, & efficacem, quoniam purgationem interpellavit, neque huiusmodi experimento fallimur. Cæterum veteratores sæpe adulterant huius pharmaci compositionem, & vulgus hominum sola fama, & æstimatione Antidoti decipitur, vitiosèque compositum magno ære redimit ab his qui in arte Stellionatum cōmittunt. Sunt nonnulli qui quantumvis inculcata valetudine degant per omnem suam vitam, quotidie hoc pharmacū introsumunt, potissimum qui asperis, & incommodis moribus præditi, vitam suam in sollicitudine traducunt, & pertimescunt ne insidiolè ab hostibus suis interimantur: nonnulli quia corpori ex usu est, quotidie capiunt. Quemadmodum diuus Marcus, quem scimus cum summa æquitate Regni gubernacula

macula tenuisse, qui pro corporis sui temperamento, cuius propter splendidum suum ingenium non erat rudis, affatim tanquam scitamentis Theriaca utebatur, atque hinc in precio haberi coepta est, & facultas eius hominibus innotuit, quæ quoniam Regis valetudinem à morbo factam tectam cõservauit, maior est illi fides habita. Verum ætatis illius Regis vsus Theriaces tantum domesticis eius impertiebatur, qui coram efficaces eius vires viderant: nunc verò potentissimi Reges eam promulgarunt. Licet enim nobis omnibus Regum liberalitate affluenter frui, eorumque muneribus curari, cum inter se alius, alij Theriacam suppeditet, quoniam non solum Regno, quod à dijs acceperunt, reliquis præstant, sed quod de fortunis suis subditis liberaliter imper-

12 GAL. DE THERIACA
tiantur. Censent enim præcipuam
Regni sui partem esse, communi
utilitati servire, Deorum exemplo,
qui pro numero hominum à se cura-
torum voluptatem capiant, quod
in illis admirati sumus, qui non
solum in hoc pharmaco concinnan-
do multū curæ posuerunt, sed mag-
num studium, & gnauam operam
etiam in alia contulerunt, quibus
si quando amicis, utendum est, pro-
pensa liberalitate largiuntur, neque
expectant donec usus utendi inci-
dat, sed pro re nata præclarè para-
ta habent. Cum itaque Antipater,
cui hoc negotium iniunctum erat,
ut Græcas illorum litteras conscri-
beret, quique propter morum gra-
uitatem, & excellentem Rhetori-
ces cognitionem magni ab illis fie-
bat, in renum dolores incidisset, &
multum grauiusque discrucietur,
ani

animaduerti eorum curam quam in amicis sanandis suscipiebant, & ardentissimum Medicinæ studium. Ita enim Symptomatum multitudini resistebant, vt vi medicamentorum morbum propulsarent: tanquam præclari Medici, qui omnem suam ætatem in artis exercitatione consumpsissent, & Arriam nobis charissimam, quam & ipsi immodicis laudibus efferebant, quod philosophiæ studio addicta esset, & Platonis libris supra modum delectaretur, cum ex graui morbo decumberet, curauerunt. Illi stomachus languebat, & ita prostratus erat, vt delicatissimum cibum respueret, & proinde Atrophie immineret periculum, tunc illam instar Medicinæ consultissimorum sanitati restituerunt, cum consilium dedissem, vt illi vinum Absinthites propinarent, quo hausto

statim stomachus refocillatus est, & appetitū recuperavit. Quid verò Filio tuo contigerit, verisimile est, quod etiamnum memineris. Nam cum abscessū laboraret, tu vt bonus Pater, cunctantius, & inuitus ad sectionem veniebas, oportunum tamen erat humoris emissarium fieri. At illi pharmacum exhibendo multum sollicitudinis nobis ademerūt. Impositum enim emplastrum aperta cute incisionem præuenit, & sordibus emissis Filius tuus confestim omnium dolorum leuationē reperit.

COMMENTAR. IN

Cap. II.

Theriaca multis nominibus laudatissima est, quam Andromachus senior exquisita quadam ratione, & doctrina concinnauit, & atque inter omnes Antidotos aduersus quoduis Venenum presentissima est. Nemo enim sanciatuſ à venenato animali, aut

imman-

incantum epoto toxico, vita excessisse legitur statim
superbausta Theriaca, aut extrinsecus imposita. at
diligenter circumspiciendum est, ne aut Medici negli-
gentia, aut pharmacopœi improbitate error in compo-
sitione eius committatur, secus enim euandis viribus
sumentem ludificatur, & venenum inuehit, remedio
verso. Olim Theriaca vires explorabant in nocen-
tibus, quibus iudicum sententijs supplicij causa, mors
constituta erat, nec non in gallis gallinaceis sylvestri-
bus, qui calidiore natura sunt, carposi, atque calloso
ventriculo præditi, quippe illius robore aridissima
queque semina euincunt, & domant, arenas lapil-
losque atterunt. At Medici, certè & apertè illam
experiuntur in medicamentis purgantibus, præsertim
malignis quibus vis inest venenata, totiq; corpori in-
festa, qualia sunt Veratrum, Colocynthis, Scammonei
succus, granum Cnidium, Euphorbium, Daphnoides.
Horum effrenatam vim Theriaca proprietate quadam
retundit, & impedit ne in actum erumpant, cum
alias naturam hominum depeculari soleant. Imperato-
res vitiosi, quibus propter immanitatem, & tyran-
nidem, nihil foris, neque intra proprios parietes tutum,
nihil insidijs vacuum erat, contra odiũ, & perfidiam
suorum, subinde hac se muniebant, sumebant quoque
Theriacam ad valetudinem suam sustentandam, qui
summa placabilitate, & clementia, omnium pericu-
lorum

16 GAL. DE THERIACA

lotum expertes vinebant. Quemadmodum Marcus
 Antoninus, qui diligere à suis, & charus esse, quam
 metui maluit. Est enim charitas vitæ sine metu de-
 gende præsidium firmissimum; Metui verò, & in o-
 dio esse, inuidiosum, detestabile, imbecillum, cada-
 tum. Hic Numa Pompilio compar ita moderatum se
 in regni administratione præbuit, ut nemini acerbis
 erga omnes se bonum, & lenem gesserit, ut Py cogno-
 nentum ex moribus primus sit consecutus, atque in-
 ter deos relatus sit, & merito consecratus. Cui quia
 quotidianus Theriaca usus valetudinem prosperabat,
 cepit in maiori precio esse, quæq; tunc temporis tan-
 tum eius familiaribus impertiebatur; postea liberali-
 tate Regum quorumlibet hominum communis fuit,
 quorum animi propensi ad salutem civium, h-c be-
 neficium detulerunt, existimantes nihil tam liberale,
 tam munificum, quam opem ferre. & curam habere
 eorum qui parent, ut ovium pastores. Vnde & Aga-
 mennonem Homerus vocavit populorum Pastorem,
 & homines ad deos nulla re proprius accedere, quam
 salutem hominibus dando, propterea semper paratam
 habebant Theriacam si aliqua necessitas obuenisset,
 neque turpe putarant, suæque maiestatis indignum, ope-
 ram suam ægrotis navare. Antipatrum enim qui gra-
 vibus rerum doloribus oppressus iacebat, sanarunt: &
 Atria stomachum confirmarunt, quæ emarcescebat,
 & sensim

& sensim Atrophia absumebatur, quæ vox nutritionis errorem significat, oblato Absinthite, quod inter cætera propomata, siue medicata vina præpollet. Subijcit Pisom Galenus, atque apud animum eius propomit diligentiam eorum, quam sumpserunt quando suppurante Emplastro abscessum filij sui, qui iam scalpellum postulabat, curauerunt.

Cur è multis Antidotus componatur, insitamque esse rebus omnibus virtutem, quam ratione sensibusque inuestigamus.

CAP. III.

CUm itaque Reges in pharmacis consarcinandis tam curiosi fuerint, non iniuria Theriacani quoque componunt, & singula quæ admiscentur examinant,

minant, neque quicquam osci-
 tanter negligunt, vt opera eo-
 rum admirabile euadat Antido-
 tum. Multifariam enim (vt no-
 sti) componitur, & plurimus eius v-
 sus est. Quare illum non immeritò
 suspexi, qui primum eius confectio-
 nē molitus est: & mihi videtur iudi-
 cio, & consideratè eam instruxisse.
 Non enim in arte medica versamur
 sicut Empirici, ab experimentis se
 cognominantes, qui repudiata na-
 turali ratione, inscitè medicinam
 factitant, & magno suo dedecore
 medicamenta partim somniant, par-
 tim illa à fortunæ temeritate mu-
 tuantur. Sed imprimis quæcumque
 ingenium vestigare potest, animo
 rationeque lustramus, laborioseque
 consequimur, & quorum rationem
 adipisci non possumus, ea sensuum
 iudicio cōmittimus, non raro etiam
 sensi-

sensibus fidem abrogamus . Neque
 calcem quamvis albicet sicut nix ,
 statim visu pronunciamus frigidam
 esse, neque rosam quod rubeat per-
 suademur esse calidarum virium, ve-
 rum ad visum etiam tactus iudicium
 asciscimus, & ita calcem quod sit Es-
 carotica, & vehementer vrat, vt cru-
 stas inducat certò dignoscimus. Et
 rosam ad classem refrigerantium me-
 dicamentorum pertinere, vtendo ex-
 perimur. Sunt itaque sensus certissi-
 mi iudices , & internuncij singulo-
 rum medicamentorum. Quod ve-
 rò quædam sunt salsa, quædam aci-
 da, alia amara, aut dulcia, gustu
 decernimus. quod nonnulla calefa-
 ciant, refrigerent, humectent, & sic-
 cent, tactus subsidio percipimus. In
 plurimis verò nares nostras consu-
 limus, & ex fragrantia bonitatem,
 ex odoris imbecillitate vitium de-

prehendimus, sensibus denuntiantibus præstantiam, & ignauiam simplicium medicamentorum. His enim illa æstimamus, & accedēs experientia, sensuumq; assuetudo cōfirmat, accommodataque ad experimentum ratione, quā tanquam ducem & magistrā in omnibus sequimur, simplicibus pharmacis summa consideratione, accurataque circumspectionē vtimur, & artificiosam eorundem compositionem ad rationis amussim efficimus, percepta singulorum morborum natura, & vario, dissimiliq; medicamentorum temperamento, composita pharmaca comparamus singulis morbis vtilia, & salutaria ex vario apparatu, quæ pro cuiusque corporis fabrica, vt doctrīna, & ars præscribit, hominibus exhibemus. Scis nobis non deesse copiam medicamentorum,

rñ, camq; multiplicem, vt nō solum
in cōpositis, dispares vires illuceāt,
verumetiā quædā simplicia animad-
uertimus, tota sua substātia propria
quadā pollēre facultate. Quæadmo-
dum Scānonium flauā bilem mani-
festè educit, & Epithymus Atticus
melancholicū succū aluo exigit, coc-
cus Cnidius phlegma & serosos hu-
mores nō obscurè purgat. Hęc phar-
maca omnibus suis partibus, & tota
sua substātia humorū redundantia
à corporibus ablégant: neq; credi-
mus Asclepiadi Bithyno Medico,
qui suo tépore sustinebat ex medica-
mēto vbi in corpus fuerit ingressū,
humores statim quadā cōmutatio-
ne nasci. Hoc enim de molibus, &
meatibus opinionis suæ iactō fun-
damēto, quo naturæ opera labefa-
ctabat, necessariò futilē commenti-
tiamque sententiam de humoribus
super-

superstruxit, quæ ne quidem fieri potest. Quis enim in naturæ ratione ita hallucinatur, & imprudens est? qui velit defendere statim ubi pharmaca sumpta sint, sordidi humoris sentinam corporibus innasci, & non potius credit antea huiusmodi sordes in corpore extitisse, cum viderit arguato laborantem, & flava bile suffusum, totam copiam bilis excernere medicamento, quod huic demendæ est accommodatum, & mox totum in habitum naturalem referri, pristinumque colorem recipere? Similiter quis inficias ibit, & fidem suam recusabit accommodare, cum viderit aqua subtercutanea turgido, medicamentum quod huic ducendæ propinatur, aquosum humorem subtrahere, & magna vi foras propellere subsidente ventris tumore, nullamque vel quam minimam

nimiam superuacui humoris portionem in corpore reliquam fieri? At Asclepiades puerilibus fabulis attentus, ut opinionis semel susceptæ necessitati inserviat (quemadmodum superius commemoravi) concertationis studio ambitiosè urget, & quævis potius effingit, quàm velit concedere medicamentis peculiares inesse vires, quibus humores attrahant. Verum apud nos, quibus hæc perspecta sunt, & acri iudicio explorata est ratio medicamentorū, in cōfesso est, pharmaca totius substantiæ similitudine insitaq; familiaritate, quod maximè sibi natura respondet atque simile est, arripere. Hinc meritò nobis probatur Magnêtem ferrū ad se allicere, nativa attrahendi facultate. Cùm enim iustar dei sit natura, Homero teste, quæ similia ducat ad similia, hoc modo diuinas suas

2, CAL. DE THERIACA
suas actiones perspicuè declarat.

COMMENTAR. IN Cap. III.

REges olim plurimam operam posuisse in arte
pharmaceutica, indicant Antidota regijs nomini-
bus inscripta, qui etiam Theriacam confecerunt, ut
se à venenis, & toxicis vindicarent, neque illam ru-
di indigestaq; mole confuderunt. Quemadmodum qui
fora frequentant, & in Circulis Civitatum versan-
tur, quorum sordibus, ruditate, atque inscitia, ignaro
populo misere imponitur, sed rerum naturalium co-
gnitionem amplexati, omnia ad libellam renocarunt,
& iusta lance suspenderunt. Non immerito Galenus
in compluribus locis stomachatur aduersus Empiricos,
qui ab experientia se appellarunt, eamq; profitebatur,
quod ab antiquorum ratione desciscientes & nullius
non Philosophiæ partis ignari, opinionibus omnia no-
uarunt, & tenebris Cymmerijs circumfuderunt, ab
arte remouentes primarium effectriciumque cuiusq;
medicaminis facultatū notitiam, ut multis imp'exam
difficultatibus, & à natura inuolutam, omniaq; for-
tune potius, quam rationi committentes, lætènam
exercebant verius quam Medicinam. Contra quot-
quot rationis insistant via, unde & rationales vocati,
veterem

Veterem illam Hippocraticam Medicinam sequuntur,
 & totos se ad investigationem naturæ conferunt, men-
 tesque plurima iudicant, quæ sola idonea censetur cui
 credatur, quia sola cernit, id quod semper est simplex,
 & uniusmodi, & tale, quale est: hi sapientiam con-
 iungunt Medicinæ. Medicus enim Philosophus est, &
 quæcunque non attingunt ratione, sensibus æstimant.

Quid maiore fide porro quam sensus haberi
 Debet? —————

Quidquid enim animo cernimus, id omne oritur à
 sensibus: sunt namque sensus interpretes, ac nuntij rerum,
 qui instar apparitorum in capite tanquam in arce mi-
 nistrant ad usus necessarios, & facti, & collocati sunt,
 quorum subsidio etiam primas secundasque quorundam
 medicamentorum facultates iudicamus, gustu enim &
 tactu tanquam exploratoribus ac internuncijs medi-
 camenta discernimus. Caterum visus non ubique
 fidem attribuimus, quod in singulis coloribus calida,
 frigida, humida, siccaque reperiantur: non enim calcem,
 neque cerussam quamvis albicent, sicut nix, oculo-
 rum obtutu pronunciamus esse humida, neque rosam
 licet rubeat, auroramque emuletur, quæ idcirco ab
 Homero ποδὸδείκτυλα, dicitur oculorum acie defen-
 dimus esse calidam, sed reiecta, penitusque explosa Empe-
 doclis sententia calcem esse immoderate calidam, ut
 crustos molliatur, rosam frigidam primo, & siccam secundo
 ordine,

Lucretius
 lib. 4.

Id est,
 habens
 digitos
 seu ra-
 dios co-
 secos.

ordine, Cerussam astringere, & resiccare utendo
 experimur. Neque etiam odoratus integrè medicamen-
 torum quorundam facultates discernit, quod non-
 nulla dissimulari consent substantia, neque omnes æquè
 partes per odores evaporent. At gustus, medicamen-
 torum certior est iudex, quod in linguam incidant, om-
 nes similiter gustabilium corporum particula, sensumq;
 moveant. Itaque rerum natura perspecta, sensuum
 iudicia defendimus, sapientiamq; adhibemus, quæ om-
 nium falsarum opinionum temeritate direpta, certis-
 simum se nobis ducem præbet ad Medicinam. Cumque
 tanta sit simplicium medicamentorum copia, & ho-
 rum quedam tota sua substantia, & latente proprie-
 tate, humores in simplicibus morbis sibi maximè fami-
 liares rapiant, atque corpore exturbent (Nam Epi-
 thimus Atticus manifestò succum melancholicum edu-
 cit: granum Cnidium pituitam purgat, Scammoneum
 flavam bilem euellit) singulorum naturam non oscitan-
 ter excutimus, & simplicia ritè coaptamus, & con-
 venienter permiscemus; compositaq; medicamenta ef-
 ficimus, & ægrotis pro magnitudine morbi, & labe-
 rantium natura, & conditione præscribimus, quæ
 pro basi, quam continent, suas quoque vires in morbis
 compositis explicant, ac neutiquam stamus sanatio in
 dicio Asclepiadis Bithyni medici, qui ne sectam suam
 proderet, & susceptæ Philosophiæ nomen amittere,
 medicos-

medicamenta purgantia actionibus suis spoliavit, & assuetavit, sciam enim non attrahere flauam bilem, sed statim ubi in corpus intraisset illam facere, & chameleonta erisque squammam non aquam purgare, sed corpus in aquam resolvere, hydropasque ab his inuari, non purgatione, sed vaccinatione, quam opinio- nem quæ ab omni philosophia abhorret, coactus est comminisci, propter moles, & meatus, quos friuolè inuexit, & corpora sua αἰθέρα αἶμα αἶμαςque, commu- tato enim nomine sententiam Epicureorum tueba- tur, qui omnia dicebant esse perfecta ex corpusculis non colore, non qualitate aliqua, non sensu præditis, & concurrentibus temere. Ceterum quis nisi cecus in contemplantis rebus huiusmodi admiserit, cum in promptu sit, & ante oculos quotidiana experientia proponat, cathartica omnia humores maxime sibi fa- miliares attrahere, et corpore exigere, quod Hippocra- tis patrocinio corroboratur, qui libro de natura homi- nis ad hanc modum scribit: τὸ γὰρ φαρμάκον ὀχρὸν ἐστὶ λήϊον εἰς τὸ σῶμα πρῶτον μὲν ἀκὶ ὃ αὐτὸ κατὰ φύσιν μάλιστα ἢ τῶν ἐν τῷ σώματι σιόντων ἐπιταδὲ καὶ τὰλλα ἔλκεται καὶ καθάρει· ὥς περ τὰ φύσμενα τε καὶ σπυρρόμενα ὀχρὸν εἰς τὴν γῆν ἔλθει ἔλκει· ἵκατον τὸ κατὰ φύσιν ἐν αὐτῷ ἐὼς ἐν τῇ γῇ. Id est,

Medicamentum ubi corpus subierit, initio quidem rapit, id quod sibi maxime cognatum est, deinde reliqua attrahit, & purgat. Quemadmodum semina, & stirpes, ubi terram intrarint, id quod in terra secundum ipsorum naturam est, sibi alliciunt; ita lupini terræ amaritudinem ad se attrahunt, neque tantum id in pharmacis, seminibus, & plantis, usu venit, verum etiam in alijs compluribus substantijs inanimatis. Succinum enim paleas arripit; lapis bezoardicus ferrum prolecat, quoniam is Claudiano teste.

Lapis He-
melius.

Ex ferro meruit vitam ferrique rigore,
Vescitur, has dulces epulas, hæc pabula novit.
Hinc proprias renouat vires, hinc fusa per artus
Aspera secretum seruant alimenta vigorem.

Simplicia medicamenta plerumque compositas vires obtinere, diuersa corporis partes & lædere & iuuare: diuersisque diuersa conuenire.

C A P. I I I I.

R Eliquorum vero naturam, & rerum causas intuemur, & curiosè expendimus, vt perfecte

perfectè intelligamus facultates, quibus opera sua promant, in quorum scrutinio dum occupamur, deprehendimus quædam tota sua substantia (vt dictum est) munere suo perfungi, quædam mixtas sortiri vires; & geminis facultatibus se fundere, atque ostentare. Interdum adeò luculenter, vt contrarios & repugnantès edant effectus, quibus & spectatores obstupescant. Si quis enim runcicis folia comederit, aluum sibi citabit, semine verò eam sistet. Similiter brassicæ succus, & vetulorum gallorum iusculum, marinarumque Cochlearum, ventrem mouent. Ipsum olus, & carnes esu ventrem reprimunt. Aloe & aris squamma, vlceribus carnes supercrescere prohibent, & humidã materiam eò deriuatã nõ rarò absorbent.

At deuorata ventrem soluunt . Lac à nobis separatum, contrarias facultates profert . Serum enim lactis ventrè tentat. Caseus in cibis sumptus eundem indurat. Nonnulla vsque adeo admirabiles præterque omnium opinionem, facultatum suarum temperamēto edunt actiones, vt audientes fieri posse diffidāt, nisi oculata fide perceperint . Tri-folium herbam, cui cum Hyacintho similitudo est, si quis verè syluestris Cnici semine prægnantem coxerit, eiusque decocto, se fouerit, contra morsus phalangij aut viperæ dolores sibi confestim finiet. Si verò in alio quem venenatum animal non ferijt, eodem sanum locum perfuderit, perinde afficitur, vt à serpente demorsus, vt reuera admirandum sit eandem herbam curare venenatos morsus, & locum sanum

sanum non minus quam exitialia
 venena, doloribus exercere . Cum
 in totum medicamenta quædam in
 cibis abdicemus, nihilominus ci-
 cuta à sturnis estur, neque illis per-
 niciosa est, cum homines, quod te
 non latet, de mediò tollat. Cotur-
 nices Helleboro vescuntur, homi-
 nibus verò, noxius est . Quædam
 corporis quibusdam partibus sigil-
 latim incommodant . Lepus enim
 Marinus pulmonem ulcerat, &
 Cantharis naturali quadam pro-
 prietate vesicam afficit . Nonnulla
 item pharmaca quibusdam corpo-
 ris partibus singulari, eximiaque
 dote profunt, laboranti enim hepa-
 ti Eupatorium sæpenumero præsi-
 dio fuit, & Mirobalanus splenem
 iuuit. Saxifrages, & Betonica, renū
 dolores mitigant, similiter alia a-
 lijs: quemadmodum diuturno v-

su obseruamus peculiariter seruiūt,
 quę nos (sicut diximus) exquisimus,
 & morbis singulis aptē, congruen-
 terq; adnouemus; hic quemadmo-
 dum in cæteris Hippocratem imi-
 tati, qui absolutē medicamentariam
 tradidit, quod ex compluribus eius
 scriptis, tum ex illis, quę secundo
 Epidimion habentur, videre est, vbi
 ita scribit; Medicamentorum mo-
 dos scimus, quibus singula cōstent.
 Non enim omnes similiter, sed alij,
 aliter componuntur, & alibi citius
 aut serius in manuum tractationes
 assumuntur, velut est, aut siccare,
 aut tundere, aut coquere, & huius-
 modi, omitto plurima, quę vni-
 cuique seruiunt, & in quibus mor-
 bis, & quo tempore, morbi, ætatem,
 speciem, victum, qualis hora,
 anni, & quę, & qualiter proce-
 dant, ac eiusmodi. Quibus verbis
 gene-

generaliter præcipit, vt à nobis vires medicamentorū perspiciantur, ne illa intempestiuè ægrotis offeramus, cōplexionesque medicamenta sumentiuū peruidere docet. Nonnulli enim non difficulter, & leuiter medicationes ferunt, nulla ventriculi offensione; quæ veluti esca concoquantur, & in alimentum facessunt. Quidam adeo abominantur, vt stomachus statim illas fastidiat, & priusquam delibent, dissoluatur, & nauseet.

COMMENTAR. IN

Cap. IIII.

Natura fere omnia Medicamenta, quanquam sensibus apparent sincera, & salutaria, diuersis qualitatibus instruxit, unde repugnantes facultates emergunt, quorum quædam ab elementis vires suas acceperunt, alia materia conditione, alia naturali quodam instructi arcano, nec ullis causis evidentibus probabili, nonnulla utrisque vires suas ex-

plicant. Ruricis folia aluum subducunt, Semen solidiorem, & terrenam materiam complexum illam cohibet. Brassica marina, Cochlea, & propemodum omnia Ostracoderma, quæ testa integuntur, atque vetuli galli gallinacei, si in aqua adeo serbuerint, ut substantiæ suæ tenuior portio elixatione evocetur, & in ius transfundatur, aluum illi lubricabis. Carne vero, & oleo, tanquam compatiore materia ventrem refrenabis, astringentia quadam qualitatibus contrariarum viribus per fusa, opera edunt, naturæ reliquorum astringentium aduersissima, in quorum numero censentur Aloe, Centaurium minus, & vñ, Atramentum sutorium. Flos aris, squamag, his inserta est, & quasi à natura primo ortu intexta facultas, quæ ex diametro reliquis astringentibus medicamentis aduersatur, Aloe & Centaurium minus, quæq, his affinitate iunguntur, quando introsumuntur caloris vi, quo propemodum omne amarum præditum est, corpus tranando (crassiuscula materia secum abrepta) humores, quos attingunt astringentis suæ, depellunt, & purgant; at puluerata, foris miscentur iis, quæ ad desiccandum, & glutinandum accommodantur. Arisquamma, ceteraque huius classis, in quibus calor cum siccitate dominatur, cum vim habeant astringentem, & reprimentem, corporibusque iaculata, nonius coercant, potata tamen, visceribusque insinuata,

insinuata, hydropicorum aquosam illuviem valide purgant, huiusmodi quia plerumque salsuginosa sunt, (quod aqua eorum materiā Sol praecassarit), ibores sic cado absorbent, per os vero cū assumuntur, adiuta caloris nostri ope, penetrando, & incidendo simulant, humoresque exigunt. Serum quod semper lacti implicitum est, ubi à lacte decessit Melancholicis, & Elephantiacis aluū potentissimè deijcit. Caseus autem expressus, & in quasillis reservatus ventrem retinet. Proinde ex his luculenter apparet egre reperiri substantiam, quæ ad unguem simularium sit partium, Trifolium bituminosum in aqua decoctum fotu dolores finit eorum, quos serpentes percusserunt, qua autem aqua sanatus fuerit, si quispiam alijs foueatur, qui hulus habuerit, perinde afficitur, ut à serpente demorsus. Quocirca merito admirari licet, substantiarum quarūdam individuam proprietatem. Cicuta hominum generi plane δαλντίγιον est, suaq; vi refrigeratoria, letalis eam sturni Venterculus innoxie domat. Veratrum strangulatus mouet, & si intempestivè offeratur corpora nostra convulsioni opportuna reddit, & immodicè haustum exitialem vim habet. Lucretius libro 4.

... At Capris adipes, & Cornicibus argent.

Nonnulla medicamenta quibusdā tantū corporis partibus sanandis addiuntur, & accommodantur, quam

quam non defuerunt, qui hanc scientiam assensu summorum Medicorum probatam docteris iniecerunt. Hepati enim Eupatorium & Rheubarbarum peculiariter seruiunt, Agaricus & Salvia cerebrum iuvant, Mirobalanus & Senna lienem proprietate purgant, Saxifraga siue Empetron & Betonica, tenuum lapides atterunt, Scorpius, calculo, tum renum, tum vesicae, non minus servit, quam viperinae carnes, veneno profligando. Buglossum cordi gratum est, & totius substantiae similitudine familiare, Aloe stomachi resurgentes humores, & intestinorum sentinam exhaurit, Cassia pectoris superfluitates exonerat, & noxas emendat. Propterea Medico qui fama suae, & aestimationi consulit, auctoritatemque suam ubique studet tueri, imprimis enitendum est, ut percepta medicamentorum notitia, ex rationis & libellae praescripto, omnia legitime componantur, & tempestivo tempore praeparantur, singulaque exacte examinabit, & intersciat, quibus probe perspectis, pro specie, situque humoris aegrotis medicamenti genus conferet, illiusque offerendi quantitatem pro humoris copia, laborantis robore, etate, consuetudine, statuque corporis dimetricetur. Qui vesco sunt, gracilique corpore & insueti, medicamenta despuunt, quapropter non temere fatigandi sunt medicamentis, quorum horrida recordatione, intentaque cogitatione alius interdum illis immoderate profun-

profunditur. At qui robusti sunt & affucti, nulla difficultate sumunt, & neutiquam aspernantur. Habenda quoque anni & æris ratio : quod vere sanguis, æstate flammabilis, autumno melancholicus humor, hyeme pituita camulentur, Boreali æris constitutione, tardè & difficulter procedunt purgationes, quod Aquilo corpora astringat, Australi contra, & temperationem sortito magno profectus cathartica propinantur, quia pori & meatus corporis reserantur, nec non ante lanem & post lanem laboriosæ sunt purgationes, semperq; periculo obnoxia est purgatio, cum maligna sidera commiscantur, ut non temerè scripserit Galenus, medicum debere esse Astrologum, & Hippocrates in hunc modum : Maximè autem observare oportet, malignas temporum mutationes, ut neque medicinas in illis libenter exhibeamus ; Periculosissima sunt etiam ambo Solstitia, maximè vero æstivum, periculosum etiam Equinoctium utrumque, magis verò Autumnale. Oportet autem & Astrorum exortus considerare, præcipuè Canis, deinde Arcturi & Pleiadum occasum. Morbi enim in his maximè diebus indicantur, alijq; perimunt, alij verò desinant, aut in aliam speciem aliamq; statum transmutantur. Cum enim obliquus sit solis circumactus, quatuor

viciſſitu-

viciſſitudines, animum conſtituunt. Vnde multipliciter
aëris conditiones ſunt, variaq; ſiderum configura-
tione corpora humana commutantur, quorum bona
conſtitutio vitam tuetur, ac conſervat; horum mala
conſtitutio vite incommodat, neque omnibus diebus
eodem modo morbi iudicantur. Sunt qui exiguo na-
turae apparatu decernant, qualis eſt ſeptimus, Alij
contra magno naturæ conatu ad iudicandum egent.

*Quid medicos induxerit, ut plura ſimpli-
cia commiſcerent: & quis primus vi-
peras Theriacæ impoſuit.*

CAP. V.

HÆc cū artis proceres mea-
quidem ſententia ab Hip-
pocrate didiciſſent, pro cu-
iuſque hominis natura pharmacis
operati qualitatum acumina, & ex-
uberantias, aliorum permixtione
retuderunt, & pharmaca in artis v-
ſum verterunt, pro morborum di-
uerſitate, & hominum natura. Id-
circo

circo arbitror ipsos Theriacam, de qua nobis sermo est, plurimorum atque optimorum congerie condidisse, reputātes, quod virulentorum animalium morsus ægre liceat effugere, & quod sint præsentissima venenorum Symptomata, præterea animo, rationeque complexos dispares hominum naturas, neq; omnibus idem Pharmacum competere, meritò illam operose, & multifariam instruxisse, quo viribus suis vehementior esset, neque impotentia sua, quemquam illuderet, sed magno studio passim expeteretur. Nihil enim perinde humanæ vitæ infestum est, ac venenum, ut animalia quæ virulento morfu sæuiunt. Ab alijs enim quantumlibet perniciosiss, fuga nobis consulimus. Illa vero hominibus semper insidiantur, non raro ab inscijs, & tale nihil suspican-

suspiciatibus venenum ex hauritur, aut adrepente fallaciter bestia, incautum mordetur & illico expirat. Legi scriptum in Historia quendam quem dicunt fuisse Hannibalē, bella cum Romanis impari exercitu gesturum, plurimas ollas venenis refecisse, quas in aduersariorum castra exculsit. Illi autem cum ignorarent quidnam proijceretur, nō sibi cauerunt (inuisitatum enim erat eiusmodi in hostes spargi iacula) qui statim humi fusi fato cōcesserunt, atq; hoc stratagemate ipse tanquam virulenta fera, hostium manibus elapsus est. Propterea nobis tribunis militum in consimiles vsus huius pharmaci nō vulgaris est oportunitas commoditasque, quoties in acie copias nostras educimus, olim absque viperis ipsum composuerunt, nec minus aduersus venena efficax fuit.

fuit. Cum enim medici certatim
confectioni eius incumberent,
& miscellaneam medicamentorum
turbam excogitarent, quidam vi-
peras adiunxit, & operi suo admis-
cuit. Fuit autem ille (vt fama est) An-
dromachus medica arte spectatus,
qui fere nostrorum temporum affi-
nis fuit; Vixit enim sub Nerone, cui
Theriace compositionem, & vires
eius versibus descriptas consecra-
uit, quos libello nostro attexemus,
ne illorum lectione careas, quoniam
tanta semper discendi incessit cupi-
do, si prius monuero quod nomen
illi adoptarit à viperis quæ ingredi-
untur, neque solum ab eo quod cō-
tra venena proficiat. Si quis vero
ab utroque nomen suum inuenisse
dixerit, non multum aberrarit.

42 GAL. DE THERIACA
COMMENT. IN
Cap. V.

Artis coriphæi religiose observata Hippocratis
sententia, cum alia Antidota morbis curan-
dis propria, & laborantium naturæ consentanea
composuerint, tum Theriacam convenienter miscen-
do ad temperatam qualitatem reduxerunt, & vipe-
rarum excessum malignitatemq; dictamno, scordio,
aliorumq; complurium benignorum medicamentorum
permixtione obtulerunt, riteq; contemperarunt. Me-
dicinâ enim quarti ordinis ad secundum redigi à Me-
dicis celebratum & usitatum est, compluriumque
coagmentatione vis Alexiteria emergit, & proflig-
gâdo veneno accommodatissima ac deleterio prorsus op-
posita. Cû enim vel tâtillû veneni seu foris, cutem no-
stra cõttingens seu intro, in corpus nostrû illapsû, euesti-
gio nos trãsmutat, ac statu âtquo deturbet, atq; uni-
uersam corporis molem suæ naturæ similem reddat,
non substantiæ venenatæ, sed qualitatis distributione
(fieri enim nō potest tam exiguâ veneni portionem,
per uniuersum corpus tranare, omnesq; partes subire)
meritò industria medicorum, medicamenta quadam
conflavit, quæ substantiæ dissidio venena perimerent,
ac viribus suis exarmentarent. Hæc in promptu & ad
manum habere debeat, qui ab Epidemia in pestilen-

tis cæli statu, & a virulentis animalibus, domi, bel-
lique se cupiunt vindicare; Pleraque enim præsentia-
neam perniciem moliuntur, potissimumque in aëre,
ubi propter urgentem sæpenumero necessitatem, The-
riaca non mediocris est usus, ibi enim sagittæ veneno
illiniuntur, ut aduersarijs suis inevitabilem mortem
adferant. Quemadmodum Scylhæ teste Ouidio,

Omnia viperao spicula felle linunt.

Et qui commercia infestant ex insulis Arabes, Asitæ
appellati, quoniam Bubulos vitres binos, sternentes
ponte, piraticam exercent sagittis venenatis. Inter-
dum quoq; flumina inficiuntur, & rerum natura e-
lementa venenis polluantur, unde illud:

O fortunati fugiens quos barbarus hostis

Lucanus

Fontibus immisso strauit per rura veneno.

Iuba enim rex, & Iugurtha fontes, & pabula cor-
ruperunt in Africa. Item Aquilius Romanus in Asia,
cui magno crimini verterunt, quod impuris medica-
mentis violauerit sacrosancta Romana imperia.
Huiusmodi maleficia nisi primo quoq; tempore repri-
mantur, & alexiterio aliquo excipiantur; frustra
tandem succurritur vi veneni ad vitalia grassante,
totumq; corpus depeculante, & quia non datur Psyl-
los appellatos in exercitiū secum trahere, quod fecis-
se Catonem iniorem referunt, qui venenum ore
exuentes serpentum istibus medentur, ipsasq; incan-

tationibus hebetant, & sopiunt serpentes; Magna utilitate Theriaca capietur contra serpentum noxas. Nam maiores nostri etiam serpentibus pugnarunt. Hannibal enim præfectus classium novo commento, Eumenem Pergami Regem adorsus naumachia superavit, qui antequam confugeret, vasa fistilia serpentibus refecit. Deinde inito praelio dum omnes certamini essent intenti, vasa venenis plena in hostium naues contorsit, atque hostes inaudito stratagemate attonitos in fugam vertit. Olim absque viperis etiam Theriacam construebant, qualis fuit Adriani Theriaca, & ut alias innumeras omitam, Antiochi, quæ incisio lapide versibus, in limine ædis AEsculapij continebatur. Videtur autem tum ab effectu, tum à materia denominata, quanquam Plinius à solo effectu videtur appellasse.

Reue-

Reuerendissimo in Christo Patri ac
Domino, D. Martino Rithouio,
Episcopo Hyprensi.

T Heriacam diro quæ quondam scripta
Neroni,

*Andromachi nuper vertimus in Latium
Cœperat hamatis quoniam configere telis,*

*Et dare complures pestis acerba neci,
Ausâq; nostrates terrere minaciter orsa,*

*Atque in vicinos spargere virus agros,
Illa nigro passim populos inuoluit amictu,*

Atras iniecit nobilibusq; manus.

*Illâ viros sacros, atque importuna profanans
Ante diem, vallem misit ad Elysiam.*

*Quam bene prouisum, quod docta Ma-
chaonis artis*

Turba, salutiferam rite parauit opem.

D ij Et

Et procurauit, nã possit sæua nocere

Pestis, sumentì vipeream Antidotum.

Qua non Phæbus † habet, qua non Epidaurius vllum

Humano generi certius antidotum.

Corpora letali defessa iacentia morbo

Mortique inuentis eripuerè suis. (nenum

Quare hoc * pestiferum defende vmbone ve-
lataque mortifera tela retunde manu.

Hoc clypeo defende pij vitalia cordis,

Vt viuas Pylis sæcula longa senis.

Hoc animicandor, pietas, doctrina, merentur,

In miserum populum munificæque manus

Pro patria, vt taceam, ieiunia sacra, Deoque

Exaudituro quæ pia vota facis.

Composita, vt sileant, ciuiles pace tumultus,

Nec deinceps terras Marsue cruentet
aquas.

At tutò in quosuis tendat sua lintea portus,
 Per mare qui longè Nauita vèctat opes.
 Et deserta diu præscindant rura Coloni,
 Lætâq; flauicomans prosperet arua Ceres.
 Sacraq; concordēs cuncti delubra frequentent,
 Candidus & stabili fœdere regnet amor.
 Nec titulo, nec voce tenus, sed Episcopus es re:
 Inuigilas ouibus nocte dieque tuis:
 Incustoditas nã deuoret ore rapaci,
 Qui semper Christi lustrat ouile lupus.
 Sed bene diuino saturatæ dogmate per te,
 Æthereas adeant vt sine labe domos,
 Sancte Pater laudum præconia cuncta tuarū
 Dicere conantem me remoratur onus.
 Quis tantū docto flammatus pectora Phæbo
 Bellerophonteis labraue mersit aquis,
 Grandia Rithouij qui tot benefacta referre
 Possit, & Aonijs tollere in astra modis.

*Vatibus hæc alijs maiore sonanda Camæna,
Nostraq; grādiloquæ lūquit auenatubæ.
Interea è Græco, latio quos carmine verti,
Andromachi versus consule quaeso boni.*

**T. R. P. deditiss. Ioannes
Iuuenis.**

† Apollo & Aesculapius, cuius templo quodam Epidaurij fuerunt inclyti, posteris medicinam tradiderunt.

* Virulenta pestis sacula, Theriaca Andromachi tanquam umbone & clypeo sunt excipienda.

ANDROMACHI SENIORIS
Theriaca, viperis constans, quæ vocatur Galene, ad Neronem Cæsarem.

Prima pars poematis Andromachi continet operis dedicationem, Theriacæ nomina, promissiones, & postremò dosim, modum assumptionis & tempus.

CAP.

CAP. VI.

Accipe quo fulget libertas candida mundo
 Cæsar, Theriaca commoda magna mea.
 Dicitur Argolicæ Hilare, Eudios atque Galene,
 Quæ sumpta, Stygia non metuantur aquæ.
 Nulla fopor, feri cuiquam letalia succi
 Potula, vel plenis faucibus hausta nocent,
 Pallida, non damnum, dura nascentia cote
 Nataq; saxosis dant Aconita locis
 Formidata reis, non dira sumpta Cicuta
 Potula, hyosciami, succus obesse nequit,
 Feruida non Ibapses, non Colchica potula ledunt.
 Nulla cruentarum vulnera Cantabridum.
 Viperij dentis, nec quicquam plaga, minatur,
 Curatrix morsus vipera namque sui,
 Vulnera, Theriaca sumpta, sunt vana Cerastra
 Nec dipsas, sicca viscera, tabe coquit,
 Scorpium, Antidotum nostram, formidat & aspi
 Indomitum, toto corpore, virus alens.
 Non inuisa Pryas, lustris prorepet opacis,
 Conditur hæc cæcis, sed fugitiua locis,
 Nulla dryina suum retinent letalia virus,
 Hamoribus nostra tabet & Antidoto.
 Hac quoque, nō homines, hebetata phalangia ledēt.
 Theriaca omne suam deposuere malum,

Theria-
ca dedi-
catio.

Theria-
ca nomi-
na.
Ad ve-
nena.

Ad ser-
pentes.

Exarmatur hydrus, nec non Epicheus, ubi est
 Lerneus vitreas cancer aduret aquas,
 Et Cbersydrus ab ore vomit qui triste venenum
 Obuius & morsu fata suprema rebit,
 Theriaca sumpta, vernantes ire per agros
 Et poteris, Libycum Caesar adire solum,
 Amphisuena, nec exitium feret vlla rubeta
 Quae semper sicca noxia gaudet humo.
 Ventriculi mala, Theriace sedabit, & Asthma
 Fistula pulmonis quando madescit aquis.
 Et quoties inflata premunt praecordia, venti
 Murmure, vel rauco viscera pressa sonant.
 Tanditur insanocaelum cum turbine, ventis
 Illa quando tuis A Sole tensa gemunt.
 Adiuvat isterico tristi cum bile virescant,
 Tincti coricio lamina flava croco.
 Nulla placent miseris conuiuia, Iupiter & si
 Det Ganymede pocula mixta manu:
 Sed praemastitia figentes lamina terra
 Illorum fugiunt, qui medeantur, opem,
 Cum pallore cutis squallet, cum turgidus hydrops
 Incipit, & diris illa medetur aquis.
 Obscuros acuet visus, & luminis orbes,
 Et tabescenti robur ut ante dabit.
 Omnibus & tetanis conuulsisque auxiliatur
 Et mira nervos commoditate iuuat,
 Frigida vesica reparabit damna, recludet
 Krina, clausus, quando meatus, erit.

Materiam proliſſque tibi ſpecioſa Diõne
 Suggestet, & caſtris arma petita tuis,
 Quique iacet longis renum cruciatibus æger,
 Theriaca certam ſentiet uſus opem,
 Expurgatque canis ſentinam peſtoris ægri,
 Et pus, non vna luce, potata domat.
 Quando venenatos molitur Lucifer axes,
 Et Stigijs latè peſſibus, aſſat agros,
 Inter multa tenet, ſola hæc medicamina, palmam;
 Peſſiferamque fugat forſiter illa luem.
 Hæc quoque Nemai, vires, ſubſigna Leonis.
 Cùm canis in rabiem concita, mordet, habet.
 Accipias fabæ pondus, quæ creſcit (aquoſis
 Oſtia qua ſeptem Nilus inundat) agris,
 Eminent Oceano, quando Tiſthonia coniunx
 Roſcida purpureo, quæ vehit, axe diem:
 Aut ferrugineus cùm condit lumina veſper,
 Hæc, ternis Cyathis, dilue pondus, aquæ.
 Adde quod interdum geminato ſumitur uſu,
 Illud ſi quando ſontica cauſa petit,
 Nam iubare exorto capies, ſi te dolor angit
 Occiduoque; mali, ſole, leuamen erit.
 Si quis letali ſerpentis, ſaucius, iſtu
 Cepit, & ignara, toxica ſæua, manu,
 Nec mora pro deguſtato, taſtoque veneno,
 Leta propinabis pocula Theariacæ,
 Iſta dabit vigili, Cæſar, medicina ſoporem,
 Atque medela granis ſumpta doloris erit,

Doſis
 Theria-
 cæ.

Aſſum-
 ptionis
 modus

Aſſum-
 ptionis
 tempus

Haftenus exposui vires, nunc tempora dicam.

Vipera cum certo sit capienda modo.

COMMENT. IN Cap. VI.

Andromachus senior Theriacam suam Neroni
dedicat, qui priusquam in omne genus crudelita-
tis erupit, artes liberales, & Medicinam coluit,
adulatoresq; adeò auersatus est, ut neminem Senato-
rum, aut officij, aut negotij causa ad lecticam suam
admisit, atque etiam si quid in sermone, vel in con-
tinua oratione blandius de se diceretur, non dubita-
uerit interpellare, ac reprehendere, quod impraesentia-
rum Andromachus in eo videtur laudare, dicendo
καὶ τὰς ἀδυναμίτας δόντος ἐλευθερίας, quod signifi-
cat cesar intrepida dator libertatis, deinde recenset
Nomenclaturas, aut potius Epitheta, quae The-
riacæ suæ indidit ἰνδίου & γαλάνου ab efficientia
qua præstat denominavit, non autem à Galeno Me-
dico, ut perperam visus est credere Amicenna.
Præterea vires eius, quibus prædita est, & utendi
modum explicat. Cum enim Antidotorum tres nume-
rentur Classes, quædam enim, deleterijs medicamen-
tis ener-

tis enervandis serviunt, quædam animalibus, quæ per-
 niciosum virus eiaculantur, alia morbis ex pravo
 vitæ eboris detestantur. Nonnulla verò triplicem
 facultatem promittunt. Quemadmodum Theriaca,
 quæ auctore Andromacho divulgata est, & per uni-
 versum terrarum orbem decantata, nam Opij, Me-
 conij, Aconiti, Cicute, Hyosciami, Chelidii, Tapsi,
 cæterorumq; deleteriorum est præsentaneum alexi-
 pharmacum, Cantharidum ulcerationes, morsus vi-
 perarum. Cærestæ, Dipsadidis, Scorpij, Aspidis, Ptyodis
 venenatas expositions non infrenuè demat. Dryino-
 rum, Hemorrhoidi, Phalangiorum, Hydri, Chersydri,
 Amphisuena, Rubiæ, & aliorum ἰαχέων, hoc est
 animalium quæ virus eiaculantur, certissimum ale-
 xiterium est, adeò ut Theriaca quasi loricated, eam
 libra partem quæ ad Austrum spectat, & serpentes
 alit per magnos & varios, tutò quis ingredi possit, &
 deserta eius peragrarè. Ex morbis autem, Ventriculi
 cruditatem Vradypessiam, tumorem, ruatumq; emen-
 dat, & omnem flatulentiam eius distensionem remittit,
 Colicos dolores demulcet, regio morbo correptos, &
 aqua intercutanea turgidos sanat, propinata ex
 decocto Asari, aut ad sitim hydropicorum ex-
 plendam, Oxycrato diluitur, oculorum suffiones &
 Epiphoras cohibet, eorumq; aciem illustant robur-
 que

que tabidis confert, Tetano, omniq; cōuulsioniprodest,
calculosis, et dñibus vesica farta vitijs, datur ex de-
cocto Petroselini, aut Apij, laborantibus autem ex
renum dolore ex mulso propinatur, rei Venerea impo-
tentiam demit, & Venerem promouet. Empyicos, &
suppuratos iuuat ex decocto Simphiti. Ad prædictos
quidem effectus, videtur Theriaca ex substratis sibi
simplicibus, quibus coagmentata est, edere. Præter
quas etiam functiones obit, toti, compositionis substan-
tia proprias, quibus pesti eiusque contagijs. contraua-
nit, deleteria & omne pestiferum virus euincit, ac pla-
gis rabiosi canis medetur, quod nequam videtur
acceptum ferendum simplicium partium viribus. Pro-
pinatur vero dilucido, aut sero, ex tribus Cyathis a-
qua, quantitate saba Egyptia, quam cibotium vo-
cant, quæ exsiccata ingreßit vulgaremque magnitu-
dine superat.

Secunda

Secunda pars poematis Andromachi, continet compositionem pastillorum ex viperis, & scilla. Pondus eorum quæ ingrediuntur Theriacam, modus commistionis. Inuocatio Apollinis

CAP. VII.

Venator, celeres, primum sectabitur, angues,
 Illis audaces iniicietque manus.

Tempora post brumæ, cum nota cubilia, linguunt
 Sequæ cauernosis proripuerè locis.

Purpurei, sylvas adeunt, post tempora, Veris,
 Scrutantes, viridis semina feniculi.

Hic bebetem instaurant visum, sua lumina pargant,
 Pastorumque gregi multa dolenda parant,

Tunc caput & caudam, diro conferta veneno
 Cadito, visceribus despoliato suis.

Partibus his, etenim letalia vulnera vibrant,
 Tetraque postrema parte venena latent,

Mensura pugni, caudamque, caputque recide,
 Sic etenim multo tucior usus erit.

Vipereo qui membra fugit stillantia tabo,
 Hic sibi felicem sentiet esse diem.

Confestim carnes, flammis, in vase, coquantur
 Quod, Samio, sinxit Dadala palma, Iuto.

Adijce

Adijce aquas, nec non ramos viridantis aneti,

Et cum vipereis carnibus, ista coque.

Donec eris anguis spinas exuta recurvas,

Ec sua turgidulo dorsa tumore leuet.

Utque refrigescat, Cytheonem tolle (nocuas

Ventiles, ut carnes mobilis dura) feras.

Abijce pestiferas toto de corpore spinas,

Quas contrectando percipit apta manus.

Siccata Cereris, formabis & inde trochiscos

Carnibus ut bibulum eliciantur aqua.

Omnia, quae pariter pila confracta, reconde

Auia qua Phœbi fax, adopacat humum.

Illita fermento, fibroso cortice scylla,

Est tibi fumosis deinde coquenda focis.

Quae cinere imposita, carbonibus obruta fletet,

Ut carnem lento molliat igne calor

Cum displosa crepat, rutila superata favilla

Exime (quae carnis portio tripla manet)

Ad duplex erui pondus pendatur acerbi,

Quod bene pistillo strenua dextra terat,

Et quo ventosas possis ficcare per auras

Fugito pastillos, Paoni artis opus.

Inde quater decies, ac octo summo drachmas

Quas, aqua, pendes, pondere, lance, pari.

Angue figuratos, Cereales adde Trochiscos,

Aique piper longum pondere dimidio.

Mensuras Opii pariles, & magmatum equum

Accumules pondus, magmatum badychoi.

Bis sex

Potus
est varia
herbarum
miscella
constans.

Pastilli
à scylla.

primus
ingredis
ium.
Ordo
8.
ecudus
4.
Magma
edy-
hrou.

Bis sex siccarum drachmas, quibus adde rosarum,
 Irim, & Illyrica quæ sata crevit humo.
 Partibus æquatur dictis, & mellea radix,
 Nec non & dulcis semina Buniadis,
 Scordion atque illam succum miscebis odorum
 Quem dant Assyrijs balsama cæsa plagis,
 Cinnama & Agaricum cum Myrrha iungito costum
 Flauaque corycio fila resecta specu,
 Cassia, & eois, quæ venit Nardus ab Indis
 Iuncus & infranis quem tibi mittit Arabs,
 His nigrumque piper miscentur, Thasque Sabaum,
 Et quod Dictam num marrubiumque viret,
 Et Rheon stachas, Calamintha, Apiumque petrosum
 Et lacrymam libyco quod Terebinthe solo,
 Zinziber & folijs, quæ quinque, expanditur herba
 Hac sex drachmarum singula pondus habent.
 Nunc polij drachmas, humilis Pinusque quaternas
 Et mei, Syracis pondere iunge pari,
 Hacque racemiferum trutina ponatur Amomum,
 Inque tuus Nardus Celta, recisa plagis.
 Terraque quam Lemnos pharetrata sacra Diana
 Miserit, & Phæ quod Pontica terra dabit,
 Et folium Malabathri Cretensisque chamædri,
 Chalcitis, rutilis quæque cremata focis,
 Radix Illyricis quam fodit Gentius aris
 A Egraque monstrata, corda leuanit ope,
 Balsamei fructus, succusque hypocistidis adsint,
 Cardamoma tuis Ida relata iugis.

Tertius
 ordo 12.
 Semina
 Buniadis
 siue
 Napi agrestis.

Quartus
 ordo 6.

Nardus
 Indica.
 Lactyr-
 nia Te-
 rebinthi
 Libystia
 dis.

Quinq;
 folium.

Quintus
 ordo 4.

Humilis
 Pinus.

Græce
 Chan-
 pitis.

Nardus
 Celtica.

Phæ Po-
 ticum.

Genuana

Carda-
 momum

Idæum.

Et gum-

58 GAL. DE THERIACA

Et gummi, seseliq̃ue leuat, quod pondera ventris
In dubio vitæ, femina quando iacet.

Acacia.

Parato-
nlij, i.

Aegy-
ptiacis, à

portu pa-
retino,

qui est
in Cyre-

naica.

Sextus
ordo

Castoriū
Aristolo-

chia.

Bitumē
Iudaicū.

Opopa-
nacum.

Commi-
stionis

modus.

Apollī-

nis inuo-
catio

enim A-
pollo est

Quodq̃ue paratomij gummi distillat in aruis

Ex spina in Memphi palmiferaq̃ue Pharo.

Feniculum ilapsiq̃ue, anisumq̃ue, hypericumq̃ue,

Atque ammi, pondus par sagapenon habet.

Singula nam quatuor parili discrimine dragmis

Nobile Theriaces ingrediuntur opus.

Inguina quæq̃ue iacet, glaciale Castor ad Istrum

Et partum portu quæ leuat herbagrænam

Et dauci semen pellens nidore venena,

Quæq̃ue Palæstinis crescit asphaltos aquis.

Chalbanon, & succus panacis, centaurion vna

Accipiunt dragmas singula mixta duas.

Humida sunt quæcunque bono confusa Lyeo

Fac subigas pariter marmore cuncta cauo:

Comminuas validis, quæ sunt lignosa lacertis

Adijce de flauis Attica mella fauis

Dexter Apollo veni, seu te iuga Thessala pascunt,

Hoc vestro medicum munere surgit opus.

Seu Rhodos, & Burina tenet te maxime Pæan

Æquoreas propter, siue Epidaurum aquas.

Ipse salutifero donabis munere Regem,

Auxilium morbis hac panacea ferat.

Nam tibi Thura dabit, plena veneratus acerra

Hæc tibi pro tantis gratia rebus erit.

Verno tempore mense à bruma tertio serpentes
deserunt canernas suas subterraneas, arenarum-
que secessus, quo se abdiderunt per totam hyemem,
propter aeris inclementiam & frigus penetrabile, su-
amq; senectam exiunt, quæ est iuxta Aristotelem
cutis ultima, & primi ortus operculum. Vnde Naso
carmen suum hancisse videtur, ubi scribit.

Anguib; exiit tenui cum pelle vetustas:

Ab oculis primū detrahi (aiunt) ita ut obcæcari videā-
tur ijs, qui rem non intelligunt, oculorūque aciem suc-
co femuli reficiunt, quam gelu, nixque retuderunt
nitidiusque verant quod. Nicander ita describit:

Τῆμϑ, ὅτ' ἀναλίων φολιδων ἀπιδύσσαντο γῆρας
Μῶλως ἐπιστήχον ὅτι φολιδὸν ἱερὶ φέρον
Ομματι ἀμβλώσσει. μαράρην δὲ στήχοντι ὀρεπῆξ
Βοσκεθεῖς, ὠκύτι καὶ κούρησιν αὖ τίθησι.

Qui versus verbotenus redditi ita sonant: Tunc quā-
do siccarum squammatarum exiit senectam agtè ince-
dens, quando latibulum vere fugiens oculis caligat,
femuli verò sutculosus ramus comestus, celerem
lucidamque constituit viperam. Cum itaque tam An-
tumno, quam vere suam senectutem viperæ deponāt,
Crito iubet illas venari vere iam inclinato, ætateq;

E incipiente

incipiente & tempore vindemie, quod Autumni medium est, alienum est autem ad harum capturā æstatis tempus præter principium illius, usque ad Canicule ortū. Ad hanc Antidorū, faciūt imprimis vipera quas in Italia capiunt viperarij, siue Marfi ex illis oriundi.

Vipereo generi grauitè spirantibus hydri

Spargere qui somnos cantuq; manuq; solebant

Mulcebantq; itas, & morsus arte lenabant.

Nam quas in Libya venantur salsuginosæ sunt, quæ ab hac compositione exterminantur, viperarum capita, & cande, palmi magnitudinæ utriusque amputantur; Reliquum deinde corpus exenteratur, eluitur, & in particulas dissecatur. At dum hæc obcuntur, etiam atque etiam videndum est, ne venenum nāres feriat, quod citra granem offensam non sustinebunt. Deinde quo usus tutior sit, viperarum caro ita congruè preparata coquatur lenta pruna in vase fictili cum aqua, viridi anetho, & sale, donec carnem spine deserant. His peractis ab igne, fictile remouetur, & ventilari ab aëre permittitur, mox caro molliscula eximitur, & teritur pila marmorea, sensimq; aspergitur pari pondere medulla panis tritici arefacti, & artificij finguntur, qui umbroso in loco extra solares radios siccare debent, quibus ritè compositis, euelles messis tempore syllā naturali succo turgidā, reiectā, quæ marcida & rugiosa sunt. Hæc quoniā acris, &

mordicans est, interaneisq; noxia, inuolutam prius fermento, aut pasta, assabis in calido cinere, donec tegmen eius in crustam induruerit, cognosces verò satis assatam esse, si tunica eius crepuerint, qua in mortario lenigata, sumes alborum eruorum farinam, nam qua nigrescunt amara sunt, & horum sesqui alteram partem appendes, hoc est binas partes farinæ, ad tres partes scyllæ, ac in pastillos coges, qui scyllitici & scyllini dicuntur, quos in loco siccabis, quem sol non illustrat, quæ cum omnia in promptu fuerint, accingeris ad Theriacæ compositionem, quæ talis est; Accipies scylliticorum pastillorum dragmas quadraginta octo, trochiscorum Theriacorum dragmas viginti quatuor, Macropiperis, Opij, & magmatis bedychroi tantundem. Vocatum est autem bedychroum à gratia iucundi coloris, quem continet: est enim tinctum croco & iucundè coloratum, tum accipe rosatum rubrarum, & siccarum; Iridis Illyricæ, succi glycyrrhizæ, seminum napi syluestris, Scordij, Opobalsami, Cinamomi, Agarici, añ dragmas duodecim, Mirrhæ, radicum Costi Aromatici, Croci corycy, Cæliæ lignæ, Nardij Indicæ, & Odorate, Iunci Arabici, Thuris masculi rotundi, & candidi, quod stagonias appellatur, Melanopiperis, Distammi, Prælij, Rhei, id est Rhapontici prouenientis in ijs quæ supra Bosphorum sunt regionibus, Steychadis, seminis petroselin, Calaminthæ odoratæ, resinæ, terebinthi Libycæ, Zinziberis, radicis

62 GAL. DE THERIACA

pentaphylli añ drachmas sex, poly n. ontani, chama-
 pitos, Syracis, quæ ex Pamphylia fertur, intra ca-
 lamos, & propterea calamita appellata, radicum te-
 nuium mei athamantici longarum, odoratarum, lin-
 guamque excalescentium, aut succedanei eius quod
 est semen sisonis, amomi armenici, in modum racemi
 convoluti, aut succedanei eius quod est carpesium,
 nardi Celtica, rubrica lemmia, phu Pontici, chame-
 dryos, foliorum malabathri, chalcitidis toste, radicis
 gentiana, anisi, succi hypochistidis, carpobalsami,
 gummi arabici splendidi. seminis fenculi, cardamo-
 mi, id ei siue minoris seseleos, acacia, thlapios, seminis
 hyperici, ammeos, sagapeni añ 3 s. castorei, Aristo-
 lochia tenuis, seminis danci Cretici, veri bituminis lu-
 daici, opopanacis, chalbani pinguis, centaurij minoris
 añ 3 ij, liquores & succi dissolvantur in mortario vi-
 no optimo, & odorato, quantum satis est, aridiora ve-
 rò pilo subigantur, pulverentur, et melle Attico exci-
 piantur. Hæc est genuina theriaca compositio ab An-
 dromacho seniore Neronis primario medico versibus
 ideo conscripta, ne numerus simplicium, & pondera
 evariarent, & huic uni inscriptioni est insistendum.
 Inutiliter à plerisque chalcitis prætermittitur, tosta
 enim & lota mordicationem suam exuit, & causti-
 ca eius vis igne depressa est. Temerarium est quippiã
 huiusmodi antidotis subtrahere, quorum effectus nul-
 la

la evidenti ratione scrutabiles, maiores nostri usu & experimentis notarunt.

Cur Andromachus Viperam potius quàm serpentem alium Theriacæ admiscuerit, deq; Cleopatracæ morte diligens historia.

CAP. VIII.

Qui versus cum arte, & ingenio fluant, necessarium est ut videamus, quare in tanta lætaliū animantiū varietate solæ viperarum carnes in Antidotum coaptentur. Andromachus enim cæteris omisis, harum tantum meminit, quæ ab alijs venenis (meo iudicio) multis partibus tabifica vi superantur. Nam basilicus, quæ bestia est subflaua, & in vertice tribus eminentijs quasi diademata,

E iij   inter-

interimere eos dicitur qui solum aspexerint, aut sibilum eius auribus acceperint, si aliud quodpiam animal eius cadauer contigerit, illico expirare: Quapropter cæteræ bestię longissimè ab illo segregantur, & vicinitatem eius declinant. Dryinus in quercuū radicibus vitā agens, vnde & nomen accepit, vsque adeò maleficus est, vt qui calce modo eum presserit, excoriet eius pedes, totumq; crus tumore inflet. Si quis curationem aggrediatur (aiunt) manus eius admirabilitate maxima deglubi: Si verò certamine cum eo suscepto, mortem illi quispiam intentet, insectantem depellere odoris intolerabili fœditate, vt omnē odoratum hosti suo adimat. Hæmorrhus conuenientem nomini suo perniciem molitur, stillante enim

enim per os , nares , & vniuersum corpus sanguine , moriuntur quotquot ab eo icti fuerint , nec minus à dipsade percussi intereunt siti insatiabili , & immoderato calore conflictati , vt interdum dirumpantur . Acontias exerto corpore & instar iaculi , homines assultim adoriendo internecinus est . At Ptyas ex aspidum genere , erecto collo , & longitudine interualli dimensa , quasi intelligens , in corpora inspuendo venenum suum dirigit , cum verò harum triplex sit species . Nam vna ex ijs est Ptyas , altera Chersea , tertia Chelidonia . Aiunt . Cleopatram AEgypti Reginā harum vna sibi celerē necem , inopinato consciuisse custodibus inscijs . Cum enim Augustus deuicto Antonio , Reginam superstitem esse voluisset ,

E iij eamque

eamque arctè custodiri iussisset, ut
 tam illustrem fœminam Romanis
 palam ostentaret, ferunt Cleopa-
 tram elegisse gloriosa morte in Re-
 ginæ ornatu ex hominum contu-
 bérnio migrare, quàm orbatam,
 quo paulò ante floruerat imperio
 per ora populi Romani traduci.

Quare ipsa sibi mortem machina-
 ta est, qua in re (aiunt) adiutrices
 fœminas duas fidissimas sibi cæpis-
 se Naeram & Carmionem, quæ illi
 corporis mundum ministrabant, al-
 tera enim capillos calamistrabat, al-
 tera ungues eminentes eleganter
 refecabat, quibus accitis iussit as-
 pidem apportari vuis & ficibus in-
 uolutam, ne consilium eius custo-
 diæ patefieret, quam statim in fœ-
 minis periclitatâ est, an præsentia-
 neum haberet venenum, illæ cum
 cele-

celerem perniciem incurrissent, regina famularum suarum mortem subsecuta est, quod factum Augusti mentem acriter pepulit, qui admiratus est, cum illarum erga reginam suam amorem, cui commori, non deprecabantur, tum Cleopatæ magnanimitatem, quod eiusmodi mortem antiquiorem duxerit, ingloria, & seruilis vita. Est enim inuenta, dextra capiti admota, diadema suum strictissimè tenere, ut spectatoribus etiamnum Regina esse videretur. Quemadmodum Tragicus poeta nobis describit Polyxenam, quæ moriens etiam sollicita fuit ut honestè caderet. Qui autè reginæ solertiam in morte sua occultanda, & aspidis præsentè perniciem profecuti sunt, scribunt eam mordicus, brachium suum magno & profundo vulnere fauciasse, & venenū quod in pyxide qua-

E

dam

68 GAL. DE THERIACA
dam preparauerat illi immisisse, quo
in corpus deducto, statim clam præ-
sidio, voluntariam mortem exiguo
cruciatu oppetijt. Ista perlubenter
narraui, quod te omnes disciplinas
viderem amplecti, vtque tibi incredi-
bilis harum animantium in perne-
câdo celeritas nota esset; Vidi enim
sæpenuerò in magna Alexandria,
quã pernici tabo grassarentur, quo-
ties enim quempiam de illorum sen-
tentia capitali pœna mulctatum,
volunt humanitus tractare, neque
immani aut lenta mortē excarnifi-
care, ad pectus rei aspides admouē-
tur, qui post modicã ambulationē,
quã illi indicunt statim animã agit.

COMMENT. IN

Cap. V.III.

IN tanto lethalium animalium numero sola vi-
pera preparantur & Antidoto permiscetur, Basi-
liscus qui iussu regis cunctis animalibus est terrori,
solo sibilo ceteras bestias virulentas terret, contacta
balis eius nulla fera attingit, afflata à Basilisco, ci-

ius reliquis putrescunt ; Quæ hæc recenset Galenus, ex
Theriacis Nicandri ferè deprempsit , cuius Græcos
versus, dum toti eius operi interpretando incumbimus,
Latine ad hunc modum conuertimus.

Illius cunctas perterrent sibila pestes,
Quæ per humum serpūt, & lōga volumina torquent
Si quando (Phæbus medio dum lucet in axe)
Irruit, in syluis viridiq; animalia campo,
Irriguis gauisa locis mox submouet, illa
Aufugiant, & iter retro formidine siccant.

Illius morsu contactum nulla volucris
Inuolitat, non Aegyptij, vulturq; cadauet,
Non coruus traueo plumas qui prouocat ore,
Quod si præpes adit, iuxtaq; famelica venit,
Non epulas impune tulit, sed protinus huius
Mors hæsit capiti, fatum præcepssq; parauit.

A EGY-
ptij ex ge-
nere A-
quilarū
sunt.

A Basilisco ictis toto corpore incendia accidunt, caro
sphacelatur, & colliquescit, sanguine celerrimè in ar-
terijs cogitur. tam perniciosa est plaga, quam basiliscus
infixit, ut auctore Avicenna, incurabilis sit. Dryinus
ἐν δρυὶν δὲ ξύλων τοῖς ἔσχατοις. id est in quercubus degens,
quos percussit instar onium balatus edunt, corpore
eius gravis odor exit & virus redolens, non dissimilis
illi quem corij præsegmina fundunt, & præter quā quod
pedes eius deglubat, qui calce eum prefferit, tumore
inflet, locus veneno affectus graue olet, quod Nican-
der medicus & poeta insignis scribit ad hunc modum.

Fancibus intolerandus anhelitus exit equinis,
 Quem direpta canis expirant tergora costis,
 Fleat, & humanos quæ dum concinnat in usus
 Artificis palmas inter, stillantia tabo
 Et talum plantamque pedis si vulnere laesit,
 Naribus immittit tristem pars ista vaporem.

Hæmorrhœi morsu, dissolutis venarum & Arteriarum commercijs quicquid animæ est exhauritur per cruorem, veteres cicatrices refrigerantur, & sanguine manant, collum, aures, et nares stillant sanguine, nec non ex pulmone sanguis confertim tussit extunditur, cruentaq; proluvies alio egeritur, & ita auxilio destituti, & conclamati pereunt. A dipsada percussi inexhausta siti premuntur, poculisque immortuantur, etiam si totum Oceanum ebiberint, sitim suam extinguere nequeunt: Quare propter pertinacem sitim, qua percussos animal torret, dipsas appellatum est. Acontias, quem Lucanus iaculum vocat, quod missili volet tormento, & instat iaculi, se torqueat vibretque in animal quodcumque obitum fortuna fecerit. Pryas ex aspidum genere est nomen sortita, quod venenum in obuios inspuat, quarum cum triplex sit genus Cleopatra

Scilicet inuidens

Primata de duci superbo

Non humilis mulier triumpho,

Dipsas à
 verbo
 διψᾶν
 quod si-
 tio signi-
 ficat.

Acontias
 à voce
 Græca,
 ἀκόντι-
 ον, quod
 iaculum
 est.

Pryas
 ἐπὶ τῷ
 ῥύοντι
 quod
 pueri
 ignifi-
 cat.

Horatio
 de tri-

annos nata unde quadraginta sibi mortem conscivit, gesima
 ne victoris sui arbitrio permitteretur, Marco enim An- quinta
 tonio apud Actium classe victo, & morituro, Alexan- vbi de-
 drias, in potestatem Augusti redacta, cum speraret ex scribit
 ea triumphos agere, indulgentius Cleopatram in cap- victoria
 tivitatem tractavit: at illa aspidis veneno, quam fura- Augusti
 bus intestam receperat, clam statim pro presidio ante contra
 diei trientem sine doloris sensu, caligine oculos obtun- Anto-
 tate, enecata est, & spem Augusti fefellit, imago ta- nium &
 men eius demortue in triumpho circumlata est, aspidem Cleopa-
 brachio eius affixa, Unde Propertius: tram in
bello A-
tiaco.

Brachia spectanti sacris admorsa colubris,

Libr. 3.

Et trahere occultum membra soporis iter.

Flegia

De nominibus ancillarum, quæ reginæ cōmoriebantur decima.
 inter authores non convenit, Plutarcho Iras, & Char-
 mion nominantur. Cleopatra vitam suam abiecit dia-
 demate capiti imposito, noluit enim quæ antea fistro
 suo Capitolium terruerat, & Romam ausa est latran-
 tem opponere Anubim, serviliter hinc discedere.

Quemadmodum Polyxena, quam cum Neoptolemus
 ad patris sui tumulum iugulaturus esset, nihil ma-
 gis in votis habuit, quam ut posset honeste de viuis
 excedere, & quemadmodum Euripides de ea cecinit.

Κεῖν' ἢ δ' ἀνέγειν' ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τοῦ χέλου

& celare, quæ celare oculos virorum oportet.

In Alexandria plurimæ reperiuntur passim aspi-
 des.

72 GAL. DE THERIACA
des, quibus cum ichneumone bellum est internecinum,
plaga ab aspide accepta, sine sensu doloris interimit,
Idcirco Alexandrini quoties acerbis animaduer-
sionis condonant, qua insontes erant usuri, ad pe-
tiora reorum aspidas adiungunt, & ita citra dolorem
facinororum suorum pœnas luunt.

*Cur vipera Theriaca integra non im-
ponatur, multaꝗ ex animalibus remedia
haberi.*

C A P. IX.

Vides vt nulla prædictarum
serpentium in ista compo-
sitione admittatur, pro-
pter illarum maleficam, & venena-
tam naturam, neque vipers ipsas
integras Antidoto inserimus, sed
amputatis prius capitibus, & cau-
dis reliquæ partes mixturam sub-
eunt, neque id temerè, citraque ra-
tionem facimus, sed quoniam in
capiti

capitibus venenum positum, atque infixum est, truncare illa aggredimur, ut Antidotum exitiosarum virium expers sit. Pollent enim capita vi quadam veneni effectrice, quod ibi non secus quam in parastatis, (quos Latini Astites vocant) semen & in mammis lac elaboratur, habetque vipera caput omnium perniciosissimum, quo apertis faucibus maris semen recipit, statimque caput eius morsu præcidit, aiunt namque ipsas hoc immani congressu illigari, deuinciri que, & succiduum foetum naturali quadam ultione corrosa matris suæ aluo, sibi viam foras patefacere, paternæque cædis vindicem, matrem necare, quod nobis Nicander Poëta istis versibus scitè describit.

Nes

Ne sit in tricijs maculosa pelle maritus
 (Lethales si quando sue formidet ebidna
 Irata morsus) nam semina dente maligno
 Inter & amplexus, maritalia tempora truncat.
 At proles, matrem rupto de ventre profusa
 Vltia patris cadem ingricanti destinat orco.

caudas & extremas partes ideo re-
 scindimus, quod omnē virulentam
 illuuiem conuerrunt, & motu con-
 tinuò maiores sunt, sicut partes
 piscium quorundam, caudis vicinæ
 decumaniores esse feruntur. Neque
 in admirationem agaris, si post ha-
 rum partium demutilationem, reli-
 quæ pharmacum potentius consti-
 tuant, primaria & salutari facultate
 ipsis carnibus insidente, neq; igno-
 ramus aliarum animantium com-
 plures partes non paucis morbis im-
 primis opitulari. Reperiuntur, qui-
 bus murium capita adiumento
 sunt, combusta enim & melle illita
 alopecias sanant, & milui caput
 contra

contra podagricos, validis celebratur effectibus, si quis euulsis plumis huius siccati pollinē, quantum tres digiti capiunt, aqua inspersum bibere voluerit. sæpenumero partiū ipsarum momenta quædam, contra infinitos morbos pollent. Cameli cerebrum siccatum, & cum aceto haustum, comitiales sanat. Mustelæ cerebrum cognatas sortitur vires. Similiter Hirundinis aduersus oculorū suffusiones efficax est. Ouillum verò cerebrum ad eundē modum præparatum, dētitiones puerorum summopere promouet. Taurini cornu scobina ex aqua, pota sanguinem manantem sistit. Cinis ex ossibus scæminum Tauri sanguinem reprimat, & alium immoderatus solutam refrenat. Ceruini cornu ramētum adustum, & vino subactum, illitū mobiles dentes stabilīt, eiusdē

vires sibi vendicat bouinus talus,
 excutit enim rotundā tineam cum
 melle sumptus, ex aceto mulso sple-
 nem absunit. Inunctus verò vitiligi-
 nem emendat, & aliquatenus vene-
 ris cupiditatem accendit, & quasi
 sopitam exuscitat; Castorium simi-
 liter spasmos, & nervorum contra-
 ctiones curat. Fel multorū anima-
 lium auxilium singulare hominibus
 administrat, atque etiam sæuum,
 lac, adipem, cutem, sanguinem, an-
 guium senectam, & illorum fimos
 interdum efficaciter prodesse ani-
 maduertimus. Bouillus fumus sic-
 catus, tribus cochlearibus contra
 hydropicorū tumores prædicatur.
 Muscerda ex aceto trita alopecias
 explet, in potu assumpta vesicæ cal-
 culos conterit. Adeps anserinus ro-
 faceo exceptus, medetur partibus
 inflammatione obsessis, adeps verò
 cerui-

ceruinus dolores lenit, & demulcet. Lac bubulum ad dysenterias proficit, hyenæ fel admixto melle claritatem visus restituit, & illitum suffusiones discutit. Hippopotami cutis cremata, & aqua excepta, panos emarginat. Viperina membrana veneratione exuta alopecijis imposita, mirabiliter capillos reducit, Aspidis senectû trita cum melle, & sublita visus hebetudinem illustrat. In summa ingens est horum farrago, quam impræsentiarû describere intèpestivum foret. Quare ne pluribus verbis hic cômorer, sufficiant quæ à nobis in mediû prolata sunt ad demonstrandû quæ instituimus. Illud verò cognitu pernecessarium est, integra animalîû corpora certissimis remedijs humanæ salutis subuenire, fluviatilis câcer aculeos, & telorû cupides corpori infixas euocat. Squilla trita,

& cum radice Bryoniæ propinata vermes exturbat. Scorpius tostus cum pane pro cibo sumptus, vesicæ calculos confringit. Terreni vermes eandem vim habent. Si quis regio morbo correptus, tritos ex meli-crato biberit, statim purgatus, morbo defungetur. Sæpe cum rosaceo cerato podagricis inflammationibus accommodantur. Miluius vnguento fusino incoctus, claritatem oculis facere promittitur. Scarabeus subferuefactus in oleo, & auribus inditus contra dolores earum efficacissimi usus est. Alauda assata esu urgentes cœli cruciatus sæpenumero mirificè adiuuit; Quoque magis facultates quas corpora animalium continent admireris, maiore cura tibi illas exponam. Quædam solo conspectu vires suas declarant. Scorpijs, stellio visu pauorem affert, ut
torpore

torpore frigidi sudoris obrigendo expirent. Amphisuenam (est autem serpens biceps) cui natura eluxuriata geminū caput dedit, nauium duas proras habentium æmulum, si mulier prægnans transcenderit, abortum vitæ periculo faciet : vt minus mirandum sit, si corporibus viperarum mensura quatuor digitorum vtrinque præcisa consimilis vis ad effectus quosdam arcendos suppetat. Satis & copiosè demonstraui integra animalium corpora interdum hominibus succurrere, quandoque solas partes, nonnunquam ipsarum partium minimas particulas.

COMMENT. IN

Cap. IX.

THeriaca verò nullis ex prædictis animalibus constat, quæ tam inhumani veneno ferociant, neque

quicquam hoc accitur quod deleterium est, nostrorum
 natius calori infestum, viperarumque nisi mutilato corpore
 adhibemus, truncamus enim extremas earum partes,
 exemptis interaneis, contrahunt enim capita vipera-
 rum plurimum veneni, quod lac in his conficitur, non
 secus quam in feminarum mammis, & in astitibus
 semen elaboratur, in caudis etiam, quibus se conuol-
 unt, contorquentque veneni plurimum cumulat,ur,
 propterea quatuor digitorum mensura utrinque
 amputantur, quanquam Dioscorides scribat com-
 mentitium esse certam utrinque mensuram preci-
 di, si quid præterea veneni exitiosi in carne residet,
 illud coctione & ignis fervore euoratur, & dissipatur,
 carnesque viperine discoctæ in aqua, oleo, sale, & ane-
 tho, quadam concordia nobis redduntur familiares,
 magnorumque in morborum quorundam contagio sunt ad-
 iumento, quibus hæc causa nonnulli vesci soliti sunt,
 & quidam illas pane collegerunt, ut quoties necessitas
 incideret uterentur, neque tantum viperarum car-
 nes, substantiæ similitudine nobis coniunctæ sunt, sed
 plurimæ etiam partes aliorum animalium & excre-
 menta propria quadam vi & energia morbis comple-
 ribus coaptantur. Alopecias emendat cims è muris
 capitibus, caudisque ac totius muris, præcipue si vene-
 rio acciderit hæc iniuria; Multius si inueterata
 tera-

teraturq; in puluerem, & quantum tres digiti capiunt bibatur ex aqua, commodissime curat podagricos, Cameli cerebrum arefactum potumq; ex aceto comitialibus medetur, idem prestat mustela cerebrum, & ventriculus coriandro fractus, & inueteratus. Cerebrum bitundinis oculorum epiphoras cohibet, ouillum cerebrum infantes tarde dentientes adiuvat. Taurini cornu scobina aqua inspersa, & hausta hemorrhagias, & quamlibet sanguinis fluxionem compefcit, vasorumq; anastomosim occludit, cinis ex ossibus fœminum tauri aluum citatam coërcet, dentes mobiles cervini cornu cinis stabilis, doloremq; omnem mitigat, siue infricentur, siue colluantur, quidam efficaciorē ad omnes eosdē vsus, etudi cornu farinam arbitrantur, dentisfricia utroque modo fiunt: Bouillus talus ascarides intestinis exigit, si cum mella sumatur; Illitus verò alphas emarginat, veneremq; cōcitāt, spleniticis ex aceto auxilio est, Castorium potu & illitu omnibus neruorum vitijs prodest, cinere bouilli fini, mensura trium cochlearium ex cōuenienti liquore, hydropicorū tumores subsidunt, murino fimo ex oleo cōtra calculos ventrē illinere salutare est. Idem contra alopecias magno effectu sumitur, nec non contra lithiasim, potu valens remediū est. Adeps anserinus

partium inflammatarum ruborem, & effervescentiam
 restinguit. Adeps cerutus intensos dolores mitigat,
 lac bubulum ulcera dysentericorum efficacissime sa-
 nat, fel hyenæ contra visus hebetudinem illinitur,
 habet & hoc animal spiritum opticum, & tenuissimū,
 & dilucidissimum, ut omnia acutè per noctem vi-
 deat. Hippopotami corj cinis panos sanat; enchirisa
 ex aspidum exuvijs & melle caligantem visum ex-
 acuiunt. Integra quoque animalia contra plurimos af-
 fectus peculiari dote pollent. fluviatilis Cancer tela
 corporibus infixæ extrahit, Squilla marina data in
 potu cum bryonia radice, vermes ab intestinis expel-
 lit. Terrem vermes bibuntur ex vino, & passo, ad
 comminuendos calculos, contraq; urine stillicidia,
 Iidem morbo regio resistunt in aceto mulso cum myr-
 rha, ex cera verò podagricis inflammationibus appli-
 cantur. Miluius unguento susino incoctus oculos illu-
 strat, Scarabeus contra aurium dolores ex oleo tepido
 flexuosis earum anfractibus inditur. Alauda in cibi
 sumpta colici cruciatus presentaneum est remedium,
 nonnulli includunt quoque cor eius armilla aurea, &
 sibi adalligant, ut à colici doloris lancinatione vindi-
 centur. Innumera passim reperiuntur animalia, que
 cum integra, tum earum partes, & excrementa sin-
 gularem usum in medicina habent, inuoluta obscuri-
 tate naturæ causa. Quædam naturali odio tantopere

Vide
 Proble-
 mata A-
 lexandri
 Aphrodi-
 sci.
 Enchri-
 ston om-
 ne quod
 inungi
 potest
 Græcis
 dicitur.

Vaguen-
 tum susi-
 num
 quod &
 ξεινον
 Græci
 vocant
 diuer-
 sum ab
 eo est
 quod li-
 linum
 officinæ

repugnant, ut quibusdam occultum bellum natura
indixisse videatur. Scorpium stellione confectio exami-
natur, & tanto dissidio aduersatur stellio contra
scorpium, ut authore Constantino Cesare, si quis stel-
lione in oleo liquefacto, ex ipso oleo percussum inungat,
& dolore ipsum liberabit. Amphisuenam si pragnans
incantim transeat, abortu factum immaturum exclu-
det. est etiam in gallo gallinaceo quaedam antipathia,

nomi-
nat qu
prater
lilia &
oleum
multa
alia cu
compe
sitione
consti-
tuant.

Lucret
lib. 4.

Quem nequeunt rapidi contra constare leones

Inque tueri, ita continuo meminere fugai.

quandoquidem natura res plurimas genuit (quarum
sunt obscurae, nec satis apertae intelligentiae) ad homi-
numque commoditates, & usus tantam medicamento-
rum ubertatem largita est, quorum nullum nobis dedit
certam cognitionem, nemini mirum videri debet, quod
Theriaca, quae viperinis carnibus constat ad venenatas
feras, & exitiabilia pharmaca, contagiososque morbos
efficax sit, occulta proprietate, & nulla demonstra-
tione asserta, & inter polychresta, id est, plurimi usus
medicamenta relata sit ab experientissimis viris.
Maiores enim ex ratione eam composuerunt, non ex
fortuita Empyricorum occasione, quam illi peripetasma
vocant, etenim ratio compositionem hanc inuenit, ex-
perientia de virtute Antidoti inuenta decreuit.

Quomodo quænoxia sunt interdum prodesse queant, vnāq̃ ex compositis medicinis qualitatē ex omnibus resultare.

CAP. X.

Illud autem inuestigare magis necessarium est quod plurimis multò mirabilius videtur, quomodo virulentæ bestiæ, quæ totius substantiæ dissidio hominibus infestissimæ sunt, eorumq̃ mortem præcipitant, accelerantq̃, morsus suos sanent, & solæ, homines quos læserunt graui periculo eximant, hæc etiā opinio vêtus percrebuit; Quædam animalia inter mordendum si sanguinē humanum, qui ex vulnere profluit gustauerint percussos necare; Si verò illum non delibarint, eadem cibus innoxia admorsis remedio esse, atque ictos ab omni periculo explicare. Affines vires habere narratur herba quam Græci heleenium

nium appellant : Incolæ verò patrio nomine Ninum indigetarunt, est autē Ninum dictio barbara, qualem herbæ exoticæ plerunq; habēt. Hanc herbam Daci, & Dalmatæ telorum suorum cuspibus aspergere dicuntur, & simul ac sanguinem vulneratorum contigerit, euestigiò illos interimere, ab ipsis verò sine noxa comedi, Ceruosque qui in venatu transfodiuntur, magnam perniciem postmodum venatoribus importare, nisi statim ab ipsis comedantur. Cæterum ista minus valent ad inveniendum id de quo ambigitur, solis enim experimentis innixa euentus cōprobant, suppressaq; causa illorum tantum cōmemorationē cōplectūtur. Quocirca fastidio Empyricos, quibus more rudis & indoctę plebis admiratio mouetur, quoties aliquid huiusmodi coram, ipsis præsen-

præsentibus vsu venit, nam causam
 propter quam euenit ignorât, quasi
 illam ratione indipisci non possent,
 cum principijs causarum ignauiter
 supersedeant, ac experimentis nudis
 insistant, quæ ad Medicinam facti-
 tandam sufficere nimis præfractè
 defendunt, propterea ad modum
 idiotarum huiusmodi spectaculis
 obstupefcunt; At quî maiorem ope-
 ram in arte ponunt, fatentur quidè
 in medicis requiri intelligentiam à
 vulgari remotiorem, quoties verò
 causas à natura occultas, & latentes
 inuenire nequeunt, dicunt laborio-
 sas harum indagine superuacuas
 esse. Nos verò qui maiore studio, &
 diligentia in arte occupamur, non
 sumus more Idiotarum contenti
 rerum obscurarum, & inuolutarum
 spectaculo, quod illi faciunt, quan-
 quam neque experimenta asperna-
 mur,

mur, sed huc rationem accersimus, quā illi copulamus, quādo opus est, & ita omnibus numeris artē expletā intra rationis gyrum cogimus, neq; solum noster labor est in cognoscendis causis, sed hinc cōservandorum hominum præsidium capimus, atque propterea rationis adminiculis utimur, ut rerum causas impetremus, & mirum dictū quam facili compendio consequantur, quod querunt, qui gnauiter inuestigant tanquam solatium laboris sui nacti, ac abundē probeque remunerati. Ut tibi ista plenius probem, illustribus rebus insistendo, demonstrabo in illis, quæ tantummodo extrinsecus imponuntur, aut introsuntur. Vulneribus quæ crocodilorum moribus infliguntur, eorundē adipem impositum eximiē mederi obseruamus. Mus araneus morsum suum, qui & ipse in periculum

riculum capitis vocat, sine sensu doloris impositus persanat : pari similiq̃ue ratione à viperis percussi periculum euadunt, si quis corpora earum læuia & contrita vulneribus induxerit. Quod quidem nos adhibita ratione facimus (quemadmodum dixi) vt oblitterata venenata qualitate, vis, & pernicies nequeat ad profundas corporis partes subire, quod in emplastris animaduertimus, quæ cōsentanea æquabilitate temperata, corporibus adhibemus, neque ijs nocent, at salutare vires exprimunt, quod in Theriaca palam est, & apertum: Dico autem viperas ideo plagis suis mederi, quod veneni potior pars vnà cum capitibus demitur, eius verò reliquias, quæ cæteris partibus consertæ sunt retundimus, non exiguam salis, & anethi partem in aqua incoquendo, neque

neque tantum saporis gratia ita temperamus, sed quò carnes tabescant, veneni ne dicam omni portione detracta. Remediarias autem vires pharmacum à varia temperatione recipit, tam dispari enim compositione, qui fieri posset, vt virofa animalia lædant; abrogata pestifera eorum facultate? Hoc vt magis tibi affirmè, subiiciã consimiliũ promptam, & obuiã demonstrationem, Cantharis seorsim sumpta vesicam vlcerat, grauiq; incòmodo infestat, vt validis suis viribus perniciẽ adferat, alijs verò medicamentis permixta vesicæ auxiliatur, & lotio ciendo singulare remedium est; Succum papaueris si per se, & solitarius bibatur, certam & ineuitabilem mortem moliri, nemo est qui nesciat. Alijs verò infusus, & temperatus, sæpissimè ægrotos iuuat,
& salu-

& saluberrimum extitit medicamentum, ac phreneticorum deliria crebrò expugnauit, & eos, quibus ex peruigilia animæ functio deprauabatur, & præposterè-ratiocinabâtur, somno inducto miraculosè instaurauit, & implicitam ratiocinationem extricauit. A phalangio iētis ipsa phalangia vino soluta potu malū omne amoliuntur, quæ imprimis rationi nostræ patrocinantur, & magnam persuadendi vim adhibent; Si enim solum vinum cum venenis temperatum securitatem præstat, & à periculo pestiferarum animantium asserit, censebitur utique Theriaca, quæ tam varia strue, & compositione cōstat, medicamentū Pæonium & diuinum, tantum abest vt hominibus damnosum, aut læthale sit. Illud verò in mixtionibus medicamentorū scitu opus est, quod singularum quæ admiscentur substantiarum facultates

tates non retineantur integræ, eædemque, vt nullam mutationem, aut conuersionem subeant, sed promiscuè in vnionem quandam migrant, & earum temperamentum toti commiscetur, mutuoque implexu vna & diuersa facultas emergit, quod in œnomelite fieri videmus. Cum enim vtraque ad vnguè temperantur, tunc neque mel, quod commixtum est gustum mellis omnino repræsentat, & vinum à natura sua sic temperatum degenerat, ac mutuo congressu diuersam naturam œnomel seu mulsum temperatione adipiscitur. idem euenire cum in reliquis medicamentis, tum in Theriaca statuendum est, neque facultates, qualitatesque eorum quibus Theriaca componitur, retinentur eadem & inuiolatæ, sed omnifaria permixtione singula in vnionem

92 GAL. DE THERIACA
quandam naturalē confluunt, vnaq;
medicamento ex omnibus, quę ad-
miscentur natura inducitur.

COMMENT. IN
Cap. X.

QUæ hic cōmemorat Galen^o sunt ἀναισθησιολογίας
id est nulla rationis probabilitate suffulta,
excedunt enim ordinem Elementorum, & naturalem
Philosophiam transcendunt. Nemo enim quantumvis
perspicaci ingenio rationem inibit, quamobrem quæ-
dam animalia citra noxam ullam edantur, cum necis
periculum adferant, si sanguinem gustauerint, eorum
quibus morsum imprefferunt. Quod Helenium Dalma-
tis, & Dacis in alimentum cedat, cum cuspides te-
lorū, si succo eiusdem herbe illinantur mortiferā vim
babeant, ratio est incomprehensibilis, nulliq; addita
causæ, propterea non desuerunt qui hæc fabulosa esse
putarunt, neque unquam à Galeno memoria fuisse
mandata. Compunctu Crocodili liberantur, si adeps
eius vulneribus imponatur. Phalangium proprii iæus
alexiterium est, de morsu à vipera præclare auxiliatur
si sple-

si splegium ex corpore viperarum lauigato extrinsecus
 istui applicetur. Mus araneus auctore Vegetio, libro
 tertio cap. 82. artis veterinariæ, pestis venenata est,
 & tam equis quam bobus noxia, cum captus fuerit,
 immergitur oleo. Ibiq; in putredinem versus, cum
 mordetur animal plagæ propria maleficia luit, &
 curatur animal. Huiusmodi nulla evidenti demon-
 stratione innituntur, atque ut Galeni sententiam
 proferam, quenam qualitas hæc sit, quæ vis aut fa-
 cultas, arduum est (imò fieri nequit) ut quispiam
 adipiscatur ex primis rerum initijs. Et quisquis
 altius, ex primis, secundisq; qualitatibus hæc vesti-
 garit, oleum & operam perdet, & nihil lucrifaciet,
 nuncenatur causas in natura abisso delitecentes eruere,
 quam quod videbitur simul cum ratione scientiam
 tollere. Nam huiusmodi involucria nature, qui hunc
 mundi ornatum molitus est, maluit nos igno-
 rare, quam intelligere, præ socordia tamen non
 sunt in totum omittenda, sed ex effectis suis, &
 operibus observanda, propterea Galenus unde-
 cimo simplicium medicamentorum promiserat se
 scripturum, de ijs quæ proprietate substantiæ totius
 quod agunt, quod non præstitit morte præventus.
 Idem non iniusta reprehensione iniecit Empiricos,
 quod cum hominis sit propria veri inquisitio,
 quasi omnis rationis expertes, neque principia

94 GAL. DE THERIACA

& causas rerum vident, earumque progressus, &
 quasi antecessiones ignorant. At Medicus, qui finem
 philosophiae suam constituit principium, causas primas,
 sapientis intelligentisque natura conquirat, atque has
 anantitur ingenii sui vi & agitatione condiscere, cete-
 ras si nequit assequi cogitur functionibus acquiescere,
 & operibus, quae quotidie se in conspectum dant. Quod
 viperarum carnes exhausto veneno innoxiae sunt, &
 auxiliari dote pollent, Galenus refundit precipuam
 causam, (ut superius dictum est) in cocturam extre-
 marumque partium dimutilationem. In confesso enim
 est, omniisque consensu persuasum deleteriorum quorun-
 dam vehementiam aliorum missione remitti. Can-
 tharides, alijs medicamentis inditae praeterquam quod
 vesicae nihil periculi minentur, infarctos renes expe-
 diunt, & medicamentum, quod Cantharidas recipit,
 hydericis prodest. Opii Narcotica vis calidorum con-
 gressu ad mediocritatem redigitur, & unguento ro-
 saceo, Castorio, & Croco exceptum in periculis
 fronti, temporibusque illinitur. Ita allia, cepae, sinapi
 cuti imposita, hanc erodunt (si plurimo dulci admisce-
 antur succo) nihil epidermidi incommodant, hebetan-
 tur enim in missione substantiarum, quae permiscetur
 facultates, cumque in compositionem concurrerint,
 mutuo se oppugnant, & varias mutationes, conuer-
 sionesque faciunt, deinde remanentia sunt, quae in
 se non possunt cohaerere, & in se non possunt
 cohaerere.

fiat coactus, formaque recens inducitur, oblitterata ea
 quæ penes simplicia residebat antequam composi-
 tionem effecerunt, quod in ænomelite clarum & evidens
 euadit, nemo namque nisi cæcus fuerit in rebus iudi-
 candis, id unum esse censebit, aut mel syncerum esse
 pronuntiabit, sed ex utroque mixtum, merito Græci
 ænomeli dici.

*Digressio aduersus Asclepiadem & Epi-
 curum, qui negabant alterationem, &
 opera naturæ in atomos & moles re-
 ferebant.*

CAP. XI.

SI verò ex Atomis & inani se-
 cundum Epicurum, & Demo-
 critum omnia constarent, aut
 ex quibusdam molibus, & angustis
 vijs, quas vocant poros, iuxta senten-
 tiam Asclepiadis medici (nonini-
 bus enim solum mutatis) eadem
 quæ illi viri rerum principia statuit,
 quod enim illi atomos hic $\delta\gamma\alpha\gamma\epsilon$,
 G iij id est

96 GAL. DE THERIACA
id est moles, & quod illi inane, iste
ὄρος, id est meatus appellat, re-
uera incolumia, & immutata ma-
nerent Pharmaca, & ne nilum de
qualitate sua degenerare possent.
Verum hoc dogma veritati refra-
gatur, conuertuntur enim, vt dixi,
omnia & mutantur facilè, omniumq;
fit in vnum, atque idem concretio,
quibus ita promiscuè confusis, ne-
cesse est, valentius ei quod imbecil-
lius est præpollere, propterea arti-
ficiosis mixtionibus, Pharmacorum
qualitates ad vsus efficaces obstrin-
gimus, quod fieri nõ posset, si essent
exigua corpuscula, quæ affici ne-
queant, omnisque mutationis ex-
pertia. Quare sæpenumero illos ad-
miratus sum, cum videant rerum tã
repentinas conuersiones, & tempe-
ramenta, varias mutationes susti-
nere, quomodo non erubescant
huius-

huiusmodi rerū primordia ponere, præsertim Asclepiades, cōtra quem omnis oratio à nobis suscipitur, quod non luculentiores in corpore conuersiones, & mutationes ostenderit. Quid hoc sibi vult? quod quoties solum digitū in frigidā immittimus, aut pro variantibus stationem suam ventis nostra corpora totaquadantenus illico immutantur. Noui quendā mihi familiarem, qui cum grabato decumberet, ex capitis sui dolore ventorum discrimina fecisse; Nā quoties grauedine capitis premeretur, statim sensit quod Auster flaret, & mulier grauida, audito tonitru, aut obiecto terribili spectaculo, abortu foetum suū immaturū exclusit. Nos quoties cuiquā celere, præceptq; leuamentū cōparamus, videmus derepente corporibus cōuersionē incidere. Quid

quod Hippocrates scribit ex-
 cendescantiam conferre illis, qui ner-
 uorum dissolutione laborant, vehe-
 mentiaq; affectionis relaxatos ner-
 uos intendi, sola interdum modica
 quædam cibaria facultatis animalis
 robur derigunt, corpore (vt mea
 quidem fert sententia) confestim in
 meliorem statum mutato, quod
 corpuscula ista sensu vacua præstare
 nequeunt. Quis enim in puncto
 temporis illa fabricaretur, quisue
 huiusmodi principijs concretus,
 occurrentium corporum sensum
 perciperet? Qualicumque enim
 transpositione coalescant, figuram,
 non qualitatem immutant, quæ sta-
 bilis immobilisque manet. Idcirco
 vir iste visus est mihi dogmatis sui
 consecutione non solum medica-
 mentorum vires & facultates ne-
 cessario sustulisse, sed naturam quæ
 corpus

corpus nostrum gubernat, functionibus suis orbatæ. Atomorū enim concursione mundum struit, & vniuersa conformat. Meritò itaque, nec iniuria admiror, cum videam ipsum non perspicere admirabilia naturæ opera, præsertim eius providentiam, solertiamque, cum primum fœtus in vtero concipitur, & ibidem conformatur, & iam specie formaque adornatus, alimentum capessit, quot quibusque vinculis tenuissimis ad pariendi tempus vtero firmatur, quàm diuina arte & similitudine, natura ipsa formam fœtui imprimat, in quo maximè Atomolorum opinio ac turpiter redarguitur & conuincitur; Nati enim non tantum parentes æmulantur, sed etiã Avos exprimunt. Veterum libris celebratur, quendam qui opibus florebat in corporis maxima

100 GAL. DE THERIACA
deformitate, cum vellet procreare
prolem formosam depinxisse in ta-
bella elegantem pusionem, & quo-
ties cum vxore congraderetur ius-
sisse, vt illam aspiceret, & eam sibi
proponeret exemplar. In quam
cum oculos suos defigeret, & in ta-
bellam animum intenderet, non
patris, sed pusionis depicti, qui nas-
cebatur infans, lineamenta retulit.
Natura enim ex visu pusionis ima-
ginem hausit, citra indiuiduorum
corporum adminiculum. Quoniam
verò bonus iste vir neutiquam ini-
tiatus est naturæ mysterijs, mordi-
cus tuetur hæc euenire Atomorum
adhæsitæione visum nostrum effu-
gentium, atque ideo detorquet
discipulos suos ab admirandis na-
turæ operibus. Quâ ob rem ad illa
quæ in cernendi sensum cadunt, &
omnibus perspicua sunt, ipsum tra-
ducere

ducere volo; Nam quis Aranei eruditam operationem conspicatus dubitat, eum tralucido & tereti filo telam suam exordiri, vt quidam dicant textoriam ab eo initium cepisse. Ecquis cunctabitur prædicare naturæ miracula? qui obseruarit vrsæ artificium admiratione dignum. Parit hæc vulgari cæterorum animalium more. (est verò caro informis, nullisque articulis distincta) quam labendo tanquam manu paulatim figurat, perpolit, & omni ex parte absoluit. Verum hic orationē terminabimus quam consueuimus in contentiosis disputationibus intra modum, tanquam freno equum indomitum, & ferocientem cohibere.

COM.

102 GAL. DE THERIACA
COMMENT. IN
CAP. XI.

SI individuorum impartitiliumq; corporū app. sita,
cuncta ortum suum essent consecuta, nullas muta-
tiones neque conuersiones subirent, neque simplicia
medicamenta quæ mutuo coalitu Antidotum compo-
nunt, quicquam à natura pristina degenerarent, sed
syncera & integra permanerent. At cum à contrario
in contrarium secundum Aristotelem primo Physico-
rum, sit omnis motus, contrariaq; contrarijs commissa
substantias mutant, ac generent, acumina quoque sim-
plicium medicamentorum contrariorum perfusione in-
hibeantur, quibus tandem equali portione temperatis,
compositum prodit medicamentum, simpliciumq;ue
evanescente forma emergit noua. Minime audiendi
sunt, qui perperam insectibilia atque incommutabilia
corpora inuexerunt, quæ Atomos vocant, repugnant
enim rerum euidentiæ, neque qui ὄγκος καὶ μέγεθος,
& Homimerias tam præstacile sustinent, imò dispu-
tatione illos dedignari oportet, quod artis principia
negent. Asclepiadis pernitiaciam non vno in loco taxa-
uit Galenus, quod concertandi studio defenderet cor-
pora nostra quasi adamantina esse, affectionumq;ue
omnium expertia, cum sint contrarijs qualitatibus
concreta, variegq;ue ab externis internisq;ue causis
exagi-

exagitantur, & sensibilem, tangibilem, visibilem, ac gustabilem qualitates percipiunt, & eas quæ in auditum cadunt. Interdum enim solo digito in frigidam immisso, aut ventorum impetu percepto, universo corpore frigus sentitur (quia velox est ex eo quod primo affectum est, in corporibus sensibilibus in totum animal diffusio) & ex capitis grauedine sentimus Austrum spirare, mulier grauida abortit, viso immensi aliquo spectaculo, aut auribus accepto tonitruum fragore. Quinetiam nostra corpora mortali conditione creata, bifariam mutantur; Commutantur enim calefacta, frige facta, siccata, & humectata. Solæ namque qualitates totæ, toti insinuantur substantiæ, & per totius compositi molem æquabiliter se fundunt. Commutantur etiam substantiæ fluore (cum per eas, quæ sensuum fide innotescunt excretiones) tum per occultam transpirationem, adeo ut pro suæ naturæ custodia duplicem requirant instaurationem, unam quæ exuberantiam qualitatum corrigat, quarum immoderatio contrario ad temperiem medicamento reducitur. Alteram quæ quod dissipatum est resarciat, non contrario, sed eo quod simillimum est substantiæ prius euacuatae, vocaturque alimentum. Vnde citra docentem ingenerantur cunctis cibi & potus desideria. Neque sufficit Asclepiadi hoc contra opinasse, & negasse medicamentis inesse præparanda.

naturales sustulit facultates, quæ numero quatuor
 sunt. Est enim una (eorum quæ ad corporis nutrica-
 tionem accommodata sunt) attractrix. Altera eorum,
 quæ ventriculi sinu recepta sunt, retentrix. Tertia
 est commutatrix, quæ esca, & potus conuertuntur in
 familiarem & cōuenientem, eius quod alitur qualita-
 tem. Quarta est expultrix, quæ quod partibus alendis
 inutile est, excluditur. Nec minus hallucinatus est Ascle-
 piades in ortu & procreatione hominis, neque perpe-
 xit, ut partes singula in utero conformentur, quibus
 vinculis fœtus in utero hereat, quot membrana eum
 obuoluant, utq; ibidem alatur, neque quum iam ge-
 mitus est infans, in lucemq; prolatus; ut illico mam-
 mam appetat; Nam si modo nato papillam in os in-
 feras, sugit lac ipsum, & deglutit promptissimè, ut
 videatur natura id nutrimentum non modo infantibus
 preparasse, verum etiam facultates quasdam
 quibus eò uterentur ab initio protinus contulisse. Idem
 perniciousiter defendit, Atomes suos fœtui linamenta
 ducere, hisq; acceptum retulit, quod infantes paren-
 tum habitum reserant. At diuinus Hippocrates multâ
 rationi conformiora scripsit in libro de natura homi-
 nis, ubi sic inquit, est tum in viro sæmineum, itemq;
 masculinū semen, tū etidem in muliere. Fortior autem
 masculus sæmina est, necesse est igitur ipsum à fortiori
 semen generari, si ab utrisque semen fortius produerit,

mascul

masculus erit partus, si verò debile, femina nascetur, & ex quacunque parte corporis virilis magis prodierit in genituram quam mulieris, partus ille magis similis erit patri. Vndecumque verò à corpore mulieris plus venerit, magis a similabitur matri. Interdum etiam infans formam suam accipit ex obiectis extrinsecus appellentibus, quæ feminae inter concipiendam altius animo suo insculpserint. Nam Plinio auctore, imago sub ipso conceptus tempore hausta in ipso foetus illucescit. Hunc contigit mulieres nostrates aliquando Aethiopas peperisse, cum fortè fortuna visos vehementius animo impressissent.

*Quod diligenter exploranda sint singula
quæq; Theriacam ingredientia, &
quod Andromachi descriptio cæteris
anteferenda sit.*

CAP. XII.

CUm equidem ut mihi videtur, euidenter abundeque docuerim rationem qua tibi omnis causa admirandi eripitur, ob quam ex varia, & diuersa constructione,
& tem-

& temperatione medicamentorum, cum quibus Theriaca componitur, venenata animalia, ad humanos usus accommodatas vires adipiscantur, cum antea pestiferum, læthaleq; virus euomeret, hominesque è medio tollerent, restat ut in Antidoti compositionem incumbamus, quæ accurata arte à nobis elaboratur, quippe fallacia viperariorum, & ignoratio simplicium Pharmacorum, quæ Antidotum continent, sæpe inuolidam, solutarumque virium Theriacā exhibuit, quod præcipuè ijs imputandum est, qui artē sectandi viperas ostentant, & pharmaca quædam ad facilem earum capturam promittunt. Falsò enim ea iactitant habere, neque comperimus penes eos esse, sed mangonio emptorem circumscribunt, decipiuntque. Non enim suis temporibus

feras venantur, sed interiecto longo
 vernationis tempore, cum non am-
 plius tempestivum est, quas ubi ce-
 perunt, illas cicurant, neque consue-
 tis cibis alunt, sed carnes porrigunt,
 & assiduitate mordendi omne vene-
 num ex faucibus earum exhauriunt,
 & Mazis quibusdam foramina den-
 tium obducunt, quo morsus imbe-
 cillos defigant, & spectatores admi-
 rentur, qui imposturę imperiti sunt.
 Præterea magna inscitia in delectu
 medicamentorum erratur ab ijs,
 qui nulla nota verum à falso distin-
 guunt, statim enim inter laudatissi-
 ma quæ Theriacam ingrediuntur,
 Cassiam dico & Cinanomum plu-
 rimum interest, & multis Pharma-
 copœis imposuerunt, nam pseudoci-
 nanomum, veri cinamomi gerit ef-
 figiem; At odore, & gustu multo in-
 ferius est. Xilocinanomum ab eo

H differt;

differt, quod lignosum sit, & sarmē-
 nis crassis abundet, nec tam iucun-
 do odore gratum. Syncerum Cina-
 momū quod in montibus prouenit,
 densum est, punilumque, & colore
 heluum. Reperitur aliud quodāmo-
 do nigrum fibris intercurrentibus.
 Nascitur quoddā etiam Cinamomi
 genus eximio candore, non contu-
 max, sed friabile, tenui radice. Præ-
 terea extat quod giluum Cassiam
 repræsentat, leue & odoratum. Om-
 nibus præfertur, quod indigenę Mo-
 sylum appellant colore cinereo, te-
 nuibus sarmentis, sed frequentio-
 ribus nodis cinctum, perquam iu-
 cunde olens, quod omnium proba-
 tissimum iudicamus. Gratum enim
 est, & suauem spirat odorē, gustum
 acrimonia sua feriens, & mordicans
 manducatum organi æmulum est;
 leue

leue, & fragile. Cafsia quoque nisi quis sciat discrimen, non raro decipit. Reperitur enim pseudocassia genuinæ non dissimilis, nisi quod tam suauem odorem non iactat, & harentem medullæ corticem habet, quæ probatissima censetur. Est gilua, & rosæ aliquantulum accedit, gustum dulcedine imbuunt, fistulosa, vinosa, & aromatica, patrio nomine Zizi insignitur. Oportet & fraudem internoscere, quam faciunt in longo pipere. Conformant enim æquali cum nativo magnitudine, adiecto pyrethri, aut sinapi momēto, & vehementi mordacitate gustantem eludunt. At qui in his exercitatus est, & insignia tenet iucundi & grauis odoris, & arboris radicem pressius inspexerit, veri piperis notionē cōpræhendet.

H ij   Quan-

Quandoquidem summa cautio requiritur, & discrimina sunt diligenter obseruanda, quibus alia simplicia pharmaca internoscuntur, quemadmodum progressa ratio commonstrauit. Hæc arbitror impræsentiarum sufficere, ne libellus prolixius extendatur. Consulo verò cuique, ut facta omnium prolatione Theriacā legitimè concinnet: vitium enim vnius medicamenti totam compositionem euertit; Illa verò multis modis, ne hoc nescias à Medicis inscribitur. Andromachus qui diligentem operam in Pharmacis nauauit, quem supra retuli, hac præscriptione Theriacam suam condidit, Trociscorum Theriacorū, dragmas 24. Trociscorum Scilliticorū, dragmas 48. Piperis longi, liquoris Papaueris, Hedichroimagmatis, singulorum dragmas 24. Rosarum siccarū, Iridis

Iridis Illyricæ, Glycyrrizæ, seminis
 Napi sylvestris, Scordij, Opobalsa-
 mi, Cinamomi, Agarici, singulorū
 dragmas 12. Myrrhæ, Colti, Croci,
 Calsiæ, Nardi, florū iunci odorati,
 Thuris, Piperis albi, & nigri, Dictā-
 ni, Præfij, Rhei, Stechados, Petrose-
 lini Macedonici, Calaminthæ, The-
 rebinthinæ, Zinziberis, radicis Pen-
 taphylli, singulorum dragmas sex,
 Polij, Chamepytios, Styracis, Amo-
 ni racemosi, Mei, Nardi Celticæ,
 Lemnij sigilli, Phu Pontici, Chame-
 drios Creticæ, foliorū Malabathri,
 Chalcitidis vstæ, Gentianæ, Anisi,
 succi Hypocistidis, Balsami fructus,
 Gummi, seminis Fæniculi, Carda-
 momi, Sefeli, Acaciæ, Tlapfis, Hype-
 rici, Sagapeni, Ammi, singulorum
 dragmas quatuor, Castorij, Aristo-
 lochiæ tenuis, seminis Dauci, Bitu-
 minis Iudaici, Opopanacis, Cētaurij
 H iij parui,

parui, Chalbani, singulorum dragmas duas, Mellis libras decem, vini Falerni, quod satis est. Xenocrates qui summa quoque sedulitate, in his occupatus fuit, non diuersam ab Andromachi præscripto Theriacam cōposuit, tantum pro quatuor dragmis sagapeni duas substituit, Democrates verò primarius Medicus, qui & ipse versibus elimatis, librum conscripsit de compositione medicamentorum, dum singula miscet, in concilianda Theriaca, nihil ab illis desciscit, solummodo in ponderibus discrepat. Vbi enim illi quatuor dragmas ponunt, circumcidit, amputatq; dragmas duas. Similiter vbi duæ dragmæ habentur, vna contentus est. Magnus, qui nostro tēpore primæ classis Medicus fuit, omnia quæ illi admiscent, in cōpositione sua retinuit, nisi quod

de Ci.

de Cinamomo nonnullam contro-
 uersiam habet. Ipse enim duplicatū
 pondus medicamento inserit, at-
 que in Chalcitide & Sagapeno ab
 Andromacho dissentit, duas enim
 dragmas sicut Xenocrates subtra-
 hit, cum Andromachus quatuor
 suæ Theriacæ imponat. At in saga-
 peno Democrati nō subscribit. An-
 tidoto enim vnā dragmā indit De-
 mocrates, Magnus verò duas præ-
 stituit. Præscribit etiam certā men-
 suram vini: sua enim sententia est, ut
 duo sextarij infundantur, cum alij
 quod satis esse videatur, capiāt. De-
 metrius qui nostris téporibus, tan-
 quā maiorū gentium medicus fuit,
 cum in reliquis Andromacho con-
 cinat, solum pondere Pastillorum
 Scilliticorum, ab eo & prædictis
 authoribus variat. Accipiunt enim
 dragmas 48. ipse solū dragmas 46.

Antidoto suæ committit. Nos in tanta varietate & dissimilitudine, Andromachi compositioni, vt præstantissimæ insistimus, ad illiusque normam, & regulam Theriacam in Regios vsus conſtamus, quæ relato modo componitur. Neque infrugiferum existimo eius componendæ rationē litteris mandare, vt si quando absente Medico pro magnitudine ingenij tui eius confectionem moliaris, eam examussim constituas vice magistri nostris scriptis vsus.

COMMENT. IN Cap. XII.

Paulò antè declarauerat quomodo pestiferum animalium virus aliorum simplicium mixture infringatur, impresentiarum verò Theriacæ compositionem enarrare aggreditur, quæ oratione soluta ab Andromacho iuniorè prius fuit edita, quam sine fraude parare.

tare iubet. & Viperas non importune Venari præcipit, neque fidem tribui vult viperarijs, aut Marfjs, qui Romæ viſum ex captura viperarum ſibi queritabant, intempeſtive enim illas non raro capiunt, verno, aut vindemia tempore elapſo, viperasq; domi conſuſus cecurant, quarum dentes obiectis Marjs re-
tundunt, bebetantq;, Bupreſſas, & Cantharidas naturalem earum paſſum ipſis ſubducunt, & ex toto circumcidunt, carnesq; porrigunt, quibus plurimum degenerant, & ea parte deſiciunt, propter quam expetuntur. Præterea Medicos, & Pharmacopœos mu-
neris ſui admonet, Ab illis enim notitia ſimplicium
medicamentorum expectanda eſt, eorumq; discrimina
ad unguem noſci oportet, & in eorum cognitione
exerceri, oculataq; fide ſepius illa diſcere, quoniam
ſenſibilium rerum cognitio ſedula inſpectione confirma-
tur, notaſq; in promptu haberi oportet, quibus falſa
& ſinceris dyudicentur, & ſpuria à legitimis dignoſ-
cantur. Cumq; ſimplicium quæ Theriacam conſti-
tuant, quædam ex Sicilia, Libya, Syria, alia ex Pa-
leſtina, Aegypto, Cappadocia, Creta, Ponto, Macedo-
nia, nonnulla ex Mauritania, Galia, Hiſpania, ac
Italia ad nos deferantur, non abs re fuerit amicos apud
exoticas gentes parare, qui materias medica-
mentarias ibi vernaculas, & genuinas exhibeant, aut ad
regiones proficiſci, ſi illæ ad nos non deferantur. Ga-

Gale-
nus de
compo-
ſitione
medica-
mento-
rum per
genera
libro 9.
cap. 4.

lenus Cyprum nauigare non refugit, ut Cadmiam, Diphryges, Spodium, Pöpholiga, Chalcitidem, Misy, Sory, & Chalcunthū exportaret, Lemnumq; nauigauit ut haberet Sphiragida seu terram sigillatam, quæ à natalibus suis, unde effoditur Lemnia dicitur. Huius industriã imitari debent, quotquot Antidotum vsque adeo salutarem, constructuri sunt, neque socordes esse decet, aut ignauiter conuiuere circa medicamenta quibus Theriaca coagmentatur, sed quam laudatissima confectari simplicia. Antidota enim quæ variorum miscella coaluerunt, ex simplicium præstantia vires suas habent, & alexipharmacas facultates sortiuntur. Quoniam Verò inuitores tam speciosa, & affini suis subinde illa mentiuntur, ut difficilis sit cognitio, & peritissimos rei medicamentaria fallant, necesse est Argo oculatiorem esse, nisi velis decipi. Sunt propterea gustu, odore, colorisq; præstantia diligenter examinanda, ne vitiosa comparentur, multumq; refert, quam Cinamomi speciem Theriaca indas. Galenus non capiebat aliud Cinamomum, quam quod prima nota erat, & ab ipsis Imperatoribus repositum: hoc ex Barbarorum terris Romam ad eos deferabatur capsula cubitos quatuor & medium longa, ex quo Marco Antonino Imperatori Antidotum composuit, quam propter Cinamomi excellentiam ceteris multum bonitate antecire deprehendit. Ita etiam de Cassia,

alys-

alijsque perigrinis medicamentis censendum est, eorumque delectus accuratè est habendus, neque quicquam huic admitti debet, nisi quod sit viribus efficacissimis, quodque descriptioni, quam Dioscorides ponit, per omnia quadret. Vinum quod Theriacam ingreditur, laudatur, quod vigesimum annum excessit, colore fulvum, odoratum, dulce, quale Falernum est, quod Faustiæ nomen invenit, tenuè ac translucentum. At neque nigrum, neque album, rubellumque hinc Antidoto servit. Mel verò sit biuium, veterius quod est, reprobatum. Omne enim mel amaritudinem vetustate asciscit. Inter mellis species Hymettum primas tenet, secundas Thasium, Corsicumque, quo qui utuntur, Macrobijs sunt, siue Polychromios malis dicere, hoc est longeuos. Deinde quod ex Cycladibus aduehitur, aut ex locis ubi Apes, Thymo, Origano, Cytisoglossa assatim vescuntur. In ponderibus authores aliquantulum euariant, Xenocrates enim duas dragmas Sagapeni in Theriacam suam coniicit. At Democrates qui etiam Theriacam numeris astrinxit, ne quis compositioni quicquam adderet, vel demeret, duas solum dragmas ponit, ubi alij quatuor, atque una dragma contentus est, dum ceteri duas prescribant. Magnus autem Cingamomi pondus duplicat, ac in chalcitide,

& saga-

& Sagapeno Xenocratem imitatus duas demit dragmas. At Democrati non suffragatur in Sagapeno, illi enim una sufficit dragma, Magnus autem duas appendit, accipitq; vini sextarios duos, cum alij non sumant certam mensuram, sed quantum compositioni satis est. Demetrius verò M. Autely Antonini Caesaris primarius Medicus, qui Imperatori Theriacam composuit, quam post mortem eius Galenus facere iussus est, quod Demetrio cum illam concinnaret, semper assistisset, Pastillorum Scilliticorum duas dragmas, Antidoto subtrahit.

Quo pacto componendi sint Pastilli Hedychroi, Scillini, & Viperini.

CAP. XIII.

SEd ante huius inceptionem oportet vt scias rationem cōmiscendi Hedychroimagma-
tis Theriacam ingredientis, quam Magnus affabrè hac formula decernit. Corticum radicis Aspalathi, Calami odorati, florum Iunci odorati,
Phu,

Phu, Costi, Afari, Xilobalsami, Castæ, singulorum dragmas sex, Cinnamon dragmas 24. Amomi tantundem, Amaraci dragmas 20. Nardi Indicæ, dragmas 16. Folij, dragmas 6. Myrrhæ dragmas 24. Mastiches dragmas 6. Croci, dragmas 19. vino Falerno præstantissimo excipe, & manu opobalsamo imbuta, Trociscos finge, quos in vmbra siccabis. Nec non Trocisci scillitici ita præparentur: Cape Scillam recentem, mediocrè, fermento non luto obductam, hoc enim spurcum esset, quæ molli pulte non difficulter assatur, & aliquid inde sibi mutuatur, illa ubi satis in furno, aut clibano tosta fuerit, quo æqualiter assetur, accipere oportet medianas eius partes, tenellas, exacteque leuigare. cum parî pondere eruinae farinae laudatissimæ & recentissimæ. Magnus

gnus dimidiā partem iniiciens, non satis admiscet. Andromachus verò duabus portionibus nimis locupletat. Competens erit mensura si retineatur in formando legitima proportio, quibus in læuorem coactis, Trochiscos formabis, expositosque vmbrosis locis in necessarios vsus seruabis, deinde capies viperas pro pondere totius compositionis, non quolibet tempore, sed veris initio captas, quando desertis latibulis suis foras sub dium prorepunt, neque venenum, sicut prius exitiabile habent, secessus enim tempore cum nihil veneni per occulta spiracula digeritur, perneciale continent virus, quo tempore omnis serpens senecta vestitur, hæc est spississima membrana, quæ latibulis non ætati accepta fertur, propterea non oportet sta-

tet statim insidias ipsis tendi, sed
 permittere ut ad tempus aura ves-
 cantur, & naturales pastus capef-
 sant, quemadmodum Buprestas,
 Cantharides, Pinorum erucas, a-
 liasque huius generis escas. Hæc
 enim sunt accommoda ipsis ciba-
 ria. Viperæ verò sint subflauæ, agi-
 les, horribili, & ferino aspectu,
 oculis scintillantibus, collo pro-
 cero, capite latiore, corpore, &
 ventre prominulo, extrema parte
 caudæ ingredientes, quam non in-
 uolutam, sed conuersam, contor-
 tamque gerunt, gressu tardo. Fœmi-
 na à mare differt, quoniam plures
 duobus caninos dentes habet, quod
 Nicander clarus Medicinæ vates
 metricè ita cecinit.

Virus, Echis, gemino iaculatur dente canino,

At multò plures coninx armatur Echidna.

Quibus

Quibus suo tempore captis, capita
 & caudas amputabis, utrobique duo-
 rum digitorum mensura, quo tem-
 pore moneo studiosè obserues,
 num statim post amputationem
 exangues sint, & immobiles, atque
 omnino extinctæ. Vbi tales nactus
 fueris, ut inutiles repudiabis, motu
 verò postquam in partes sectæ sunt
 superstitæ, si sanguinè aliquantulum
 temporis fundant, has elige, & An-
 tidoto coniunge. Præstāt enim tales
 validis viribus aduersus plurima
 mala, deinde detracta cute, pingue-
 dine, intestinisque exemptis, quæ
 stercoris receptacula sunt, carnes
 earum fictili condantur, aut lebetes,
 extorso, & limpidò, qui imponatur
 viuo carboni, ut citra fenum co-
 quantur, ex aqua fontis cum viridis
 Anethi ramis, & sale recenti, donec
 ossa carnes molliusculæ deferant,
 mox

mox sublato cacabo, spinæ accuratissimè eximendæ sunt, & carnibus probè tritis adiecto panis purissimi, ac similaginei, competenti pondere ex sententia Andromachi Trochisci confiant. At Magnus, & Democrates, certam mensuram panis admisceri volunt, carnes enim cum panis æquali pondere pila terunt, vniuntque affuso interim proprio viperarum iusculo, quantum opus est, & manu Opobalsamo imbuta Trochisci figurentur, quos extra Solis radios positos ad compositionē Theriacæ in vsus recondes.

COMMENT. IN

Cap. XIII.

Rome quidam quærebat apud Myropolas Hedychoon, ratus herbam esse, aut aliquod simplex medicamentum. At ille opinione sua graviter falsus est, cum sit magna, cuius hæc est descriptio, quam
 I Gale-

Galenus ponit primo de Antidotis, sed à superiore in ponderibus discrepat.

Η' θυρεός διτε μάγμα, μέρε μ' ἔχει δύο δραχμῆς
 ἴσας δ' αὐταῖς ἀσάρευ τε καὶ ἀμαράκῃ ἀσπαλαθῆτι·
 Καὶ ἰχθύν, καλαμὸν ἑνὶ δὲ ὅκ' ἐκ πάντων·
 Φύλο· σαλσάμην τε σποδασάμην τε δραχμῆς τρεῖς·
 Καὶ κινναμώμῃς ἰσὺν ἰσῶν καὶ κίσσῃ π' αὐτῶ·
 Σμύρνης τ' ἑξ δραχμῆς καὶ φύλλον μαλαβάθρου·
 Ἰσσοῦ δ' αὖ ἰνδῆς παρὸς ξανθῶν τε κροκοῖο
 Καὶ μὴν καὶ κατσίνης ἰσῶν, διπλῆν δέ τ' ἀμάρων·
 Λοιστῇ δ' ἐκ κριααῆς χίον δραχμῆς ἑαυτὸς ἴση
 Μασίχῃ, οἶνον δ' αὖ Φαλερῖνον φυεῖσθαι.

Verba Græca ex libro Galeni de Antidotis ita Latine verbotenus reddidi.

Hedichros verò magma, habet mari duas dragmas
 Equales, his Asari, Amaraci, Aspalathidæ,
 Et Iunci Arabici, Calamidæ odorati. Ex Ponto verò
 Pbu, Xilobalsamidæ, ac Opebalsami dragmas tres,
 Myrrha sex dragmas, Et folij Malabathri,
 Tantundem quoque Indicæ Nardi, flavidæ Croci,
 Cassiæq; par pondus, duplex verò Amomi,
 Postremo ex fontana Chio dragma mensura sit,
 Mastiche vino vero Falerno subigantur.

Scyllam Crito Medicus luto circumlinebat, at fermento Galenus illam involuit, quo Trocisci nonnihil de natura eius arripiant, modum componendi scyllinos passillos,

passillos, superius expositum memini: Quare non videtur mihi hæc crambe in tantillo libro bis coquenda esse. Oportet viperas capere pro facienda Theriaca, non camiculæ feruore, alioqui carnes earum Tantaleam filium excitarent, neque ilico ab egressu latebrarum suarum, tunc temporis enim malè habitæ sunt, & exte-rius mala, sed vere declinante, quo tempore Libero patri viperas discerpunt, ac aliquantulum temporis illis concedendum est, donec se restaurarunt. Hyeme enim ob frigoris inclementiam, perinde ac si mortuæ essent, latitare solent, & parum ac nihil edunt, vis tamen veneni intro concluditur, ac ne tantillum per occultos meatus digeritur, & tunc innexiæ apparent, neque mordent, quamvis manibus tractentur, deferanturue. Imputandum est frigori, quod viperas ad motionem pigras reddit, cum alioqui exitiosissimum hyeme habeant venenum, sed non agitur, neque viribus suis inualescit, propter ambientis nos aeris frigiditatem, calorisq; absentiam. Sub camiculæ Verò feruore cum vehementer aestuant furorem præ se ferre videntur, siquidem causa calida excitat motum. Mas echis vocatur, femina echidna. Ille tantum duos habet cynodontis, sine caninos dentes. Hæc verò plures obtinet, vulgò Marassu: dicitur, à Marforum populis interpretatione ætymologica ducta. Arabes verò è Grecorum lingua vocabulo detorto, deluxatog, thiram vocant.

nomine generis, speciei imposito, eligenda sunt viperae substantiae, agiles, collo procero, oculis rubentibus, innerecundis, & ferocibus, capite lato, corpore grandiori, non reperiuntur enim aequali ubique magnitudine. Nam Europa minores alit, Asia verò trium cubitorum magnitudine, & ultra viperas pascit, extrema parte caudae se in guttum conuoluentes, tardè lenteq; ingredientes, quod Nicander videtur significare his verbis.

Αἰς δ' ἐργύοντα καὶ ἐς πλείον ἐξ πῖτὰ βόσκει
 Οἷα περὶ τρηχὴν βόκαρτερον ἢ καὶ ἔρμιν
 Αἰγῶνις περὶ καὶ κίρκῃ· ἔντος ἰέρει
 Τῶν, ἧτοι βρεχμοῖ μὲν ἐπὶ πλάτῃ. Id est,

Asia trium cubitorum, & ultra viperas nutrit.

Quales iuxta tesquosum Bucarterum, aut sublimi

Agagees, aut celsus Cercaphus intra se continet,

Quorum quidem capita in latum creuerunt,

& videndum si post extremarum partium detractionem, statim exangues, immobilesq; iaceant, neque cruorem largum destillent ex plaga, si tales nactus fueris, procul ut inutiles reiciantur. Solent enim huiusmodi venena scissa integrare, & author est Aristoteles lib. 3. de historia animalium, candas serpentibus amputatas renasci. Propterea cum vipera suis viribus pollent, neque exhaustae sunt genuino veneno. student partes, abscissas conglutinare, neque tam citò necantur.

Theriaca compositio, repositio, ætas, probatio, dos.

CAP. XIII.

POstea quæ restant, terenda, & pulueranda denso cribro cernantur. Nam quæ exactissimè trita sunt, plurimum cōferunt, quod in abditissimas corporis partes facillimè diffundantur. Si quæ liquore saturanda sunt, pilœ subigenda, læuigentur, & dulci Falerno aspergantur, quod laudatissimum est, ac Faustianum dicitur, Antidotum enim gratiorem facit, acescens verò inutile est. Quibus ita pilo coactis, affunde mellis libras decem, quantum descriptio postulat, sensimque moderato igne coquatur, ut despumetur, atque expurgetur. Sit verò mel Hymettum. Nā apes inibi

thimo vefcuntur, & propterea optimum eft. Refinā verò & Galbanum feorfum liquata mortario inducito, ac denuò Opobalfamo afperfa, accurateq; pilo agitata (dum æqualis omnium fit vnitas) Antidoto confunde. Deinde Theriaca fuis numeris absoluta, reponatur in ampulla argentea, aut vitrea, non admodum referta, fed interuacante ad euaporationē ſpatio, & identidem deoperculetur, vt melius digeratur, & citius poſſis vti. Requirit enim multum temporis, & vt plurimum annos duodecim, quanquā poſt quinquennium & ſeptenniū eam contra icſus animalium, quæ venenò graſſantur, morſus rabioſi canis, & medicamenta venenata adhibuerunt, cum malorum mole vrgente, opus haberent præſtantiffimo auxilio. Non degenerat verò ante annos triginta in morbis

morbis minus periculosis, etiā sexaginta annorum commendatur, supra quod tempus omnino viribus evanescentibus inefficax est. Multi qui Theriacam experiri volunt, an viribus integris excellat, exhibent potionem Catharticam, quod si naturali dote præstet, purgationem remorabitur, & viribus suis euincet medicamentū. Si verò facultas purgatrix se exprompserit, vt nō videatur esse sumpta Theriaca, certum experimentū erit, quod sit ignaua, exoletarumq; virium, quia purganti medicamēto cesserit. Neque eadem mensura semper offertur, neque simili liquore soluitur. In prædictis affectibus auellanæ nucis magnitudine cū tribus cyathis vini dare consueuimus. In alijs verò passionibus tum mensura, tū liquore, variè dissimiliterq; vt timur, pro morborū enim

130 GAL. DE THERIACA
diuersitate natura, & conditione
quantitas præscribitur, accommo-
datusq; humor decernitur.

COMMENT. IN
Cap. XIII.

Pulueres sint tenuissimè triti, & in pollinem fari-
naceū redacti, ita enim Antidoto immixti, pe-
nitius humani corporis partibus insinuantur. At quæ-
cunque humorem requirunt, ut commisceantur, Far-
siano dulci imbuenda sunt, non quia præ alyis uinis, ut
ipsemet Galenus auctor est, vim aliquam Theriaca
adsert, sed quia illius gustum gratiorem efficit, cum
plurimis amaris ea conficit. Deinde cæteris simplicibus
omnibus ritè aggregatis mel Hymettū, quod Atticum
est, aut quodlibet aliud probum deligatur, quale est,
Lusitanum, Narbonense, quodq; in his regionibus è
faxis sponte defluit, virgineum vulgò appellatum est.
Mel quo ponderosius, eò melius censetur. Quod sincerū
est, nec ab insitoribus corruptum, ea dote præditum
est, ut citra putrefactionem (cum medicamenta, quibus
iaditur, tum corpora quibus illinuntur) mirè custodiat.
Legimusq; Alexandri Magni cadaver melle litum
persere.

perseuerasse, putredini (ut ferè alias) non obnoxium,
unde Statius.

Duc & ad Æmathios manes, ubi belliger urbis
Conditor, Hybleo perfusus, nestare durat.

Mel itaq; hymettum, aut aliud deportatum ex locis
temperatis, ubi thimo alijsq; odoratis herbis apes ves-
cuntur, quod bonitate sua Attico Siculone non inferius
est. lenta prima ferueat, ut exspumetur, quod reliquis
posteaquam sordibus omnibus vacarit affundatur, An-
tidotumq; constituat; quod afferuetur inaurato, ar-
genteoue vase, si fortuna permiserint, secus cerneo, aut
vitreo, relicto exhalationi spatia, dum à calore suo
coquitur, & fernet, sepiusq; detegatur, ut ambientis
beneficio concoctio promoueatur, citiusq; in usum re-
ferri possit. Decimo, aut duodecimo anno, ut plurimùm
concoquitur, quanquam esflagitante necessitate, quin-
to, & septimo anno interdum sit usurpatum. Perennat
ad annos triginta viribus integris, illiusq; bonitas in
leuioribus malis prorogare potest in annum sexagesi-
mum, ultra quod tempus omnino vires suas remittit,
exolefcitq;. Non una eademq; in omnibus morbis men-
sura decernitur, similiq; liquore diluitur, sed pro mor-
borum diuersitate, quantitas praescribitur, & quo-
modo propinari debeat egrotantibus declarant medici,
sive quorum consilio non tutò accipitur.

Quot & quantis morbis auxilietur Theriaca.

CAP. XV.

PRæterquam quod serpentum plagis, cæterisque venenis aduersatur, etiam alijs pluribus pro præsentaneo remedio accommodari experientia docet. Andromachus in suis versibus eam Galenem vocauit, quoniã velut ex morborum tempestate ægrotos eripit, hominumque corpora serenat, sanitatemque prosperat. Curat hæc diurnos capitis dolores, vertigines, aurium grauitatem, & oculorũ caliginem, gustum deprauatum emendat, & corroborat, somnum accersit, & phreneticorum deliria sedat, mentem perturbatam ac peregrinantem reducit. Comitiali morbo

morbo optimè medetur, humorem
 ex capite exorbet, & animales spi-
 ritus permittit inoffensè recipro-
 care, anhelatoribus intersepto spi-
 ramine succurrit, tenacè, crassamq;
 pituitam bronchijs pulmonis in-
 farctam expectorat, incidit, & sputis
 educit, sanguinem reiectantes adiu-
 uat, si symphiti decocto diluatur.
 Fastidioso stomacho facit ciborum
 appetentiam, nec minus strennuè
 sedat inordinatum appetitum con-
 tractum ex acri & mordaci illuie,
 vermes intestinis adherètes, omneq;
 alimentũ stomacho eripientes, (vt
 nequeat se immodica fame latrantẽ
 satis obsonare) perimit. Aluo quoq;
 exigit, deturbatq; mirabiliter la-
 tam tineam, quicquid est cibi de-
 pascentem, & ideo sensim corpus ad
 maciem reducentẽ, noxasq; splenis,
 & hepatis emendat, Spleneticorum
 & He-

& Hepaticorum infarctus expedien-
do, regij morbi hepatis vitio obor-
ti, non inualidum est remedium
bilem expurgando, eamque à san-
guine secernendo. Splenem scirro
liberat, & materiam luxuriantem
tollit, lapides comminuit, terrenam
& compactā materiam dissoluēdo.
Sanat etiam urinae difficultatem,
quam Græci dysuriam appellant, &
vesicam hulceratā. Concoctionem
promouet, ventriculo robur cōfert,
eumque calefacit, dysenterijs, atque
lienterijs peculiare remedium est,
ileo destinatur, & diuturnis crucia-
tibus coli priuatim opitulatur, cum
intestina inflammatione vacant, hu-
morum acredinem obtundit, & va-
porosos humores dissipat. Contra
choleram qua bilis supernè & in-
fernè erumpit, cōmodè vsurpatur,
corpus enim firmat, & fluxiones
sistit.

sistit. Cardiacis apprimè cōducibilis est, quando corpus sudore diffluit, & vires ita dissoluūtur, vt ne vinum quidem eas reparet, Theriaca, potu, sudores compescit, ac vires resolutas sarcit, menses mouet, ora venarum in matrice, & sede referat. Mirabiliter omnem immodicam sanguinis eruptionem refrænât. Recorderis quod paulò ante multiuigas eius facultates recēsuimus, quædam enim digerendo, & attenuando excernit, quædam verò immoderatus citata, robur imbecillæ partis tuendo, reprimit: podagricis, & omnibus articularibus morbis inclinantibus supra modū congruit, posteaquàm Epithematibus, pargoricis, seu mitigatorijs cruciatus lenieris, tunc propinabis Theriacā, quo fluxiones reprimātur, collectas enim discutit, & prohibet omnem distil-

distillationem, ne in articula menta impingat. Qui bona valetudine fruitur, si continenter Theriacā capiat, maximē iuuabitur. Nam redundantiam humorum absument, viuidumq; colorem corpori inducit. Reliqua pharmaca quæ podagricis præstuntur cōtra dolorum perniciā, remorantur quidem materiæ impetum, ne decumbat ad pedes, sed cum eam nō absorbeant, maiore noxam inferunt, fluctuantē enim humorem pulmo combibit, & ægros strangulat, quod permultis accidere experientia obseruauit, quia ob id respirandi necessitatem, ne minima temporis intercapedine quiescit, sed semper mouetur, cuius caro rara est, ac ad hauriendum, concipiendumque humorem aptissima. Quamobrem dissuadeo, ne quisquam sumat huius generis medicamenta, sed utatur

Theriaca, quæ exiccat affluentes humores, & eorū incursionibus obnititur. Plurimosq; podagricos in principio assiduus eius vsus expedit, hydropicis frequēter bene fecit, aquosam impuritatem absumendo, insitumque calorem refouendo. Anasarca, & Leucophlegmatia, quæ sunt hydropis species, potēter profligant, quippe totū corpus subiens vndiq; humiditatem expressit. Cachexia, id est mali atq; vitiosi corporis habitus solemne remedium est, pristinum corporis nitorem reddit, & colluuiem, qua prius corpus squallebat, dissipando, naturales functiones gnauiter procurat. Consimiliter Elephantiasis auxiliatur, quando ex magna humorū corruptela venenata qualitas asciscitur, totius corporis natura immutatur, & putrilis contaminatur. Hoc contagium Theriaca perdomare solet, & sanguinem purum ab inquinamento cōseruat, inde

138 GAL. DE THERIACA
inde omnem putrilaginem arcens,
Distensis, tetanoque correptis re-
medio est, & crebro curavit, nervos
calefacit, tenfos relaxat, atque reso-
luta membra intendendo sanat, &
fuscitans spiritus ea in naturalem
habitum reducit, & flaccescentibus
partibus motum restituit. Vel hoc
nomine suspicere oportet Theria-
cam, quæ non tantum contra mor-
bos corporis nobile existit reme-
dium, verum etiam contra insanam
mentem sumitur, melancholicos
enim exhilarat, si iugiter vtantur,
nam ex vasis & splene melancholi-
cam fœcem non aliter, quam vene-
num serpentum exhaurit, ideo quar-
tanis pulchrè facit. Si quis eam arte
tractarit, procliuissimè deuincet
atram bilem, quæ author est, & ini-
tiatrix causa tam contumacis fe-
bris. Per multos ego hac ratione
vindi-

vindicaui à quartana , secundū cœnam vomitu citato , oblato postridie Absinthij succo , qui bilem dilueret. Theriacam autem propinaui duas horas ante febrilem accessiōnem, & febricitantē ex toto sanaui.

COMMENT. IN CAP. XV.

ANdromachus ab efficientia Theriacam suam vocavit Galenem , γαληνός enim ex Græca lingue proprietate ὄνυχον ἰλαρόν καὶ εὐδίοις significat, quæ quoniam non tantum contagiosos, venenatos, pestilentesq; morbos oppugnat , verum etiam complures alios similes, instrumentariosq; demolitur. Non immeritò Galene est dicta, morborum enim tempestatibus conflictatos , non secus quam lucidum aliquod, aspiciatūq; sydus periculo eximit , & morborum nubila discutit, corporisq; squallorem omnem abstergit. Nam expugnat cephalicam, diuturnum capitis dolorem , vertiginem , morbum comitiale , aperitq; cerebri ductus , per quos animalis spiritus in sensum, motumq; organa distribuitur , tenebricosos oculos illustrat,

illustrat, grauem auditionem, gustumque deprauatum corrigit. Ad paralyticitatem, & iuges vigilias Theriaca exterius quando recentior est conuenienter applicatur, aut sedt, dyslere, iniecta interdum vidi conspici. Lumbricos per os sumpta excutit, hæmoptois, sanguinem reiectantibus ex consolida decocto propinatur, hepatis ac splenis tumores ex humorum influxu natos deprimit, infarctusque omnes demit, intestinorum leuitates, nimiasque dilataciones quarumlibet partium astringit, ac venarum, arteriarumque anastomoses occludit, & clausa quæ sunt reſerat, meatusque omnes recludit, Quotiens præ tumore aut indurato stercore ex aliqua intrinseca inflammatione intestina ita coarctantur, ut feces præterlabi nequeant, aut flatus ædi, & miserabiles excitetur illeus, siue volubus quo æger quandoque vomit, primum pituosa, hinc biliosa, deinde stercore, ac sitibundus est, doloribusque torquetur immensissimis, ac potissimum circa hypochondria, tunc Theriaca capitur pro magno fumento, ac dolorum solatio, ac omnibus quæ necessaria erant ex rationis præscripto actis, si nihil voto medicantis responderit, neque quicquam morbus se remisit, ac obstructio manserit, follis ano induratus est, ut contractio distendatur, ac deinde statim Theriaca præstanti aliquo decocto dissoluta, per dyslerem infundi debet. Hoc præsidio aliquando euaserunt illi

cum alias septimo die ac prius morituri erant. Compescit etiam Theriaca cholericæ bilis sursum ac deorsum eruptiones, quæ potissimum fiunt æstate, contrahunturq; ex carnis esu, maximè suillæ crudioris, ex ebrietate & insolatione, ex sepijs, locustis, & gâmaris, & olerum esu, maximè porri, & ceparum, insuper ex fructibus pomorum, pepone, & cucumere, placentis dulciarijs, mël itisq; libis. Theriaca quoque non incongrua medicina est in declinatione podagæ, & quartanæ. Consumit enim humorem reliquias, hydropicorum moles sumptione Theriacæ detumescent, & anasarcticis, leucophlegmaticis aquosam illunem exorbet. Tetanicos distensesq; demulcet, omniumq; partium nervosarum nexas tollit, cachecticis nativum restituit colorem. Vires quibus in prædictos affectus agit, Theriaca ex substratis sibi simplicibus hausit, plurimis enim effecta est, quæ temperamentorum suorum ratione morbis, quos hætenus enumeravimus auxiliari nata sunt. Habet præterea facultatem Theriaca, quæ non ex miscella alicuius simplicis dimanavit, sed à formæ proprietate, huius ope elephantiasim extirpat, quæ evenit cum longo tempore ex occulta aliqua causa cibus melancholicus ad carnem fluxerit, & caro nigra, & pallida fuerit. Elephantiasis nominatur, ab animali cicubanto,

mutato nomine, & formam mutat, etenim nasus
 finus, labra crassa, aures acuminatæ in Elephantiasi
 videntur, atque in totum qui sic laborant, satyris simi-
 les sunt. Galenus 11. de simplicium medicamentorū
 facultatibus meminit aliquorum, qui per viperas fortē
 fortuna ab elephantiasi sanati sunt. Est morbus con-
 tagiosus, omnia enim contactu insuit, propterea cimi-
 tatum legibus sepositi, & à reliqua plebe segregati
 degunt.

*Methodicorum reprehensio, qui morborū
 causas noscere superuacuum arbitran-
 tur, & inde reliqua Theriacæ remedia.*

CAP. XVI.

Contra deterrimū morbum,
 quem Græci hydrophoniā
 aquæ tumorem appellant,
 luculenta medicina est, & gravium
 Symptomatum, quæ comitari solēt
 multitudini, potenter resistit, quem
 morbum qui patiuntur, nō tantum-
 modo

modo corpore exiccantur, conucluntur, contractionem tollerant, & æstuosa febris torrentur. At præter hæc mala mente alienantur, & grauiſſimum accedit ſymptoma, formidant enim aquam, quam ſiccitate nimia retorridi appetunt. At propter mentis cæcitatem bibere recuſant, quidq; ſibi expediat, neſciunt, ſed aquam pauitantes miſerrimam obeunt mortem. in quibus methodicos ſum admiratus, qui dicunt inutilem eſſe ad morbos demendos cauſarum notitiam, nec hercule inuenio quomodo vulnus curabunt, quod ſimplex fuerit, neque illi diſſimile quod adegerit canis nulla rabie percitus, quamnam curandi methodum indicabit vulnus, quod negligenter à medico tranſmiſſum eſt, & quaſi per tranſennam ſtriſſim, aſpectum fuerit? neglecta cauſa, quæ

aciem Methodici effugit, quam so-
lam rationalis ingenio explorat,
& disquirat. Propterea quicumque
inciderit in Methodicum, necessa-
riò occiditur opinionis perucacia,
nam illi addictus omnem despuit
rationem, tanquã brutum animal.

Qui verò bonis aurbus se rationali
medico crediderit, non vsque adeò
periculosis Symptomatibus corri-
pietur, & mortem euitabit rationis
præsidio. Hic curatione ægroti sus-
cepta diligentissimè sciscitabitur,
qualis fuerit canis à quo demorsus
est. si audierit, quod fuerit gracili, &
sicco corpore, oculis scintillanti-
bus, cauda demissa, & spumam ore
eiecit, linguam exerat bile colora-
tam, si obuios morsu adoriatur,
amentem currat, subinde restitan-
do, & iracundia efferatiore ignotos
morsicatum laniet, si hæc ita se ha-
buerint,

buerint, sciet canem fuisse rabio-
sum: proinde non simplicem vul-
neris curationem instituet, sicut
Methodicus, sed statim dilatabit
vulnus, longo ambitu carnem am-
putabit, & vulnus circinabit, ne
facile cicatrice obducatur, sed pa-
tescat, vt minimum quadraginta
dies, quo sic virus foras euocetur.
Solemus loca morfu contacta cu-
preis canterijs adurere, & alijs me-
dicamentis extrahentibus, vt ne in
corpore relinquatur, restibile ve-
neni semen. Ego cum maxima me-
ditatione oleo Rosaceo dissolut
Theriacam, & facta turunda, quæ
Græcis emmoton dicitur, in vulnus
indidi, vt veluti cucurbita emul-
geret perniciosum tabum. Summa-
tim instar Pæonij, diuiniq; medica-
menti compluribus sauciatis à cane
K. iij rabido

rabido adminiculata est foris im-
 posita, & per os sumpta . nec minus
 valet in pestifera aëris cōstitutione.
 Quos enim pestis inuasit, sola meo
 iudicio curat, vbi reliqua auxilia in
 vanum recidunt, & contagio popu-
 laris, veluti vastifica belua latè ho-
 minum stragem edit, plurimasque
 ciuitates exhaurit, quæ infecto &
 corrupto aëre propter respirandi
 necessitatem euitari nequit. Nam
 homines venenatam auram cogun-
 tur inducere, neque immeritò col-
 laudo admiirandum Hippocratem,
 qui pestem illam famosam, quæ ab
 Æthiopia exorta in Græciâ serpsit,
 non aliter sustulit quam aëris pur-
 gatione, qui vt purus conciperetur,
 iussit pyras oppidatim extrui, non
 ex qualibet materia, sed ex sertis &
 floribus odoratis, quibus ignem
 foueri iussit, fragrantiaq; vnguenta
 super-

superfudit, vt aërem purum homines in corpus inducerēt, nec minus Theriacam arbitror tanquā ignem expiatorium in peste præsumptam, omne malum amoliri, contagioque afflata corpora perfanare, ac emendando inspirati aëris noxam ab omni putri corruptela corpus vindicare. Quapropter (etiam secunda valetudine) suadeo crebrum Theriacæ vsum, cum propter aëris inquinamenta, quæ de repente atque ex improvisò gliscunt, tum propter alias lætales causas, vt corpus aduersus mala, quæ foris ingruunt, muniatur, & veneno correptū facilius periculo defungatur, pestisq; nervi elidantur. Theriaca enim corpus bene constitutum seruat, & salubritate beat, absorbet, excreméta humorū: refouet refrigeratas humani corporis partes, naturales facultates ad mun-

ris sui functionē corroborat. Nam
 quamdiu corpus in sanitate positū
 est, inoffensē ventriculus cibos as-
 sumptos cōcoquit, quos venæ nullo
 negotio in sanguinem conuertunt,
 & hepar bilem segregat, ac cor san-
 guinem syncerum depurgatumque
 excipiens corpori vniuerso distri-
 buit, quo se nutricetur ac alat, retri-
 menta verò naturaliter & salubriter
 à se amittit, superfluos in corpore
 humores per occulta spiracula sum-
 ma commoditate excludit. Quoties
 iter tibi ingrediendum est, consulo
 vt Theriacam accipias; Nam gelida
 tempestate proficiscentis viscera nō
 minus ac indumentum fouebit,
 obtusam mentis aciem exacuit, do-
 tesque animi expromit, facultates
 animales munus suum exequi facit,
 & officinam rationis à fumidis ex-
 halationibus depurgat, atque per-
 spicui-

spicuitate maiore donat, summatim corpori quasi callum quoddam obducit, ut nulla ægrotatione, aut inuale tudine peruellatur, aut peste contingatur; Varia enim miscellâ, qua constat, hoc illi conciliauit, præsertim cum illi viperæ admixtæ fuerint. Ajunt bellicosum Mithridatem Bithyniæ & Ponti Regem, nulla Theriaca quæ nondum extabat, verum alio remedio usum varijs rebus cõposito (quod ab ipso Rege usque in hodiernum diem Mithridatum inscribitur) nequissè mori, cû vellet seipsum hausto veneno luce orbare, quod continuò usu Antidoti sui contra venena occaluisset. Cum enim bella gereret contra Romanos & in acerrima illa pugna, quæ summa contentione commissâ fuit, à Pompeio deuinceretur, atque in hanc crudelem necessitatem incidisset,

ut in

vt in summa corporis integritate
 toxico vitam suam finire cogeretur,
 copiosè haustū venenum Antidoto
 suo infractum celsit, & irritum fuit,
 cum Regis filia, quæ pietate affecta
 patri suo commori volebant, eo-
 dem libato, statim extremum vitæ
 spiritum ediderint. Quare cum illi
 mors tardaretur, vtpote veneno in-
 efficaci propter assiduam pharmaci
 sui sumptionem amico suo Bistoco
 iugulum ferendum præbuit, qui
 stricto ferro opus veneni expleuit,
 & vim Regi attulit.

COMMENT. IN Cap. XVI.

HYdrophobia morbus est qui eos inuadit post sex
 aut septem menses, interdum post annum, atque
 etiam nonnunquam septennium, & interdum statim
 à morfu, quibus æstiuante Sirio, canes rabie efferati
 morsum impresserant. Aquam enim formidant, nec
 aliter

aliter quam canes rabiosi metunt suam imaginem
in aqua conspiciere. de quibus Lucanus in sexto Phar-
saliae suae libro ita scribit:

— non spuma casum, quibus unda timori est,
Viscera non lyncis, non dira modus hyena
Defuit. —

Quod canes aestate in rabiem agantur, nonnulli causam
assignant constitutioni eorum sicca, quae concalescens
aestate magis incenditur, aliqui censent caniculae sydus
rabiem canibus emoliri, quibus tanta inest humorum
corruptio, ut si solum sputum eorum, cutem humanam
contigerit, rabiem excitare possit, totamque hominis
substantiam pervertere. Præter herbam alyssum, pin-
pinellam, ac ipsam iecur canis rabidi, ceteraque infinita
medicamenta, quae iislibus canis rabidi medentur.
Aesculion Empiricus concivis Galeni, medicamentum
preparavit iis qui à rabioso cane demorsi sunt, ex ci-
nere fluvialitium Cancrorum, quem etiamnum hodie
propinant ex vino albo cum momento radicis Gentianæ.
At etiam atque etiam videndum est, ne huiusmodi
mala proletarijs medicis committantur, qui nuda ex-
perimenta iactant sine ullo rationum suffragio, qualis
fuit, ut complures alij nostrae ætatis omittantur, Thes-
salus in urbe Romana, qui artem medicam sex mensi-
bus se traditurum professus est, naturaliumque rerum
cognitionem, abdiutarumque causarum investigationem,
Et at-

& artes omnes liberales à medicina reiecit, tanquam
 inutiles medico, dicebatq; non oportere curi sum esse
 de natura hominis, humanaq; corpore, quod artis no-
 stræ subiectum existit. Nisi tamen acerrima mentis
 agitatione in philosophia adita nos contulerimus. An-
 dabatarum more in tenebris palpabimus, & levi
 vento huc illuc circumacti fluctuabimus, quod extrema
 ignorantie indicium est. Si igitur quispiam curandus
 erit, quem canis rabie efferatus demorsit, medicus
 deligatur, qui non leviter in philosophia artium om-
 nium procreatrice versatus est, & in Physiologie de-
 monstratione non parce se exercuerit. hic non simpli-
 cem vulneris instituet curationem, sicut Empeiricus, sed
 omnibus quæcumque necessaria erant, secundum ratio-
 nem administratis ex consilio Oribasij ante vulneris
 dilatacionem, & scarificationes, Juglandibus nucibus
 accuratè tritis, plagam obstruilo, quæ postero die ablu-
 ta, & gallinis in cibo apposita, si eas interemerint,
 signum erit, rabiosum canem morsum impressisse,
 scarificatus altiores vulnere imprimet, ut cum san-
 guine virulenta materia profundatur, & reseda
 carne quæ veneno infecta erat, circumscripto, cirina-
 toq; vulnere virus intro ad vitalia subire vetabit,
 & ex Galeni consilio, Theriacam oleo rosaceo disso-
 lutam vulnere indet, & curabitur, qui demorsus erat,

non fortuitò, sed artis methodo. Theriaca etiam tempore pestis celebratur, tanquam maximè præonium ac salutare remedium, quoties malignorum syderum configuratio ætrem veneno polluit & epidemiam excitavit, quæ per provincias grassata, indiscriminim omnes corripit, inuaditq; cum Regum palatia, tum pauperum tabernas, siue cum tempore æstiuo, ex multitudine cadaverum, ut plerique omnes hætenus crediderunt (exhalationeq; Mephitica stagni paludine, aut ex prano victu) seminibus ac leguminibus cerealibus corruptis, lupulogq; quo apud nostrates cernisia coquitur, aut fontibus infectis, aquasq; corrupta morbi pandemi, endemique pullulant. Aduersus ingruentium morborum contagia, Theriaca accipitur, cuius usu & consuetudine cor quod viscus est nobilissimum, ac vite fons, quasi loricator contra pestifera aeris inquinamenta. Cum enim citra illius beneficium nequeamus respirare, neque tantillum temporis subsistere, ambientis nos aeris contagia dissipat, quæ (ultrò citroq; reciprocante anbelitu) cor aut vitales spiritus inficiunt. Nam in ærem calitus inuolantur pestilentie semina.

Et cum spirantes mistas hinc ducimus auras,
Illa quoque in corpus pariter sorbere necesse est.

Licet

Licet enim aëris substantia simplex sit ut putrescere nequeat, variam tamen primis qualitatibus mutationem subit, multaquē inquinamenta, tanquam sparsa morborum semina alias ex inferioribus, alias ex superioribus excipit, quæ homines respirando hauriunt. Unde labefactantur, inficiunturquē imprimis spiritus, qui quod tenuissimarum sint partium, facillimè alienascunt. Hippocrates in magna illa pestilentia, cum Thucydes mentionem facit, quæ ab Æthiopia exorta Athenienses adorsa est,

Vnde catervatim morbo mortique dabantur.

Morbida vis in cor massum confluxerat ægris.

Omnia tum verò vitæ claustra lababant.

Ex cremis odoratis & alexicacis, pyras passim extrui iussit, quo bona fragrantia pulso veneno aëri induceretur, & purus ab hominibus conciperetur, spiritusque vitales corroborarentur contra pestiferam labem. Idem præstitisse Acronem Agrigentinum Aetius refert. Contagia verò aëris proprietate quadam amoluntur. Baccæ Juniperi, Abrotanum, cornu Ceruinum, Galbanum, Centaurium. Pencedanum, & alia complura. Andromachi itaque Theriaca corpus ita præmunit, ut qui ea subinde utantur, inhiæsi subsistant, & illæsi contra quodlibet venenum non minus quam Mithridates Pontiac Bithyniæ Rex, qui cum Pancæpi; ubi à Pharnace filio suo, qui ad Pompeium transfugerat, obside-

obsideretur, atque in arctum ita compulsus esset, ut nihil restaret, nisi

Vna salus victo nullam sperare salutem
coactus venenum bibere, quo se putabat de medio tollere, nequirit mori, cum filie eius eodem veneno libato, statim eneſſe sint, quia quotidiano usu Mithridatij, quod ipsemet concinnarat (unde & nomen in hodiernum usque diem habet) contra venenum occalluerat, ut maleficium Jumi in rege non potuerit explicare. Quare Gallo cuidam Boſtoco nomine, iugulum ferendum portexit. Mithridatis Antidotum Serenus Samonicus, qui praeceptor fuit Gordiam Iunioris ita versibus descripsit.

Antidotus verò multis Mithridatica fertur
Conſociatam modis, sed Magnus ſcrinia Regis
Cum raperet victor, vilem deprendit in illis
Synthesim, & vulgata ſatis medicamina riſit.
Bis deum Rutæ folium ſalis & breue granum,
Inglandesq; duas totidem cum pondere ficas.

Quantum & quando, & à quibus Iberiaca ſit accipienda.

CAP. XVII.

L

Vides

V Ides quod multiplici compositione humana corpora contra morborum molē

Cuius
uis at-
tis ho-
mini-
bus &
quouis
tēpore
seu iēto
peste,
aut ex-
gente
necessi-
tate, cō-
tra toxi-
ca om-
nemque
venenū
capi po-
test,
tunc e-
nim hu-
moribus &
corpori-
bus ab-
stinet.
& solū
in vene-
nū agit.

obfirmentur, præcipuè Theriaca, quod viperis acceptum fertur, quæ facta ciborum concoctione, neque saburrato corpore poteris vti, efflagitante occasione. Mensuram eius deliberatè, summoque adhibito iudicio variabis. Interdum fabæ Ægyptiæ magnitudine, ex duobus aquæ cyathis eam accipe, cum exiguum tempus ad cōcoctionē permittitur. Interdum verò pondere nucis avelanæ, cum amplius suppetet spatiū, quo in corpus distribui possit. At æstatè imprimis te ab eius usu dehortor, quippe cum æstus incanduit, accedente Theriacæ calore corpus læditur. Huius rei cōsciū, admirādus Hippocrates inquit, ante canem, & post canem medicationes esse periculosas,

culosas, quod hoc anni tempore homines ut plurimum febricitent. Quamobrè qui florentem ætatem degunt, & quibus calor naturalis abundat, ne multum crebroq; sumant. Cõtra illi quorum ætas ingrauescit, atq; ad extremum vitæ declinat, plurimum, & sæpissimè eam vsurpent ex vino, ut corpus marcescens reflorescat, calorq; deferuescens excitetur. Sed pueri in totum abstineant. Nam infirmior est illorum ætas quàm possit tam potens Pharmacum tolerare, & colliquat eorum corpus, primogeniumq; calorè depopulatur, non secus quàm lumen lucernæ oleo copiosius infuso extinguitur. Vidi puerum qui moriebatur intèpestiuo Theriacæ usu: diu febricitarat, & corpore attenuato, vires illi planè collapsæ erāt, ut nisi summa diligētia superesset, quod ex cõmentatione Medica

158 GAL. DE THERIACA
percipiens, interdixi illi Theriacam.
At Curator eius, qui loco patris se
esse, aiebat, tyrannica magis aucto-
ritate vtens, quàm rationi auscul-
tans, temerè coëgit me, quamuis
inuitissimum, vt illā puero darem,
quam assumptam non valuit con-
coquere. Erat enim viribus pueri
superior, & totum illius habitum
dissoluit, aluoque immoderatus ci-
tata puer noctu importuno The-
riacæ vsu mortuus est. Quoties in
calidiorē regione commoratus fue-
ris, ne vtaris Antidoto Theriacali.
Idcirco illis minus conuenit, qui in
Orientalibus plagis sub primo Solis
ortu habitant.

De salibus Theriacis.

CAP. XVIII.

Ex vi.

EX viperis etiam sales parantur, quos hic appositè, ne quid desyderetur subnectere videbor, faciunt verò ad omnes prædictos affectus, nisi quod minore efficacitate, & prolixiore tempore vires suas declarent, ac assiduitate vtendi paulatim iuuent. Ideoque illis sunt vsi, cum non sentirent cedere inuamentum inutiles esse rati sunt, & quod viperæ in cinerem reductæ essent, adustione vires auxilias exolescere putauerunt. Fateor quidem sales Theriacæ viribus inferiores esse, non tamen omnino illorum medicamentosam facultatem aboleri censeo. Plurimorum enim vires ab igne augentur, & abditam eorum potestatem ignis extundit, vsuique accómodat. aurum igne exploratur, & quod adulterinú est, ignis detegit, quodque ignem

expertum fuerit, obrisum censetur, ferrum cadens mollitur, atque inflectitur, atque illo præparato, ad multa vtimur. Nunquid plurima cibaria cruda cum sint, vt commodius subigantur igne coquimus? panem; & terrestrium, marinorumque animalium carnes incoctas, stomachus aspernatur; at decoctæ in cibos recipiuntur, & corpus nutriunt. vinum ipsum statim ab immaturis vuis expressum crudum est. Postea verò calore solari percoctum potu suaue redditur. Experientia quoque docet plurima esse quæ ad medendi vsum comparantur: si vires pristinas retinerent, essent humano generi infestissima, at ignis vi repressa corporibus sanâdis addicuntur. Chalcitis cruda deurit, ac Escharas molitur, tosta verò vlcera ad cicatricem perducit. Phrygius lapis crudus acerri-

mus

mus est. Si verò viuis carbonibus obrutus torreatur, atque alijs promistus teratur, optimum est oculorum collyrium. Crematarum spongiarum cinis potenter sanguinem profluentē sistit. Par ratio est in salibus Theriacis, omnia enim simul accensa, & viperæ integro corpore crematæ, qualitatis excessū, & omne maleficiū vstione deponunt, & hinc salubrē æquabilitatem nāciscuntur. Sales peculiariter sanāt superficialia corporis mala, vt albam vitiliginē, leprā, & feras impetigines. discutiūt enim humores superfluos, & acres, qui cuti impacti inhaerent. Nonnulli vsu salis Theriacalis, sudoribus manant, quibus omnem superfluam, ac corruptam, qua corpus scatebat, materiam excludunt, vt interdum pediculi excutiātur, qui inde ortum suū habuerūt, ac ideò *φθειρας* Græca

voce appellant. Optimè dentes eò absterguntur, & illis candorem conciliat, laxas corporis partes contundit, ac fluxiones, quæ eò vergunt arceat, dentes à putredine vindicat, nec finit corrodi. Paratur verò ad istum modum, cuius artificiosam cõpositione pro virili parte tibi delineabo.

De Salis Theriaci compositione.

C A P. XIX.

S Vmere oportet viperas quatuor, superioribus non dissimiles, ac eodem tempore captas, statim si fieri potest à venatione, nec sint vetustiores biduo: deinde accipe salis Ammoniaci, vel communis candidi, & perspicui, atque aliquantulum insolati modium Italicum, cum quo crassiusculè in mortario

Modius
Italicus
Thoeni-
us o-
o.
Thoeniv
erò sex
rios
os c5
et.

tario contunde, Gentianæ libram
& dimidiam, Aristolochiæ rotundæ
tantundem, Comarum tenuis, Cen-
taurij libras duas, Cardamomi Ar-
menici, Marrubij, singulorū vncias
sex, Scordij montani, Chamædrios
Creticæ, cuiusque libram, feminis
Rutæ domesticæ librā vnā, omnia
melle Attico concorporentur, quo-
rum dimidia pars in ollam figlinam
nouam conijciatur, quibus viperas
viuentes quatuor, & Scyllas tenel-
las recentes quinque, minutim con-
cisas adijcito, & reliqua mixturæ
parte superiniecta, ollam accuratè
operculabis, & figulari creta obli-
nēs, quatuorque foraminibus per-
forabis, vt per eam vapor tibi signi-
ficet cōcoctionis modum. Principio
namque fumus ingens proflire vi-
debitur, caliginosus, & turbidus,
ignem iam feras attigisse significās,

hic summo studio animaduerte, ne huius fumi aërem ex serpentum exhalatione infectum attrahas, deinde ubi vapor euanuerit, & tenuem quandam flammam per foramina eiaculatam videris, tunc existima quam optimè assatas esse, mox ollā ab igne remoue, atque per diem & noctem refrigera, ollaque aperta carbones eximito, & diligenter contundito, atque cum his mixtionibus per cribrum trajcito. Seminis Rutæ sylvestris, Hissopi Creticæ, cuiusque dodrantem, seminis Fœniculi sylvestris, Nardi Celticæ, Stachyos Schyticæ, cuiuslibet vncias sex, Petroselini Macedonici, vncias quatuor, Amomi racemosi vncias tres, summitatum Origani Heraclèotici vncias nouem, seminū Hormini torrefacti vncias tres, Thimi Attici cacuminum vncias nouem, folio-

foliorum Malabathri Indici, vncias
 quatuor, carnium baccarum Iuni-
 peri Laconicæ libras duas, seminis
 Coriandri satiui Selibram, Piperis
 albi, & nigri libras duas, radicis La-
 serpitij vncias decem, Zinziberis
 non cariosi libras duas, seminis aut
 radicis Satyrij semissem, Pulegij
 montani, Sefelios, Massyleotici suf-
 flauī, Tordylī montani, seminis Tordy-
 Mentæ tantundem, Cassiæ optimæ lyum
 vncias duas, Cinamomi vnciam est Sese-
 vnā, quę identidem mortario red- Cretico
 dantur, donec omnia in tenuem læ-
 uorem redacta fuerint, & sic parata
 in ampullis vitreis reponantur, qui-
 bus non ilicò, sed post decem dies
 vtaris. Ego quandoque parauī hu-
 iusmodi sales, non vstulatis viperis,
 sed Trochiscos viperinos comme-
 moratis cremijs commiscui, vt ma-
 leficium quod habent abijcerent,
 tanta

tanta mensura appensa, quantam
 conijcio habere quatuor vyperas, &
 laudatissimi fuerunt, neque cinere
 gustum offenderunt, aut colore ni-
 gricarunt, qualitatem iucundissi-
 mam sortiti, & magna efficacia præ-
 diti contra omnia quibus ipsos
 propriè conducere demonstrant.
 Hic est Libellus de Theriaca, & Sali-
 bus, summa industria, si rectè iudico,
 à nobis elaboratus, quoniam om-
 nium disciplinarum studio flagras.
 Memini enim te, cum non vulgari
 laude eloquentiæ inter ciuilia nego-
 cia vacares, aut quæstionem ali-
 quam proponeres, censuisse Orato-
 res sæpenumero disputationis stu-
 dio, perorandarum caussarum occa-
 sionem quærere, aiēbasque Deos
 cum vaticinarentur filere, & inter-
 dum oracula facere, nec non maris
 vndas tempestatibus obortis inna-
 uiga-

uigabiles esse, & fluuiorum impetum silti, qui postea celeritate maxima labuntur, neque terram semper fructus producere. Tuo itaque exemplo in Theriaca nihil à nobis omisum est, quam nostro hortatu libentissimo animo capies. vitam enim hominis prorogare experientia docet, quod Deorum immortalium munere, ut tibi eueniat, opto.

Galenus de Theriaca ad Pisonem.

Finis.

LECTO.

LECTORI.

QUæ habentur in Libello de Theriaca ad Pamphilianum, ea omnia huic, qui ad Pisonem inscribitur, insunt longè cumulatiora. Quare illum ex industria omisimus.

GALENI PERGA- MENI DE ANTIDOTIS

Epitomes, Lib. 1.

*Edicamenta quæ non extrin-
secus corpori imposita, sed in-
tra ipsum assumpta, affectibus
auxiliantur, Antidotos Me-*

Antido-
ti quæ
dicatur.

Antido-
torum
tres dif-
ferentiæ.

*dici appellant. Tres autem in vniuersum
differentiæ ipsarum existunt. Nonnullæ
siquidem letalium medicamentorū gratia
offeruntur: quædam contra virulentas
feras opitulantur: aliæ affectibus ex praua
victus ratione obortis succurrunt. Sunt
quæ tres hosce polliceamur vsus, vt The-
riacæ ab Andromacho preparata, quæ
Mithridation dictam ab vsu hominum
relegauit. Siquidem cum Theriace haud
exiguam viperarum carnem contineat,
hoc nomine ad viperarum morsus præ-
stantior, quam Mithridation existit. Ad
alia verò Mithridation nibilo minus va-
let:*

let : imò est etiam in quibus præstantius se exhibeat . At non easdem vires obtinent ipsa Antidoti, & post noxia medicamēta, & ante eadem assumpta . Namque ipsarum quantitas, cum præsumuntur, sufficit ut hominem illæsum custodiat, ea quadruplo aut quincuplo aucta, cum post venenū datur, auxilio est : idq̃ non semel quotidie, sed bis . Quòd si quis etiam singulis diebus,

Mithridates cōmuniter antidoto, perimere se veneno non potuit. Antoninus Imperator singulis diebus vicebat Theriace, instar AEgyptiacæ fabæ.

quemadmodum nostro seculo Imperator Aurelius Antoninus, vel ut ipse Mithridates, medicamentum capiat, omnino à deleterijs venenis erit securus : ut Mithridatem ferunt , cum exitiali hausto medicamento, potius mortē oppetere, quàm subijci Romano Imperio elegisset , nihil reperisse quod perimere ipsum potuerit . Porro Antoninus summo studio singulis diebus ex ipsa Theriace, instar fabæ Ægyptiacæ, deglutiebat ciera vllum liquorem : à quo postea, cum in quotidianis actionibus premeretur sopore, detraxit papaveris succum . Rursus autem

autem cum cruciaretur vigilijs, coactus
 fuit ex Theriacæ inveterata, ceterum ex
 opio confecta, aliquantulum addere. Quippe
 eiusmodi medicamenta, si vetustiora sint,
 ipsam papaveris lachrymam longè mitiorè
 obtinent. Danda autem maxime opera est,
 ut medicamenta ex quibus huiusmodi
 Antidoti præparantur, quam exploratissi-
 ma sint: quando quidem passim solent adul-
 terari. Quæ quidem ut exquisitissima ha-
 berem, ipse inuisi alias, tum Cyprum, tum
 Palestinam Syriæ: nauigauit in Lemnū.
 Porro in quo singula medicamenta alijs
 gustu aut odore præstāt, in illo sanè, id quod
 validum est, principem inter similia specie,
 sibi vendicat locum. Sic enim mel dicimus
 præstantissimum esse, quod dulcissimum &
 acerrimum inter omnia alia fuerit: quodq;
 colore pallidum, media sit consistentia, de-
 fluensq; sensim, suam continuitatem teneat-
 ur. Danda autem opera est, ut quod vinū
 hisce medicamentis miscetur, validum at-

Medica-
 menta
 explorā-
 di ratio.
 Mel o-
 ptimum
 quale
 nā esse
 debeat.

Vina
quæ ce-
lestimè
omniū
inucte-
rentur.

que firmissimum sit, ita vt non immutetur
amplius. Et tenim imbecillima & aquatissi-
ma vina, aut vehementer austera, maxi-
meq; omnium vinorū acescentia (hæc enim
sunt alba & tenuia) vbi præuenerint pri-
mis annis acescere, re i quo tempore perma-
nent. Hæc autem vt caput minimè feriūt,
sic nec corpus manifestè calfaciunt, nec con-
coctioni in ventriculo & venis quicquam
perspicuè conferunt, nec alēdo corpori sub-
ministrant: quāuis inter omnia vina celer-
rimè inueterentur, hoc est, promptè inucte-
rascentium qualitātē mutantur: quæ qua-
litas, acrimonia est cū perspicuo calore: po-
stea verò, amaror, in quē acrimonia muta-
tur. Caterū vt vina ipsa vel acorem, vel
amaritudinē contrabant, locus in quo asser-
uatur reposita confert. Qui quidē optimus
initio est frigidus: postea verò calidus, aut
t contrario, calidus per initia. Nā tepidus,
facile ipsa in acorē vertit. Nōnulla autem
sunt adeò imbecilla & aquosa, vt ne initio

Vina re-
ponendi
ratio.

quidē

quidem frigus tolerant. At talium custodien-
 dorum gratia, Pater meus stæbecopiosa cali-
 daq̃, in calidissimam domum coniecta, vasa
 repleta occultabat: qua industria vsus, nun-
 quam habuit acidum vinum, sed celerrime om-
 nia veterascentia. Quod autem nunquam ab
 scopo aberraret, vasis infundebat vinum non
 nouis, sed ex quibus aliquod iam vetus va-
 cuasset, curabatq̃, ut furni, fociq̃, in propin-
 quo ipsi thecæ vinarie essent: qua ratione
 etiam in multis Italiae locis vinum calefieri
 intellexi. Verum quæ in hunc modum paran-
 tur vina, ut firma durabiliaq̃ sunt, sic capi-
 tis dolorem conciliant, propter fumi quali-
 tatem quam contraxerunt. Itaque eius-
 modi omnia vina in medicamentis compo-
 nendis, quæ intra corpus sumenda sunt, eui-
 tabis. In emplastris verò, & alijs quæ ex-
 trinsecus imponuntur medicamentis, etiam ta-
 libus uti, si meliora desint, nihil prohibet.
 Ad Antidotos ergo Falernum vinum, quod
 nondum præ vetustate amaricet, optimum est.

Tepidus
 locus vi-
 na in a-
 corem
 vertit.

At ij Præstat

Præstat autem ad Theriacen deligere id. quod dulcius fuerit, gratia gustus gratioris: cuius sollicitudo in medicamentis quæ deglutiuntur, habenda est. Iam verò mel omne vetustum, redditur ex coctione amarum: neque id mirum est, cum vel citra cocturam, tempore amarius ex dulciori reddatur. Quare quod fuerit in veteratum, fugiendum ad Antidotos est. In vniuersum autem, medicum debere esse peritum omnium stirpium, aut plurimarum, oportet. Siquidem compositorum medicaminum virtus, vires simplicium sequitur, exigua quædam in ipsa compositione ratione differentiæ obueniente. Differentiæ autem stirpium sunt, arbores, frutices, herbe, spina, virgulta. Porro Theriaces compositio quam descripsit carmine Andromachus, habetur in superiore libello.

Quod pertinet ad viperarum capturas, neque iuxta marina loca, aut aquas salu- ginosas venandæ sunt. Quippe Antidotum ex hu-

ex huiusmodi compositum viperis, sitim
conciliat. A foetis etiam est abstinendum.
Iam verò, dum coquuntur, salis injici de-
bet, siquidem conuenienti tempore vyperas
ceperis, modicum : sin autem æstate, nihil.

Panis ad conficiendos artiscos soleo miscere
ipse vipereis carnibus quartam aut quin-
tam partem. Qui nisi probè sit tostus, ve-
rendum est ne pharmacum ipsum acescat.

Artiscos
Theria -
cos con-
ficiendi
ratio.

Sattus autem est vt multò citius siccentur,
aridam panem cum ipsis carnibus accura-
tissimè lenigare, ac si tenues orbiculos fin-
geres, quàm si etiam brodium viperarum
affundas. Reponi autem debent vbi assic-
cati fuerint, in vase stanneo, vitreòue, aut
aureo. Caterum vitreum quidem & an-
reum, nullum dolum admittit : stanneum
verò adulteratur plumbi mistura. Tale igitur
vitare cōuenit in vniuersis Antidotis:
veluti & quod argento non purgato con-
fectum est. Celerrimè namque & huic
æruugo oboritur. Durat vigor ipsorum or-

biculorum. si curiosè sint resiccati, & repositi, tribus & quatuor annis. At Scillini trochisci, ex tribus scillæ optimè tostæ partibus, & duab. tenuissimæ farinae erui, similiter conficiuntur.

Ex medicamentis quæ Theriacem constituunt, longum piper solet adulterari. Cæterum adulteratum quidem, affusa aqua soluitur: quod verò adulterio caret, insolubile permanet. Contrà autem, verum Sagapenum statim aqua rigatum soluitur: quod non tale est, eliquescit minimè. Sciendum autem est, Chalbani partem in sagapenum degenerare. Similiter etiā optima Castia in Cinnamomum transit. Nec secus in optima Myrrha opocalpason reperitur, ab ipsa Myrrha diuersum. At opocalpason est letale: multisque, ob inscitiam myrrhæ, quæ opocalpason continebat, conciliauit exitium. Nam de industria nonnulli Antidotum præparantium, ipsam vt laudatissimam iniecerunt: quòd collyrijs inditam, opti-

optimum esse medicamentum viderent. Quemadmodum igitur in pueris gemellis
 invicem similibus, qui quidem non eis as-
 suenerunt, alterum ab altero nequeunt dis-
 cernere: ijs autē qui vnā vixerūt, facillima
 est ipsorum dignotio: ita qui inter singula
 medicamenta est versatus, facile vel mini-
 mas eorum differentias cognoscit: quæ la-
 tent illos, qui ipsa semel tantum aut bis
 conspexerint. Rosa ad Theriacem eligenda
 sunt alijs omnibus rubentiores, atque odo-
 rata magis. Vnumquodque siquidem præ-
 stantissimum est, quod proprium generis
 sui odorem valentissimum possidet. Præ-
 stant etiam in quolibet genere, non rugosa,
 neque exilia, sed quæ probè nutritam, soli-
 damq; consistentiam sortiuntur. Scordium Scordii
 optimum ex Creta nobis aduebitur, quod cadaue-
 quidem cadauera supra ipsum iacentia, ra incol-
 diutissimè tueri à putredine proditur. rupta
 Opobalsamum adulteratur plurimis mo- tuetur.
 dis, quos premoneo, ne quis sortè doctrina
 M iij mea

mea abutatur. Quare neque eos probo, qui scripturas letalium medicamentorum invulgant. Porro Cinamomum optimum debet odoratissimum esse, gustanti calidum: colore autem tale, ut si quis lactis colorem fusco admiscuerit, cum cœrulei pauxillo.

Cinna-
momi
optimi
nota.

Agarici
optimi
nota.

Croci
optimi
nota.

Carpesij
scultas.

At Agaricum (quod sanè adulterium nul-
lum admittit) laudatissimum est, quod le-
uissimum: ut densum, grave, & lignosum,
detrerimum. Crocus optimus est, qui fla-
uissimus, odoratissimusq; existens, longo
tempore in vigore perdurat. Iam verò in
Cinnamomi penuria, duplicata casia portio
inijcienda est. Carpesio etiam saepe loto Pbu-
vitur: est enim similis genere cum eo sa-
cultatis. sed valentioris, nonnihilq; odora-
tum refert. Sunt enim tenues festucae, sur-
culis Cinnamomi persimiles. Nardus In-
dica, quæ radix quidem est (licet ob simili-
tudinem formæ quam cum spicis habet,
spica nardi vocetur) non est emenda elota.
Unguentarij quippe, coquentes prius eam,
ut ad

ut ad alia ipsius decocto utantur, postea inutilem vendunt. Rheon quoque ipsum adulteratur. Quandoquidem statim in regionibus ubi gignitur, recens nonnulli capientes ipsum, decoquunt, donec totum cremorem reddat: quem postea cremorem, ubi accuratius pertoxerint, ceu purum, atque ab aquæ mistura alienum, ad nos transmittunt: sic uti & Rheon ipsum siccatum, tanquam neque id prius cocturam fuerit expertum. Cognoscetur tamen facile dolus: nam eiusmodi Rheon nec densam, compa-

Rheon esse vehementer astringens gustui.

Etiamue substantiam possidet, ut quod integrum est, sed rarius apparet, astrictionemque aut obscuram, aut planè nullam gustanti exhibet, quam tamen Rheon vicens validissimam possidet.

GALENI PERGA- MENI DE ANTIDOTIS

Epitomes, Lib. II.

Quandoquidem de Theriace toto
priori libro tractauimus, in præ-
senti de cæteris Antidotis disse-
ramus, ab ijs quæ Andro-
machus descripsit, exorsi.

Antido-
ti Mi-
thrida-
tiz de-
scriptio.

*Antidotus Mithridatia, ad letalia pe-
culiariter efficax, ad omnesq; internos affe-
ctus. Dulcis radiculae drach. viij. s. obolos
iiij. Opij. drach. iij. obol. ij. Castorei
drach. vj. Polij drach. v. obol. ij. Costi tan-
tundem: Spicæ Nardi drach. vj. obol. ij.
Casiæ drach. v. obol. ij. Thuris drach. vi.
Seseleos drach. v. Obol. ij. Hypocistidis
succij drach. vj. Acori drach. ij. Scordij
drach. vj. obol. ij. Folij. drach. iiij. Salis
drach. vj. Cypheos drach. vj. obolos ij.
Myrrhæ drach. vj. Croci drach. vj.
obol. ij. Cinnamomi tantundem: Styracis
drach.*

drach. v. Obol. iiij. Dauci seminis drach. vj. obol. ij. Zinziberis drach. vj. obol. ij. Phu Pontici drach. ij. Petroselini drach. iiij. obol. iiij. Nardi Gallicæ, Fœniculi seminis, Nardi Indicæ, singul. drach. iiij. Hyperici, Acaciæ, vtriusque drach. ij. Gentianæ drach. iiij. Anisi drach. ij. Thlaspi drach. vj. obol. iiij. Meu Athamantici drach. iiij. Rosarum siccarum, Cardamomi singul. drach. iiij. Gummi drach. ij. Iunci odorati rotundi drach. vj. obol. ij. Opopanacis tantundem : Opobalsami drach. vj. obol. iiij. Chalbani drach. vij. Scinci drach. ij. obol. ij. resinæ Terebinthinæ drach. vj. obol. ij. vini Cbij quod sit satis : mellis Attici cocti quantum sat esse videatur. Conficito.

Antidotus Ælij Gaij, ad letalia & virulenta omnia : quæ, si inspergatur ubi frequentant serpentes, eos fugat. Facit ad omnem oculorum fluxum, & reliquarum partium. Discutit omnes molestias animi febresq;

febresq̃ longas & circuitu repetentes per-
sanat. Ad hac, menses, fœtusq̃ue absque
difficultate educit, auxiliaturq̃ phtbificis,
auellancæ nucis instar epota, cum aqua
cyathis quaternis. Ad vipereos tamen mor-
sus, ex vino exhibetur. Myrrhæ drach. xij.
Croci, Nardi, vtriusque drach. xij. Iunci
odorati rotundi drach. xij. Cinnamomi
drach. ij. Amomi drach. iiij. Chalbanī
drach. ix. resinæ Terebinthinæ drach. v.
Piperis albi drach. x. longi drach. xxxij.
Costi drach. viij. Thuris drach. xij. lachry-
mæ papaueris tantundem : Scordij drach.
l. Polij drach. iiij. Hypocistidis succi
drach. xij. Petroselini drach. viij. Seselis
drach. xiiij. Dauci seminis drach. xvj. O-
popobalsami drach. xij. Opopanacis tantun-
dem, Castorei drach. viij. mellis Attici
sextar. ij. Conficito.

Damocratis Antidotus ex sangui-
nibus ad venena.

Sanguinis anserini, & marinæ testu-
dinis,

dinis, & anatis, & hœdini, sictorum om-
 nium, sing. drach. ij. Myrrhæ stillatitiæ, ^{sangu-}
 Spicæ Nardi; sing. drach. x. Cinnamomi ^{nibus a}
 drach. vj. Rosæ fol. sic. drach. viij. Iunci ^{Damo-}
 rotundi, Thuris, Costi sing. drach. j. Amo- ^{crate}
 mi, Piperis albi, vtriusque drach. iiij. Pi- ^{scripta.}
 peris longi drach. j. s. Croci drach. xij. Ca-
 sia drach. viij. Trifolij radicis drach. v.
 Polij tantundem: Opobalsami drach. iiij.
 Petroselini drach. iiij. baccarum Iuniperi,
 Acori, Rheu pötici, Men, Diſtamni, Phu,
 Ammoniaci, Tbimiamatis, Fœniculi, sing.
 drach. ij. Agarici drach. ij. s. saxatilis Ru-
 ta drach. iiij. Dauici drach. ij. Anisi, Asari,
 Ameos, Cumini, sing. drach. j. s. sem. Napi
 sylueſtris drach. iiij. Scordij Creteſis drach.
 v. mellis optimi duplum omnium. De-
 trita omnia, coſtoque melle excepta, vasis
 indito.

Rosacei paſtilli confeſtio ex
 Damocrate.

Rosæ virentis foliorum lib. iiij. Iunci
 rotundi

rotundi drach. xx. Myrrhæ drach. xij. Croci
drach. viij. Contusis rosis atque perseta-
ceum transmissis, addantur reliqua com-
minuta, ac postea rursus simul tundantur,
redizanturq̃, in prægrandes orbiculos.

Croco-
magma-
tis præ-
paratio.

Crocomagmatis præparatio.

Croci Cilicij drach. c. Myrrhæ pinguis,
Rosarum siccarum, Amyli, Gummi sing.
drach. l. Omnia vino odorato, marina a-
quæ experte, excipiantur & lauigentur, ac
denique in Trochiscos fingantur.

Antido-
tus quâ
Præsa-
gientem
nomi-
nant.

Antidotus Præsagiens nomine: qua
ebibita, venenum cum cibo sumptum, prorsus
reddetur vomitu. Lemniæ terræ drach.
j. obol. ij. baccarum Iuniperi drach. ij. la-
uigentur exactè cum olei dulcis pauxillo.
Propinatur ex mulsa, nucis ponticæ ma-
gnitudo.

Asclepiadis, ad eos qui letalia
biberunt, remedia.

Papaneris lachryma epota, confert mo-
uere vomitum ex hydreleo calente, vel ex
oxyera-

oxycrato calido, aluumque clysmis subducere. Opio epoto, merum copiosius statim bibitum inuat: aut piper cum vino. Conducit etiam lac Asininum haustum: atque clysmi mitiores. Sumpto Aconito, inuat manipulum Ruta, læugatum vino meraciori, ebibere. Si alterum nocuit, lac Asininum, vel quoduis aliud, cum mulsacalida opiulatur. Si viride Coriandrum, auxiliatur vinum meracum potū, & pingue ius gallinarum. Lepore marino assumpto prodest lac asininum bibere: sin minus vaccinum, aut caprillum. Si toxicum potum sit, vinum dulce adiuuat, oleum rosaceum, sanguis caprillus, semenque Napi contritum ex vino. Quibus fungi obsunt, dari debent raphani crudi quamplurimi: item vinum meracum, & cineris Sarmementarij luxiuum: præterea nitrum aceto dilutum, aut sæx vini combusta, tritaque cum aqua, aut Absinthiū ex aceto, aut denique ruta ex aceto trita exhibetur. Si iuxta fuerit ingesta,

succur-

succurrit Absinthium potum cum vino,
Castoreo, & Ruta. Proderit & oxymeli
portare, & vomitiones ciere. Buprestis as-
sumpto, passim plurimi potus, ac dein vom-
itus opitulatur: necnon lac calidum bibi-
tum, decoctumq; ficuum in potu datum. Si
cantharides haustæ sint, conducit passum
ex oleo bibere, plurimumq; etiam lactis hau-
rire, & plures nucleos pini esse: aut cantha-
ridum alas, pedesque cum melle detritos
lintu assumere. Psilotro hausto, prodest
calentis olei potio, & vomitio excitata:
necnon lac caprillum, & malvæ costæ suc-
cus, si cum oleo hauriatur. Spuma argenti
pota, auxiliatur, piper, apium, myrrha, cum
vino lenigata, bibitaque. Gypso ingesto,
dari debet potui, cineris sarmentarij lixi-
vium, & thymus ex aqua tritus. Lacte
in grummos coacto, iuvat aceti potio. Item
coagulum ex aqua fontana bibitum. Vel
sulphuris, silphijq; æqualis portio, lenigata
ex posca, bibitaq;.

alijs muria, alijs niuis, alijs aceti potu expelle-
re tentant. Asclepiades spongiã teneram
frigida imbutã faucibus demittere iubet,
vt hirudo spongiã infixã extrahatur. Qui
cerussam hauserint, ijs confert olei calidi
potus, vomitusq; : nec non lactis asinini
baustus. Cum autem ignoratur species de-
leteriorum, quæ aut comesta, aut bibita
sunt, aquam affatim calidã cum oleo pro-
pinare conuenit, ad vomitumq; incitare.
Viile etiam fuerit, & circuncidere somnũ,
subscriptisq; confectiõibus vti.

Apollonij pharmacum præser-
uatiuum veneni.

Rutæ folia xx. nuces Iuglandes ij. salis
græmus vnus, caricæ duæ. Offerātur simul
ieiuno stomacho : noxã quippe à letalibus
prohibent. Aliud. Baccarũ luniperi drach.
ij. Lemnij sigilli drach. ij. & obol. ij. trita
exceptaq; oleo reponito. Porrigitur ex hydro
melite instar auellanæ nucis. Hac Antidoto
Nicomedes Rex vtebatur, si quãdo eorum

Antidoto-
tus A-
pollonij
a vene-
no præ-
seruans.

Athana-
sia Mi-
thrida-
tis.

qui* inuitassent ipsum, habebat fidem suspectam. Antidotus Mithridatis, Athanasia dicta, ad letalia medicamenta, & cuiuslibet virulenti ictum. Auxiliatur etiam ventriculo, in quo cibis acescit: nec non sanguinem spuentibus, diuturnatussi infestatis, ac breuiter iecorarijs & lienosis, vesicaeque & vteri affectibus. Piperis albi grana xl. Costi, Meu, Asari, Acori, Dauci Cretici seminis, Petroselinis, Nardi Indicae, lapidis Nestoritis, sing. drach. iij. Croci, Myrrhae, sing. drach. viij. Cinnamomi, Cassiae sing. drach. xij. mellis Attici cocti quod sit satis. Datur nucis auellanae magnitudine, ex mulso temperato.

Antido-
tus Zo-
pyria.

Antidotus Zopyria vocata, ad praedicta omnia, ad aliosque affectus efficacissima.

Opobalsami drach. ij. Nardi Indicae, Myrrhae Trogodyticae, Iunci rotundi floris, Cinnamomi, Characij, Costi recentis, Piperis longi, Hypocistidis, Polij, piperis Peracati, Scordij, Meu Cretici, Cardamomi, sing.

sing. drac. iij. Thuris masculi, Carpobalsami, Dittamni sing. drach. vj. Petroselini, Casiae rubentis singul. drac. vij. Croci Corycij drach. viij. mellis Attici quod sit satis. Datur nucis auellanae instar, si febris abest, ex vino: febrientibus, ex hydromelite.

Mithridatis Theriace, qua Rex Mithridates utebatur perpetuò, ut se à letali veneno assereret. Cum itaq; à Romanis captus esset, nec bis epoto veneno mori posset, gladio sibi ipsi mortē intulit. Cōfectio ipsius secundum Andromachum habet in hunc modum. Pastillorum Scillimorum drach. xlviij. pastillorum Theriacorum, Piperis nigri, Hedychroi magmatis, lachrymæ papaveris nigri, sing. drach. xxiij. Rosarum siccarum, Iunci rotundi odorati floris, Polij, Scordij, seminis Napi, Iridis lilyrica, Agarici, Cinnamomi, dulcis radiculae succi, Opobalsami, sing. drach. xij. Floris marini drach. viij. Myrrhæ, Croci, Zinziberis, Rhen pötici, Quinquies. lij radicii, Nepitæ

montana, Marrubij, Petroselini, Stæchados, Costi, Piperis albi, Tburis, sing. drac. j. obol. ij. Casia nigra drach. iiij. Piperis nigri drach. j. longi tantundem: Men, Asari, Acori, Dauci seminis, Anserini sanguinis sicci, Anatis sanguinis. sing. drach. iiij. Ex-
cipiantur melle Attico, & cocto.

Theriaca Aelij admodum efficax.

Theria-
ca Aelij.

Bryonia radice drach. xvj. Trifolij se-
minis, Opopanacis. sing. drach. viij. Aristo-
lochia tenuis drach. xij. Roris marini radi-
cis, Iris Illyrica, Zinziberis, Opij. sing. drac.
viij. Rutæ sylvestris seminis drac. xij. Cu-
mini Aethiopici drac. xvj. Myrrha, Casia,
Castorei, Sefelis, Eryngij radice, Serpylli,
lachryma Cyrenica. sing. drac. vj. Medi-
ca drac. xij. Sagapeni drac. vj. Croci drac.
v. Erui farina drac. xxiiij. Finguntur pa-
stilli ex aqua triobolares, daturq. cū vino.

Theria-
ca Eucli-
dis.

*Theriaca Euclidis, ad internos dolores,
Aspidū morsus, pleuritidesq., & quartana
febrem, si post vomitum, instar auellanae*

nucis sumatur. Castorei drach. vj. Opopanacis, Sagapeni, Seselis, Cachryos, Chamadrios, Chamapytios, Marrubij, sing. drach. xvj. Styracis, Bituminis Iudaici, Myrrhæ, singul. drach. vij. lachrymæ papaueris drach. viij. mellis lib. j. Conficito.

Alia ad febres omnes repetentes per circuitus, Harpalo autore.

Myrrhæ drach. iiij. Piperis longi vel albi, Opij, sing. drach. ij. Castorei obol. iiij. s. Cardamomi drach. iiij. Sagapeni drach. ij. Trita cum aqua in pastillos coguntur, qui obolos duos pendeant. Propinentur singuli cū cyathis duobus Adriani vini, & aquæ fontanæ cocta, quaternis. Si febris urgeat, cum hydromelite.

Potio Cratippi ad morsus rabidi canis.

Cancrorum vstorum drach. xx. Myrrhæ drach. ij. Croci drach. j. s. Gentianæ drach. j. Piperis albi grana x. vini quod ad excipiendâ sit satis. Datur drachma vna,

Morsus
rabidi
canis po
tio Cra-
tippi.

N iij cum

cum vini cyathis tribus temperati.

Candi-
dum Ba-
phulli.

Album emplastrum Baphulli, quod rabidorū morsibus commodissimè extrinsecus admouetur: daturq; etiam catapotinum ex eo nucis auellanae instar, ad dies xl. Est autem alternis diebus admouendum à vulnere, ac rursus, vbi elueris sordes, imponendum. Cerae porticae lib. ij. spumae Argenti, Cerussae, sing. lib. Olei veteris sextarium, Myrrhae, medullae Ceruinae, vtriusque drach. ij. Thuris drachma. Argenti spuma oleo coquitur, & cum mutata fuerit, Cerussa inspergitur, ac Cera miscetur. Vbi tam spissum euaserit, vt manus non inficiat, ab igne sublato, medullam, myrrham, & Thus iniicit. Diophanti medicamentum, ad Scorpionū ictus, & Phalangiorum morsus.

Aristolochiae drach. iij. Piperis drach. ij. Opii drach. j. Pyrethri drach. iij. Fingantur pastilli fabae Aegyptiae magnitudine, denturq; duo deglutiendi, & vini meraci cyathi duo.

Aliud

*Aliud ad periculosos Scorpionum
& Pbalangiorum iclus.*

*Rutæ sylvestris seminis, Erucæ seminis,
Pyrethri, Styracis, sulphuris vini, sing.
drach. vj. Castorei drach. ij. Excipito testu-
dinis sanguine, ac ternos obolos ex meraco
vino exhibito.*

*Aliud ad eadem optimum, conferens
etiam parturientibus ægrè.*

*Myrræ, Castorei, Styracis, singulæ
drachmæ. Opij drach. ij. Chalbani drach.
ij. Apij seminis acetabulum. Anisi tan-
tundem. Piperis grana xxx. Fingitur ex
vino, daturq. drach. vna. ex vini bemina.*

*Epithema ad Pbalangiorum iclus, &
omnis serpentis, quod etiam in potu auxi-
liatur. Sulfuris vini, Chalbani, utriusque
denarij iij. Liguoris Libyci, nucum anel-
lularum purgatarũ sing. drac. ij. vino disso-
luta, & melle excepta imponuntur. Ad vi-
perarum morsus optimũ pharmacũ ab A-
pollodoro compositum. Cumini sylvestris*

*Vipera-
rũ mor-
sibus
pharma-
cum.*

*Apollo-
deri
pharma-
cum.*

N iij seminis

seminis acetabulū, testudinis marinæ sanguinis drach. iiij. coaguli Hinnuli, vel Leporini, drach. iiij. Hædini sanguinis drach. iiij. Omnia mista, vinoq̃ optimo excepta, reponito: ad quæ oliuæ magnitudinē, ex vini optimi cyatho dimidio, dum vsus postulabit, porrigito. Hæc Antidotus, qua Marcus Cathegetes est vsus. Trifolij bituminosi seminis, Aristolochiæ rotundæ, Rutæ sylvestris, Erui insolati, sing. drach. vj. Vno excipiuntur, fiuntq̃ pastilli drach. iiij. daturq̃ vnus ex vino & oleo.

Alia ad letalia, iecinorosos, inflationes vëtris, & incipiētes aquæ subter cutē suffusiones efficacissima. Myrrbæ drach. v. Nardi Syriacæ drach. v. s. Iunci rotundi floris drach. ij. s. Casiæ drach. iiij. Cinnamonomi drach. iiij. Piperis albi sesquidrach. Thuris drachma & obolus: Costi drachma. Excipiuntur Attico melle, fingunturq̃ nucis & uellanæ instar, ac datur ex mulso vel aqua.

F I N I S.

NOBIL.

NOBILITATÆ ET ERVDITIONE

Ornatissimo Philippo Brake-
lemio, Ioannes Iu-
uenis.

S. D. P.

EDITÆ sunt mihi à te
litteræ, quibus nuncias
pestem istic vehementer
grassari: quod mihi lectu
iniucundum fuit. Scribis præterea
illam in breui multis fuisse exitio,
pluresq; indies occupare, & sequen-
tem semper diem antecedente cala-
mitosiorum esse: nec non vereri te
ne communis tandem calamitas e-
tiam te attingat. Quamobrem effla-
gitas à nobis pro coniunctissima
nostra necessitudine, neque vrgere
N v desi-

definis, vt præsentanea aliquot remedia tibi præscribamus, quibus munitior sis, ad custodiendam vitā tuam: ijsq; septus possis tā diro hosti arma inferre, & contra exitiabilem perniciem aciem instruere: & quia coram non possum, absens tibi prosum, teq; aliquatenus pestis metu liberē. Tam chari amici precibus (qui mihi non semel singularem beneuolentiā præstitit, ac cuius saluti non minus facio quàm meæ) statim morē gerendum existimo. Etsi alia negocia me implicitum & constrictum teneant, neque me fugiat iniquis calumniādi locum aperiri, cum Epistolam hanc semel perlegerint, multi enim non à vero sensu, sed maleuolētia & liuore impediti iudicant. Nam vt remedia tibi pesti consentanea decernamus, breuiter ea nobis explicanda est, quæ neque præcauetur, neque demitur

Medi-

Medicamentis primarum, secundarumue facultatum vi instructis, cum morbus sit occultus, & à natura ipsa inuolutus, etsi ab obuijs rebusque eidentibus credatur nasci, multorumq; talis de peste inoleuit opinio. Quocirca acriter nobis aduersabuntur, quod de peruulgata eorum sententia discedamus. Nolo tamen cuiusquam erroré coarguere, sed tantú quod sentio liberè proferre. Faceat igitur præindicata opinio, & sine ratione non valeat autoritas. Complures Medici atque illustres Philosophi, quos plurimum lucis arti attulisse fatendum est, quod editis voluminibus quæ accuratissimè scripserunt, satis ostenderunt, quibus nomen suum passim dilatant, quorumque ingenij præstantia propemodum omnes terras tranauit. Videntur mihi non
satis

satis (quod pace eorum dixerim)
 percepisse naturam pestis, alioqui
 non eam febris, nō aëris putrefactio-
 ne definiuissent, sed genere & diffe-
 rentia (quæ tanquam duo lumina
 definitionem continent) bene gna-
 uiterque expressissent: & id quod o-
 pertum erat, vera definitione iam
 pateret. At illi præstantes viri, suo in-
 genio maiorum scriptis plusculum
 quā concedit veritas largiti sunt, &
 id quod tractabant, quoniam non
 satis firmè cōceptum animo, atque
 comprehensum habebant, vitiosa
 definitione explicuerunt, scribes
 pestē esse venenosum quendā vapo-
 ré in aëre, qui spiritui vitali omnino
 aduersetur. Videamus num ista defi-
 nitio possit in aliam rem transferri
 quamlibet: si posse, ratione & expe-
 rientia demonstretur, quid tum di-
 cere habeant cur illa vera definitio
 sit,

fit. Non rarò venenosi Vapores vitali spiritui infesti concipiuntur in aëre, neque tamen pestis essentiam constituunt, neque halitus virulentarum bestiarum, qui cordi, vitæ nostræ fonti deleterij sunt, pestem adferant, quam si adferrent, eos qui in Libya habitant, semper sine vlla intermissione affligeret, & nunquid illa Cretenses inuolaret: cum hic inopia, illic contra venenorum summa sit copia. neque viuentibus in regione quæ animalibus mortiferis caret, vnquã illa obreperet, tantum in eos debaccharetur, vbi frequētes ferarum virus eructantium essent latebræ ac recessus. sed istud non est verisimile, & experientiæ cotidianæ, ac rationi repugnat. Cum etiam in locis vbi purissimus est aër desæuiat pestilens contagiū, ac in omnes terras sine discrimine euagetur. Quod fertur

fertur de duobus draconibus, qui iuxta radicem duorum montium illatebrabant, & transeuntes anhelitu pestifero perimebant. Nō potuerūt illi pestem Epidemiam inuehere, sed tantum in vicinos malum euomere, & proxima quæque aſſatu ſuo inficere, neque latius ſerpsit eorum virus, cum peſtis venenum diſtantiſſimis regionibus capitale ſit, & longiſſimè maleficiū ſuum diſſeminet, per quod ſæpe integræ regiones vaſtæ & deſertæ fuerunt.

*Qualis Erychthonios peſtis populata Colonos,
Extulit antiquas per funera pacis Athenas
Alter in alterius labens cum ſata ruebat.*

Mani-
lius in
ſuo A-
ſtrono-
mico.

Hæc mortifera clades ex remotiſſimis locis propagata, Athenas tandē prouecta fuit, qua homines cateruatim moriebātur. Initium enim fecit primum (vt ait Thucidydes, rerum
geſta-

gestarum syncerus pronunciator, & grauis) ex Æthiopia ea quæ est supra Ægyptum, deinde etiam in Ægyptum permanuit. Quam nulum animal virus faucibus suis eiaculans, halitu aërem polluens, nullaque putredo sublunaris peperit, sed quædam veneni forma cælitus in aërem deriuata, quæ humano generi tota sua substantia exitialis fuit. Illa per nares & arteriam trachæam sese in cor insinuans, per aliosque corporis meatus intro subiens, vitæ receptaculum obsedit & deuoluta est. Huic non dissimiles maiorum nostrorum memoria obtigerunt, qualis fuit pestis quæ Anno Millesimo quadringentesimo decimo sexto grassata est, & complures aliæ quas commemorare supersedeo, cum Historiæ earum abundè meminerint, & hic tantum strictè succinctæque ostendere sit ani-

animus essentiã pestis, causam, eiq;
 proprietate occulta accommodatas
 Antidotos, quibus corpus possit à
 pestilentia vindicari: quę nisi acriter
 peruestigentur, neque illam præca-
 uere neq; curare licebit, causa enim
 morbo ita implicita & coniuncta,
 vt nisi huius sublatione sanatio non
 cõtingat. Nã pestis diuersissima est
 ab alijs morbis quibuscunque. quã
 nulla humorum in nostro corpore
 immoderatio, nulla intépéries per-
 fert, nulla intestina putredo, ingesto-
 rumue corruptela gignit. Nõ escu-
 lentorum, potulentarumque com-
 mune vitium, non paludum, stagno-
 rum, barathrorumq; pector, pestem
 Epidemiam efficiunt. Nulla graueo-
 lentia quam expirant cadauera, cœ-
 miteria, foricæ publicæ, nõ Tincto-
 rum cortinalia: Cerdonum, Aluta-
 riorũ prolunia, aliæue vlla mephitis
 pestem

pestem in orbem diffundant, nisi è sublimi inficiantur, & inde noxam hauriant. Non diffiteor quidem huiusmodi tetros odores grauissimos generi humano morbos subinde producere. Cum enim anima sensibilis, quam cum mutis animantibus cōmunem habemus, nobisq̃ue innatus calor, & spiritus, nulla re magis sustentētur, & refocillētur, quā bona flagrantia, vt sæpe videre est eos qui in limine mortis versantur: solo odore in aliquod tempus, vitam prorogare. Ita contrā nihil magis est vitali robori aduersum, quā fœtor, & quod citius virtutum mineras (vt dicunt) labefactat, & prostermit, nullum aëris à causa manifesta inquinamentum, aut conspicuam putredinem rerum inferiorum, pestis requirit, neque illis ad actum deducitur, neque suam ab huiusmodi materia

energiam habet. Quæcunque enim taliter agunt, eorū euidentēs, & vulgaris est causa, cū formæ pestiferæ aduentus nullo sensu se prodat, inuisibilis sit, & ignoretur, solaq; Meteoroscopica possit indagari: furtim enim & latenter ingruit, eiusque improvisum est telum, & prius quam sentiatur, ferit: quo humanum genus magno sternit numero: & de medio tollit, totasque ciuitates ac prouincias crebrò exhaustit. Pestis nullum moratur sexum: nihil temperamēta curat, nō humorum æquabilitatem, non eorundem synceritatem, non enim propter humores corporis nostri, seu laudabiles sint, impeditur: seu vitiosi, citius obrepit: sed specifica sua spirituali, ac venenata forma cordi se imprimit, cumque eò configit: quod si minus dispositum ad resistendum inuenit, vellicat & miris modis:

modis exercet, nec nō repente malignitate sua corde superius euadēs, spiritus omnes dissoluit ac diripit, vitæque hominē spoliāt. Nec minus corripit pura corpora, & Monogrāma, quam Cacochymica & Plethorica, eaq; Periculis temporibus Atheniēses attriuit, fere rurales homines nulli humorum reduncantia obnoxios, atque omnē robur, floremque iuuentutis depaſta eſt. Hyeme æquē ac æſtate, & quouis anni tempore rapaciſſimi mali furorē experimur, tam Boreali quam Auſtrino flatu, & qualicunque aëris conſtitutione. Summatim loca quouis vento perflata, ſiue ſint edita, ſiue decliua, pueros, adultos, iuuenes, ſenes, viros, & ſcēminas, ſiue rara & laxa ſint corporis textūra, ſiue denſa & compacta, pituitoſos, ſanguineos, bilioſos, melancholicos, & omnes

Lucret.
lib. 6.

Qua graditur conturbat & immutare coëstat.

At neque febris est, tametsi illā perniciosam esse febrem definiuerint, cuius calor præ alijs habet, vt sit insigniter putridus. Quod si pestis, est febris perniciosa, efficietur ex definitionis huius cum definito, reciprocatione, quod omnis febris perniciosa sit pestis, verum res non ita se habet. Subinde enim in humano corpore nascitur perniciosa febris sine peste, & aliquoties pestis febre incommutata, cordis substantiam depulatur. nō igitur pestis censenda est febris perniciosa, neque definiti natura febre explanatur, & discrepant à se mutuo pestis & febris: specifica differentia quippe soboles pestis, est venenū humano generi contrarium, inspiratione & perspiratione attractum, quod cœlitus in aërem fuit dispersum. Febris verò à calore

calore præter naturam suscitatur, quæ pestem aliquando comitatur, estque illius symptoma & ortu succedit, quæ autem morbo posteriora sunt, nõ censentur de morbi substantia. Symptoma autem morbo superuenit, & ortu posterius est, nõ igitur symptoma morbi essentiam constituit, & impropriè pestilentia febre definitur: quandoquidem ab illa separabilis est, & pestis solitaria esse potest nulla coniuncta febre, quod palã docetur epistola Æschinis docti & acris Oratoris, qui Ctesiphontem in iudicium adduxit, quod Demosthenem rationibus non relatis (quod contra leges erat) aurea corona donasset, quod eius suffragio nec vir bonus esset Demosthenes, neq; benemeritus de Rep. ad quod iudicium concursum est è tota Asia, ut viderent & audirent summorum

Oratorū in grauissima causā accuratam, & inimicitijs inflāmatam contentionem, at AEschines damnatus Athenis celsit, Rhodamq; se conferens, ad Philocratē litteras scripsit, quibus hæc continentur, *ἤλιοι δ' ἐνόσων λαμώδη τινὰ γόπον, τὰ μὲν πρόσωπα ἐπίμωλαντο λεύκης, καὶ τὰς τρίχας λευκοὶ ἐγίγνοντο ὃ δ' ἐτράχηλος αὐτῶν καὶ τὰ σέρνα ἀνώδει, πυρετοὶ δ' ἐκ ἐγίγνοντο ὃ δ' ἐάλγηδόνες μεγάλαι.* Sed Delij pestilenti quodā morbo laborabāt, nam facies eorū vitilagine opplebātur, capilliq; candicabant, collū autē & pectus intumescebant, cæterū nulla febris accedebat, neq; etiā dolores magni. Ex ijs apertè patet febrim non semper esse indiuiduā pestis comitē, & illā cordi, quod viscus est nobilissimum, sine febre creberrimè grauem noxā inurere. Aliquādo tamē stipatur satellitio febris, Bubonis, & car-

bunculi, quæ tamē nō sunt verē de pestis natura, & seorsum ex humorū impuritate, crasso, retorridoq; sanguine pullulāt, nulla orbē obambulantē Epidemia, at tēpore popularis pestilentie venenū in cor penetrans, deinde vniuersum corpus quod plethora aut cacochymia turget adoriēs, humoribus se inserit, illosq; iactādo, agitādoq; huiusmodi, nonnūquam extrinsecus abscessus inducit, ac characteres exhibet & varia schemata. Quocirca multorū mentibus hætenus imbibita de peste euellatur opinio, & apud syncerē philosophātes tandē valeat veritas, penes quos nisi consistat, quæso quis illi reperietur locus? Quid enim hoc indignius commemorari potest, polliceri medicamenta, quibus à peste tutus euadas, eiusque telum depellas, ac velle illi mederi, malè considerata pestis natura atque effectrice causa.

sine cuius accurata perceptione quis pesti legitimam medicinam fecerit? Non igitur deinceps credamus febrem esse, aut aëris putrefactionem, neque aëreū venenū ex putriū Vaporum admistione, vel infælici Planetarum concursu in perniciosissimā animalium generi cōditionem, dira cōuersione mutatum, quæ definitio dissidentanea est ab humana peste, lateque patet, neque suis terminis circumscribitur, & homonymiā refixit. Nam illa sæpe feroçiter in nos debacchatur, & brutis abstinet rationis expertibus, nec semper vniforme è sublimi promanat venenum. Sed modo huic, modo illi animantium generi tota substantia inimicum, visa sæpius est pestis humanum genus affligere, & brutis abstinere, contra crebrò inter feras, aues, & pecudes, magnam stragē edere, solo homine

peste

pestis experte, quod adscribendum est veneni specificæ formæ ex horribili, minaciq̃ue errantium stellarum aspectu in aërem scaturienti, quod spiritu introducitur. Neq; putemus pestis maiorē esse æstate quā hyeme impetum, quia Aristoteles quarto Meteoron, docet putrefactionem esse proprii naturalisq̃ue caloris in vnoquoque humido existentis, ab extranea caliditate corruptionē, & propterea frigore quam tepore res minus putrescere. Nam ambiens hyberno tempore nostraër & aqua, parum caloris retinent, & ideo parum virium habent ad putrefactionem, æstate verò multo plus virium obtinent. At hæc non habent locum in Epidemia, quæ nulla aëris qualitate incitatur, neque vires inde acquirit quibus cor fatiget, & vim inferat, sed per se omnib⁹ aëris qualitatibus

O ▼

mali-

malignior est; neq; his indiget, cum
 solius veneni proprietate agat, quod
 cordibus nostris aduersarium est, &
 planè exitiale. Sed ne pluribus te o-
 nerem, qui dudū auidissimè remedia
 expectas Iuis popularis prophyla-
 ctica, tempus est vt data pestis essen-
 tiali definitione ad illorum cōmon-
 strationem properē, fuit tamen ne-
 cessè hæc præfari, vt tibi liquidó con-
 staret, pesti nihil cū illis quæ hæte-
 nus relata sunt, cōmune intercedere,
 & ab alijs morbis plurimū differre,
 tam origine sua, quā curatione. Pro-
 pterea alia est quoque ab hac præser-
 uādi Methodus, quā illa quę multo-
 rū libris celebrata est; neq; quicquā
 illā propulsat, nisi sit Bezoardicum,
 quod cæca, occultaq; potestate huic
 cōtagioso malo resistat, solisque Be-
 zoardicis tēpore pestis vtendū esse.
 His tantum cedit pestis, reliqua me-
 dica-

dicamenta pro nihilo habet, neque illis expugnatur. Diuinus enim & secretus morbus sibi similē exigit medicinā, quę cœlesti & abdita facultate illā exterminet, nā pestis est morbus cordis occultus, inspiratione inductus, à veneno in aërē disperso, per malignā planetarum configurationem, quod humano generi tota substantia infestū est. Irruptionem primū facit in cor, hic castra sua metatur, cui nisi innatæ insint vires, ad illius insultus retundendū, aut Alexi pharmacorū vsu; quasi loricatū sit, ilicō succūbit eius ferocitati, & statione sua omnes cedunt spiritus, hostisq̃ue atroci victoria potitus arcem vitæ demolitur. Causa efficiens est stellarum errantium funestus, & insalutaris aspectus, nam sicuti ex prospero & fœlici eorū intuitu multa participamus cōmoda, ita contrā cum malignè inuicem contuentur, hosti-

hostilibusque radijs accenduntur, multa tristia nobis minantur, & inferiora ista varijs modis afficiunt, diuersoque agitant impulsu, quorum rationem non satis perspicimus, vim & euentum agnoscimus. Homerus qui ab adytis philosophiæ carmen suum mutuatus est, causam pestis qua exercitus Græcorum laborauit, in Solem quoque refundit, qui cum sit moderator luminum reliquorum, inimica luce illustratus βέλε ἐχέτωενκὲς telū mortiferū, siue pestem in Græcos immisit. Planetae atque aliæ cælo dispersæ stellæ, imprimis elementa mutāt, & cum illis corpora inferiora, nedum nostra subigunt, maximè circa synodum, oppositionem, trigonum, tetragonum, & hexagonum aspectum. Item circa domos suas exaltationes, triplicitates, facies, & terminos, etiam
notan-

notandę sunt Ecclipsēis Solis & Lunę, si alterutrius acciderit, in geminis, libra, & aquario, pestes mortalibus ingruere observatę sunt. Considerandę sunt & decani signorum Zodiaci, in quibus Ecclipsēis contingunt, omniumq; signorum Zodiaci radiationes, & dispositiones, quas habēt primo introitu Solis in Arietem, libram, cancrum, aut capricornum. Horū diligenti observatione Astrologię peritus poterit cognoscere pręsentem, vel futurā pestem pręsagire. Qua vi tam ferox & immanis hostis possit coërceri iam breuiter ostendam. Quicumque a peste pręservari cupit, non inconsulto fecerit, si illud quod omnium ore decantatur observarit. Cito, longē, & tardē, quod significat citò abeundum esse, longē discedendum, & tardē esse redeundū, hoc Rasis Almanfori

fori inculcat, Terra inquit in qua anthrax & pestilentia furit, fugienda erit; at neque hoc satis est, nisi te singulis diebus aliqua Antidoto præmunieris, quo approximatis veneni actionem infringas, alioqui venientes à locis infectis, quantumcunque sani appareant; fieri potest quod te peste inquinent. nã venenum interdum vestibus eorum, aut alibi adhæret, cuius vapor te inficiat ipsis illæsis, quoniam actus actiuorum teste Philosopho nō reperitur, nisi patiente disposito, & isto modo per vnum contagium sæpenumero integræ ciuitates labefactantur. Hic etiã scitum pernecessarium est, quodlibet individuum humanum habere complexionem sibi peculiarẽ, atque individuis eiusdẽ speciei specificas, atque proprias inesse cordiũ formas, quarum colore insultũ veneni sustineãt;

aut

aut imbecillitate victæ succumbūt. Colonia puella visa fuit quæ cotidie à matre se subducebat, angulos omnes domus sollicitè scrutatura, & in quotquot araneas incidebat, auidè deuorabat, quibus vènti optimo cibo nutriebatur, & eleganti forma puella veneno enutrita ad Alexandrū fuit missa, vt Regē suis oculis intoxicaret. Ita quod omnibus indiuiduis humanæ speciei venenū est, ratione complexionis latè ac propriæ; speciei, aliquādo nō est venenū alicui determinato indiuiduo, propter cōplexionem propriā. Quorundam natura ab origine Bezoardica est, & innata facultate pestem amolitur, alij vsu Antidotorum aduersus pestē & venenum occalluerunt. At sicut nolo in lócorum mutatione & fuga omnem fiduciam, pestisq̃ue immunitatem colloces; & planè securus sis, ita

sis, ita tuam requiro constantiam si infectum aërem inhabitare necesse sit, quando videris quenquã insigne pestis præferentem, ne te illius formido teneat, animóue cósternaris: sed fretus Bezoardicorum præsidio omni pestis timore abiectó, negocium Deo committas. Quantum valeát animi pathemata ad morbos sanandos aut inducendos, extant locupletia Authorum testimonia, & notum est quod fertur de Tito Vespasiani filio, qui cum neruorum Paralyfi conflictaretur, inimicum capitalem coram se venire mandavit, quo conspecto tanta exarsit ira, vt adaucto calore membrorum suorum sanitatem recuperarit. Quamquam pestis conditio nulla similitudine cum alijs morbis cohæreat, sed planè disiuncta sit, apparet tamé quod tépore cótagioso, imaginatio

cor

cor imaginantis immutet, pestique obnoxium reddat, & pestis imaginatione, plurimi ipsam incurrant. Quocirca noli sensibus tuis circa pestem negociari, illamq; timere, nam multò conducibilius fuerit quotidie capere remedium quo valetudini tuæ propugnes. Maxima hominum pars venam sibi reserari iubet, aut medicamentum purgans capit, ne in pestis capaces manus incurrat, his quidem humorum vitium, aut exuperantia quibus vasa scatent, & corpus turget, tollitur, & alij inhibentur morbi qui inde prouenirēt. Verum pesti nihil sanguinis educatione, nihil pharmacia prospicitur, neque à peste his præseruamur, sed cōtra eius efferatā rabiē omnes aliæ præseruationū machine admouendæ sunt, & Alexeteria comparanda, quæ pestem innato præuilegio arceant & edo-

P

ment,

ment. huiusmodi Bezoardica appellantur, Græcis verò Alexicaca & Alexipharmaca, quibus solis diuina & cœlesti dote, & peculiari antipathia concessum est venenum & pestem amoliri. ex horum classe sunt.

Her- bæ.	Petasites	Carduus benedictus	Distamus Creticus
	Scabiosa	Calamintha	Vincetoxicum
	Verbena	Lisimachia	Herba tonica
	Calendula	Pimpinella	Marrubium
	Ruta	Scordium	Centaurium minus.

Istarum herbarum succum cum vino bibe, & liquorem ex viridibus herbis elice, qui tibi in multis seruiet, & ad oris ablutionē plurimum conducet. Earundem exiccatarum, & pulueratarum scrupulum ieiunus cape cum aquæ ex ijsdem herbis distillatione extractæ vncijs duabus.

Radi- ces.	Rubie tinctorum	Enule campanæ	Raphani
	Caroline	Angelice	Tormentilla
	Zedoarie	Gentianæ	Agarici
	Aristolochiæ utriusq;	Magistrantiæ	Rhabarbari
	Antiphotheræ	Distami Cretici	Ally, Cepæ.

Doronic

Ex

Ex istis radicibus acetum pares Alexipharmacum, & semper circumferas Zedoariam Magistrantiam, Angelicā, aut Enulam campanam, quas ore cōmandes, & dentibus subiges, vt veneno iter obstruatur, ne se per fauces in cor insinuet. ex descriptis radicibus cū Saccharo soluto aqua Cardui benedicti, fundantur secundum artem Tessellæ, aut Tabellæ pondere duarum drachmarum. interdum ieiuno sorbeatur lac Asinum, in quo Allia aut Cepæ fuerint decocta. Ex Scylla verò acetum fiat, quo dentes fricentur, ac Pharmacopœum hanc iube tibi concinnare Massam.

Agarici trochiscati ʒ i. Rhabarbari ʒ ij.

Rubia tinctorum. Carottæ

Doronici Zedoarie

Angelica Magistrantie Tormenilla.

singulorum drachmam dimidiam cum syrupo de Limonibus, secundum

artē formetur Massa, ex qua singulis hebdomadis accipe drachmam vnam, & iube fingi pillulas numero quatuordecim, degluties omnī mane duas antequam domum egredieris. Poteris earundem radicū æquales partes si prius modicè terantur macerare in vino odorifero vt extet duobus digitis, & per Alembicum distillare.

Ruta

Hyper.

Cytis

Arantij

Limo.

Raphani

Ficus

Mala citra

Arantia

Limonia

Nuces auellana

Iuglandis

Castanea.

Fructus.

Panem tostum immersum succo Limonum, Cytronum, aut Arantiorum & conspersum Cinamomo ieiunus comede. Parari potest & condimentum profligandæ peli proprium, si panis tostus imbuatur & inspisc-

inspissetur succo Limonũ, Arantio-
rum, aut Citronum, deinde percole-
tur asperso præstanti Cinamomo. si
Croceum habere velis indatur Cro-
cus, si verò rubrum exigis, tingatur
cum panno colorifico rubro, Torne
solis appellant. Idè cõdimentum si
liquidiusculũ & Croceum effeceris,
cõmodè superfundetur pullis aut ca-
ponibus prius elixatis in aqua cum
floribus Nenufaris, Boraginis & Bu-
glossi. Huiusmodi cibus pectiliaris
est Antidotus contra pestẽ. Eosdem
effectus præstat Ficus, Nuces auella-
næ, Iuglandis & Castanæ, si cum
grano satís ieiunis edantur.

Bacca	Rami Lauri	Limonij
Iuniperi	Quercus	Iuniperi
Lauri.	Ligna & Salices	Cypressi
Cortices.	Citri	Cinamomi
	Arantij	Xilgalves
	Santala omnia.	

Ramis viridibus sternatur solũ cu-

biculi, sed colligātur rorem matutino radijs solaribus cōsumpto. Cinnamonum verò, Xylaloe siue lignū Aloës, Santala, cortices Citrij & Baccæ Juniperi, si aliquantulum cōtundantur & carbonibus candentibus inspergātur, citra flammam fumum edūt Alexicacū, & aërem à veneni maleficio vindicant. Pulverē Santalorum temperabis aceto vini, & aqua Rosarū, & Sudariolum his intinctum sæpe naribus tuis admouebis.

Flores. Nenufaris, Croci, Arantij, Buglosse, Boraginis.
Ex floribus Citrij aqua Bezoardica eruitur, si libra vna & dimidia florū Citrij, Cinamomi vnciæ sex, macerentur aquæ vitæ parte vna, aquæ Rosarum partibus tribus, & secundum artem distillantur.

Aromata Muscus Ambra. Gummi. Styriax Calamita Ladanum. Assa odorata, Benioin siue succus Cirenaiicus. Con-

Conformantur Trochisci ad suffitū apti, ex Styraçe, Ladano, Baccis Iuniperi, & Xylaloe. Si Styrax & Ladano aqua Rosarum, & Mucilagine Traganthæ soluātur adiecto puluere corticū Citrij, Baccarum Iuniperi, & ligni Aloës. Fiant & globi Alexipharmaci pomi specie, hac tormula. Corticum Citri, baccarū Iuniperi, singulorū vnciam dimidiā, seminū Rutæ, Xylaloës, Cinamomi, singulorū drachmas tres, Styracis, Calamitę, benioin singulorū decē, omnia Ladano purissimo excipiātur, & in pomi aut pilæ formā conglomerentur, fingantur globuli asperso pulueris Ambaris, & Mosci, singulorum scrupulo dimidio. Sapo quoque horum permistione aduersus pestē constari poterit, nec non Tedulę minutiores, & Candelulæ, aut auiculæ Cypriæ, si Terebinthina, Cera, & carbones Sa-

Ter-
a. licū addātur, quæ tēpore peſtilētiali
in conuiuijs nō inutiliter affigentur.

Sigillum Lemnium Bolus Armenia.

Sigillum Lemnium, ſiue phragijs
Lemnia dicta ob impreſſam Dianæ,
aut potius Hecates tricipitis imagi-
nē, ita paratur. Sacerdos certo quo-
dam Anni tēpore Hepheſtiada, quæ
in Lemno eſt adit, & quodā Tritici,
Hordeiꝫ numero in terrā coniecto,
alijsꝫ; quibuſdā pro religione patria
perpetratis plauſtrum terra implet,
atq; in urbē cōuehit, quā aqua mace-
ratā valenter cōturbat, & aqua inde
ſublata, lutū tollit, exiguiſꝫ; particu-
lis ſigillū imprimi, & toti orbi expe-
rita ſigilla Lemnia obſignat, quæ ob
ſingulare priuilegiū quod cōtra pe-
ſtem & venenū poſſident, Macaria
& luta diuina philoſophis ſunt ap-
pellata, quibus Orientales Satrapæ
ferè in omnibus prandijs & cœnis
cōtra toxica vtuntur. Præſentiſſimū

itaq; est remediū , & pestē imprimis
 arcet, si pōdere vnius scrupuli & di-
 midij cū baccarū Iuniperi scrupulo
 dimidio, ex vino generoso bibatur.
 Huius vires proximè emulatur bo-
 lus Armenia, quā Romæ quotquot
 capiebant in magna peste, quæ non
 minus efferata fuit, quam quæ tem-
 pore Thucidydis sæuebat, celeriter
 sanati dicuntur. Eius vsus est ex vi-
 no aliquo nobili, pondere scrupuli
 vnius & dimidij.

Arsenicum,

Aurum,

Argentum.

Me-
talla.

Accipe Arsenici Cristallini partes
 duas, Rubi partē vnā, cum Macula-
 gine Traghante, fingatur forma cor-
 dis quę lindone obuoluta ab Aurifa-
 bro coaptetur in theca aurea aut ar-
 gentea perforata, vt appēdatur cor-
 di. Ferunt Adrianū Papā hoc amu-
 leto vsum esse, quod experiētia ma-
 ximè præsentanquē esse cōperit. Sic e-

nini preparatū Arsenicū, Acrimoniā remittit, neque Epedermidi nocet.

Ex la Carbunculus, Rubinus, Saphirus, Granat,
 pidi- Smaragdus, Hyacinthus, Margarita splendida.

bus Expediet huiusmodi lapides an-
 pre- nulis inclusos in digitis portare,
 cio- aut collo suspendere, & crebrò in-
 sis. tueri, nā ijs inest occultum bezoar
 contra omne venenum, & naturali
 contra pestem antipathia præditi
 sunt, quam humani ingenij acies nō
 potest assequi. Cur tam diuina & cœ-
 lesti dote polleant, ignoramus om-
 nes, opera verò suspicimus exhiben-
 tur in pollinem redacti, pondere
 quinque granorum, ex succo Limo-
 num, aut ex aliqua aquarum stilla-
 titiarum superius commemorata-
 rum. Smaragdus opem tulit Regi
 Gallix intoxicato, solummodo plan-
 tis pedum eius prius scarificatis,
 emplastri modo inductus.

Viperæ			
Gallinæ		Eorundem Adipes	
Anates	Ex	Cornu Cerui	Ani-
Turdi		Monocerotis, siue Vnicornis	ma-
Coturnices		Dens Elephantis.	lia.
Damulæ			
Pulli Ciconiarum grandiusculi.			

Aues exenterentur ac referciantur Calamintha aut Ceba, atq; assentur carnes Damularū, hic inde traiciantur aliquot allij nucleis, aglitas Græci nomināt, atq; in veru torreantur. harū esus vini pestis refrenat, imprefionemq; prohibet. Suaderem omnibus quibus facultates suppetunt, & per fortunas licet, subsequenter puluerē tempore pestilentiali semper ad manū habere, qui in quibuscunq; condimentis magno vsui erit, neque ingratū referet saporem, & pro libito saccharum illi addi potest. Recipe Cinamomi electi vnciam vnā, Coriandrorū preparatorū drachmas duas

duas & dimidiam, Caryophyllorū,
 nucis Moscatæ, Cardamomi, singu-
 lorum drachmā vnā & dimidiam,
 Rasuræ Eboris drachmam dimidiā,
 Coralli rubri drachmam vnā, ra-
 dicum Tormentillę, Dictami, Santa-
 lorum omnium singulorum drach-
 mā dimidiā, Croci scrupulos duos,
 rasuræ Vnicornis, aut loco ei⁹ cornu
 Ceruini scrupulū vnum, fiat puluis.

Ex viperis vinū conficitur Theriacale,
 si tempore vindemiæ duæ viperæ con-
 ticiantur viuæ in musti modium. huius de-
 fecati vini cyathus ante prandiū bibitus
 sumentī à pestis cōtagio securitatē præ-
 stat, & per specificā suā formā iuuenef-
 cere facit. Cæterū loco huius vini The-
 riacalis, quoniam viperæ paucim non ha-
 bētur, multo tutius Theriacā Androma-
 chi senioris semel in septimana sumes,
 cuius dosis est à scrupulo vno ad drach-
 mam vnā & dimidiā, à sumptione ieiun-
 andū est quinque aut sex horas, donec
 in om-

in omnibus membris digestio peracta fuerit. At sæpius in hebdomada nares, & dentes Theriaca Andromachi mane illinantur. Conducit & Mithridatiam Antidotū usurpare. Aut istā: Recipe Nucleorū nucum Auellanaŕū, Iuglandis, singulorū vncias quatuor, Caricarū pinguium in aqua stillatitia, Cardui benedicti, ad cremorē decoctarū, & per colum transmisſarum vncias sex, foliorū Rutæ siccorū vncias tres, Salis drachmas tres, quæ puluerari postulant, puluerētur, & cū melle despumato, quod etiā secundum Auicennam contra pestem valet, fiat electariū. Puluerē diuinū Sarraceni præparāt, quia pestem iudiciū esse diuinū credunt, & v-tētem puluere isto, diuina gratia præseruari. R. Boli Armeni vnciam vnā & mediam, Cinamomi vnciam vnā, radicū Dictami, & Tormentillæ, singulorū vnciā mediā, radicū Iunicis, Coriandrorū præparatorum, singulorum drachmas tres, Rhaſbarbari electi drachmas duas & dimidiam, Croci, terrę sigillatæ, corticū Citri, Been albi & rubri, Coralli rubri, Santalorum, Citrinorum, Limaturæ Eboris, Mar-

Margaritarum splendidarū, Centonici in aceto per diem naturalē infusi, singulorū drachmas duas, Karabe, Macis, singulorū drachmā vnā, seminū Acetosæ, Endiuixæ, Portulacæ, Spodij, ligni Aloës, oſis de corde Cerui, singulorū scrupulos duos, Setæ combustæ drachmā dimidiā, limaturæ auri & argenti, singulorum scrupulum vnū, Ambre grana sex, Mosci grana duo, si habes Vnicornu scrupulum vnū, Anthiptoræ drachmam vnā, si melle excipiantur, opiatum habebis, singulis libris addendo Theriacæ Andromachi vnciam vnā. Ex eodem puluere & saccharum quod vocant in tabulis funditur, secundum artē. Dosis est à drachma vna ad drachmas duas, Pulueris verò dosis ex vino est à scrupulo ad scrupulos duos. Huius generis Antidotis, tā simplicibus quam compositis insultus pestilenciales excipiendi sunt, quæ semper in promptu adsint, sola enim hæc in peste adiumento sunt, nec minus ad curationem quam præseruationē idonea, neque hic considerare temperamenta necesse est, quanquam alias in horum diligenti exa-

mine omni cura & cogitatione versari oporteat. Remedia enim quæcûque pesti destinantur, non aliunde vires suas mutuata sunt, quam à formæ admirandæ potestate, qua sola pestis reprimitur, etiâ ab obscura causa profecta, & quæ cœlestibus originem fert acceptam.

Et inde defluēs per maxima locorū intervalla noxias vires diffundendo humanū genus exanimat, cuius rabiē tantū Alexieaca medicamenta sustinent. Quorū effectus nondū vlla attingit ingenij acies, at eos sola experientia deprehendit. quis enim rationē valeat reddere, cur forma formæ conveniat, aut aduersetur? cur similitudines inter illas aut dissidia & repugnantia sequuntur, quas Græci Sympathias et Antipathias vocant. Natura enim non enodavit causam: sed procul illam ab humano intellectu removit. Proinde sola hæc avertunt & expugnant pestem, cum cætera nihil hic viriū habēt ac irrita sint. Atque hæc mediussidius causa est cur tot passim adoriatur, & mucronem suum venenatum vitali generi adigat, crūnosæque victoriæ tot statuat Tro-

Trophæa, quod ferè nullus legitimam præservandi aut curandi ingrediatur viâ. Cum hic venæ sectionem aut victus rationem decernat, alius medicamentum purgans præscribat, quæ pestem nullatenus impediunt, sed contra facilius nullo obiecto Bezoardico obstaculo irrumpit, ac tandem victa dominatur in arce. Tu verò cum horum præsentanea ope vallatus, tum fusis simpliciter ad Deum Opt. Max. precib⁹, securè viuas, qui solus cursum Astrorum, qui mutationes temporum, rerum vicissitudines, ordinesque conseruat, cuius ditione ac numine cuncta geruntur, & solus pro pestilentiali salutarem nobis aurâ impartiri potest.

F I N I S.

Hic de Theriaca & Antidotis, & de Medicamentis Bezoardicis Libelli ista pestilenti tempestate oportane & doctè facti Latini vilißimi sunt. & nihil in eis quod sacræ Catholicæ Romanæ Ecclesiæ Religioni offendat, continetur.

Ita est Henricus Zibertus Dunghen,
Canonicus Antverpiensis S. T. Doct.

Typis Ægidij Radai.